

#42 (650) 20.–26. X, 2022

Kāpēc igauņi zaudēja sašķidrinātās gāzes termināli Paldiskos

Vai ārzemju dzīslkāta beka izēdīs vietējās baravikas?

Godalgotā kinorežisore Signe Baumane: ļoti gribu atgriezties Latvijā

Sarežģītais Arestovičs

Kā viņš kļuva par otro populārāko cilvēku Ukrainā, un kam viņš tiešām tic?

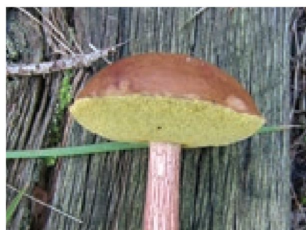
«Viņš spēlē tikai savā labā un dara to meistarīgi,»

ukraiņu politpsihologs Oļegs Homjaks

SATURS 20.–26. oktobris

— *Nellija Ločmele, Ir galvenā redaktore*

Necauršaujamās tiesības

NELLIJA AMERIKĀ

KUNDZE, vai jums ir ierocis? Šis jautājums allaž iztrūcina, lai gan Fīniksā dzirdu to ik pa laikam – nesen no sociālā dienesta apsarga. Arizonā drīkst brīvi nēsāt ieroci publiskās vietās, taču dažādas iestādes nosaka savus ierobežojumus. Piemēram, štata universitātēs ieroči ir aizliegti. Esmu pamanījusi uzrakstus «No ieročiem brīva zona» arī pie skolām.

Tas gan negarantē drošību. Šomēnes Arizonas otrajā lielākajā pilsētā bijušais students universitātē nošāva profesoru. Arestēts skaidroja, ka fakultātē necienīgi pret viņu izturējušies, atskaitot no universitātes. Tēvs teica, ka dēls cieš no autiskā spektra traucējumiem, mēģinājis nogalināt māti un jau trīsreiz nonācis cietumā par dažādiem uzbrukumiem. Vīrieša psihiskie traucējumi nav ārstēti. Viņa mašīnā aresta brīdī atrada divus pielādētus šaujamos, piecus nažus, divas mačetes un munīciju.

Vietējie mediji plaši ziņoja par profesora nošaušanu, jo gadījums ir ārkārtējs Arizonas augstskolām. Taču apšaudes ASV skolās strauji pieaug – pērn 236 gadījumi, šogad sešos mēnešos jau vairāk nekā agrāk visā gadā. Ko darīt? 54% amerikāņu iesaka skolotājus apgādāt ar ieročiem.

Arī manā universitātē aktīvisti grib atcelt ieroču aizliegumu, pamatojot ar pašaizsardzību un konstitucionālajām tiesībām uz ieroča nēsāšanu, ko nupat jūnijā apstiprināja Augstākā tiesa. Nedēļu pēc šī lēmuma, Neatkarības dienā, Ilinoisas štatā šāvējs no veikala jumta atklāja uguni pa svētku parādi, nogalinot septiņus un ievainojot 48 cilvēkus.

Neviens neplāno mirt par konstitucionālajām tiesībām, ejot uz valsts svētkiem... skolu... universitāti. Bet mirst. ●

Nākamajā numurā

Būs jauni inženieri?

Kā ieviesīs obligāto centralizēto eksāmenu dabaszinātnēs

Iznāk reizi nedēļā — ceturtdienās
Izdevējs: a/s *Cits medijs*
Reģistrācijas apliecība nr. 000703359
Iespiests Poligrāfijas grupā *Mūkusala*
Tirāža: 10 500

Galvenā redaktora p. i.: Pauls Raudseps
Izpildredaktori: Dace Smildziņa, Māris Diņģelis.
Redakcija: 27734907
Reklāma: 27734907

Adrese: Bruņinieku iela 16, K-2, Rīga, LV-1001

Uz vāka: Oleksijs Arestovičs
Foto — Vjačeslavs Ratinskis, *Unian*

redakcija@ir.lv; abonesana@ir.lv www.ir.lv facebook.com/wwwIRlv twitter.com/irlv

Latvijā

● CVK pirmdien **apstiprināja 14. Saeimas vēlēšanu rezultātus.** Saeimā ievēlētas septiņas partijas, visvairāk mandātu saņēmusi *Jaunā Vienotība* (26), vismazāk – *Latvija pirmajā vietā* (9). Zināmi arī Saeimā ievēlētie deputāti. 14. Saeimas deputāti pirmo reizi sanāks uz parlamenta sēdi 1. novembrī.

● Prezidents Egils Levits pirmdien tikšanās laikā ar valdības sarunu vedēju un *Jaunās Vienotības* pārstāvi Krišjāni Kariņu aicināja **turpināt sarunas par valdības izveidošanu,** lai tā varētu nostrādāt visu Saeimas pilnvaru laiku – četrus gadus. Levits uzskata, ka jauno valdību var izveidot gan trīs partijas ar 54 balsīm, gan četras partijas ar 64 balsīm. Pagaidām neesot izkristalizējies, kas varētu būt koalīcijas pamatā. Nākamo pārskatu par valdības veidošanu prezidents gaidīs pēc nedēļas.

● Latvija **iegādāsies sešas** raķešu artilērijas sistēmas *HIMARS*, apstiprināja Aizsardzības ministrija, kurai ir trīs prioritātes attiecībā uz raķešu sistēmām – krasta aizsardzībai pret kuģiem, vidēja rādiusa pretgaisa aizsardzības sistēmas un raķešu artilērija.

● Kopš Krievijas iebrukuma Ukrainā **iebraukt Latvijā liegts 209** ar Krieviju saistītām personām, informēja Valsts drošības dienests. Kopš 24. februāra pēc VDD rosinājuma iekšlietu ministrs melnajā sarakstā iekļāvis 106 ārvalstniekus.

● Iekšējās drošības birojs svētdien apstiprināja, ka jau kopš maija vērtē informāciju par **robežsargu iespējamu vardarbīgu rīcību** pret migrantiem. Starptautiskā cilvēktiesību organizācija *Amnesty International* pagājušonedēļ pārmeta Latvijai vardarbību uz Baltkrievijas robežas. Taču *AI* augustā publicētajā ziņojumā par karu Ukrainā bija pieļautas vairākas kļūdas, svētdien Latvijas Radio atzina organizācijas Eiropas reģionālā biroja direktors Nils Muižnieks.

● Valdība otrdien noteica **175,6 miljonu eiro griestus** Liepājas cietuma būvniecībai, kā arī piešķirtā finansējuma sadalījumu pa gadiem. Cietums jāuzceļ no 2023. līdz 2026. gadam.

● Saeima **pieņēma Interešu pārstāvības atklātības likumu.** Diskusijas par lobēšanas atklātības regulējuma nepieciešamību bija notikušas kopš 2007. gada. Likums stāsies spēkā 2023. gada 1. janvārī, kaut gan Tieslietu ministrija šogad bija ieteikusi atlikt tā stāšanos spēkā līdz 2025. gadam.

UKRAIŅI STRĀDĀ LATVIJĀ

Kopš februāra katrs otrais jeb 54% aptaujāto darba devēju ir pieņēmuši vismaz vienu darba ņēmēju no Ukrainas pastāvīgā darbā vai uz noteiktu laika periodu, liecina *CV-Online Latvia* aptauja.

KĀPĒC PIEŅEM DARBĀ UKRAIŅUS?

Vietējā darbaspēka trūkums	54%
Darbinieka profesionalitāte un atbilstošas kompetences	22%
Uzņēmuma sociālās atbildības politika un vēlme atbalstīt ukraiņus	18%

KĀDOS AMATOS STRĀDĀ UKRAIŅI?

Kvalificēts strādnieks vai vienkārša amata profesija	57%
Speciālists	26%
Asistents	7%
Pakalpojumu un tirdzniecības darbinieks	6%
Vadītājs	3%

● Saeima pagājušajā nedēļā apstiprināja Augstākās tiesas **tiesneša amatā Jāni Plepu,** Valsts prezidenta Egila Levita padomnieku tiesību politikas jautājumos.

● Rīgas pilsētas **tiesa aizliegusi** politiskajai partijai *Stabilitātei!* saimnieciskajā apritē izmantot preču zīmi «S!». Tiesā vērsās Siguldas novada pašvaldība, kas preču zīmi «S!» ikdienā izmanto gan atsevišķi, gan sauklī «S!gulda aizrauj».

● Astoto pasaules diktātu latviešu valodā sestdien **rakstīja 2000 interesentu** no 29 valstīm, informēja organizētāji. Par diktāta norises dienu tika izvēlēts tieši 15. oktobris, jo pērn pēc Valsts prezidenta Egila Levita ierosinājuma šī diena tika atzīta par Valsts valodas dienu.

● Latvijas Universitāte (LU) un Rīgas Tehniskā universitāte apkures sezonā **pāries uz daļēji attālinātām studijām.** LU aicina fakultātes izstrādāt plānu attālinātu studiju nodrošināšanai visās studiju programmās pavasara semestrī no 6. februāra līdz 5. martam.

● Miris izcilais scenogrāfs un pedagogs **Andris Freibergs** (1938–2022). Viņš bija Mākslas akadēmijas emeritētais profesors un ilggadējs Nacionālās operas un baleta galvenais mākslinieks, radījis scenogrāfijas vairāk nekā 230 iestudējumiem gan operā, gan teātros Latvijā un citviet pasaulē.

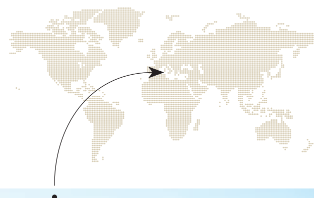
● Policija kriminālvajāšanas sākšanai pret sešiem cilvēkiem oktobrī nodeva vēl vienu kriminālprocesu, kas **saistīts ar kokaīna lietu.** Arests uzlikts 695 000 eiro vērtiem īpašumiem, kā arī noskaidrotas četras valsts amatpersonas, kuras sekmējušas nelegālās kravas virzību Latvijas teritorijā.

«Revīzijā nevērtējām argumentāciju, kāpēc 2008. gadā Latvija atteicās no bumbu patvertņu uzturēšanas. (..) Ir svarīgi saprast, cik daudz iedzīvotāju bumbu patvertnēs Latvijā varētu uzturēties, — labi ja 2—3% cilvēku, kas ir ļoti maz.»

Valsts kontroles padomes locekle **Kristīne Jaunzeme** (*LVportals.lv*)

Pasaulē

Krieviju un tās līderi kritizējošs protests pie Krievijas vēstniecības Romā 13. oktobrī

● ANO Ģenerālā asambleja pagājušajā nedēļā **nosodīja** Krievijas īstenoto Ukrainas zemju aneksiju. Par rezolūciju balsoja 143 valstis, pret piecas, 35 atturējās._Eiropas Padomes Parlamentārā asambleja pieņēma rezolūciju, kurā Krievijas režīms nosaukts par teroristisku.

● Krievija **ar bezpilota kamikadzes droniem** pirmdienas rītā uzbruka trim Ukrainas reģioniem – Kijivai, Dņipro un Sumiem. Uzbrukumi turpinājās arī otrdien, kad ar droniem un raķetēm tika apšaudīti kritiskās enerģētikas infrastruktūras objekti Kijivā un citās pilsētās. Sprādzieni bijuši Harkivā, Mikolajivā un Dņipro pilsētā. Apšaudīta Krivijriha. ES augstais ārlietu pārstāvis Žuzeps Borels pirmdien paziņoja, ka ES meklēs pierādījumus Irānas līdzdalībai Krievijas karā pret Ukrainu. Irāna pirmdien paziņoja, ka neesot Krievijai piegādājusi bezpilota lidaparātus, lai tos izmantotu karā pret Ukrainu. *NATO* ģenerālsekretārs Jenss Stoltenbergs pagājušajā nedēļā paziņoja, ka pretgaisa aizsardzības nodrošināšana Ukrainai ir galvenā prioritāte.

● Igaunijas parlaments otrdien pieņēma paziņojumu, kurā nosoda Krievijas veikto okupēto Ukrainas teritoriju aneksiju, kā arī atzīst **Krievijā valdošo režīmu par teroristisku.** Par paziņojumu balsoja 88 Rīgikogu deputāti, neviens nebija pret, trīs atturējās.

● 15 *NATO* dalībvalstis, to skaitā Latvija un Lietuva, pagājušajā nedēļā vienojās par **Eiropas pretgaisa aizsardzības sistēmas** izveidošanu. Latvija turpinās arī strādāt pie pretgaisa aizsardzības sistēmas iegādāšanās kopīgi ar Igauniju. *NATO* pirmdien sāka alianses dalībvalstu mācības, kas ilgs līdz 30. oktobrim un notiks pārsvarā Beļģijā, Lielbritānijā un Ziemeļjūrā.

● Vācija padarījusi **stingrākas prasības Krievijas pilsoņiem,** kas vēlas iebraukt valstī. Viņiem jāuzrāda ES noformēta veselības apdrošināšana un ES bankas konta izraksts. Savukārt Čehija paziņoja, ka no 25. oktobra ieviesīs aizliegumu valstī iebraukt Krievijas pilsoņiem ar Šengenas tūrisma vīzām.

● Pirmdien Krievijas Krasnodaras apgabala pilsētā Jeiskā **militārā lidmašīna nokrita** pie daudzstāvu dzīvojamā nama, kas aizdegās. Bumbvedēja *Su-34* avārijā gājuši bojā vismaz 13 cilvēki un 19 ievainoti, vēsta Krievijas ziņu aģentūras.

● Igaunijas premjerministre Kaja Kallasa atzinusi, ka **Igaunija zaudēja Somijas uzticēšanos** par *LNG* termināļa kuģa nomu, tāpēc kuģis atradīsies terminālī Ingo Somijā, nevis Paldiskos Igaunijā. Tomēr Igaunijas gāzes tirgotājiem būšot pirmtiesības iegādāties konkrētu katra *LNG* tankkuģa kravas daļu pārdošanai Igaunijā. Igaunijas ekonomikas un infrastruktūras ministre Rīna Sikuta teica, ka viņai jau jūlijā bijis skaidrs, ka terminālis atradīsies Somijā. Terminālim nepieciešamo infrastruktūru Somijā plānots pabeigt būvēt decembrī.

● Zviedrijas parlaments pirmdien ar 176 balsīm par un 173 pret apstiprināja Moderātu partijas līderi **Ulfu Kristersonu par jauno premjerministru.** Valdību veido arī kristīgie demokrāti un liberāļi, bet labējie *Zviedru demokrāti* to atbalstīs ārpus valdības.

● Eiropas Komisija pagājušajā nedēļā ieteica dalībvalstīm **piešķirt bloka kandidātvalsts statusu** Bosnijai un Hercegovinai, kas pieteikumu uzņemšanai ES iesniedza 2016. gadā.

● Lielbritānijas jaunais finanšu ministrs Džeremijs Hants **atcēlis lielāko daļu nodokļu atvieglojumu,** par kuriem premjerministres Lizas Trasas valdība paziņoja septembrī. Trasa piektdien atlaida no amata finanšu ministru Kvazi Kvartengu, kura plāni bija izraisījuši paniku finanšu tirgos.

● Pekinā svētdien sākās **Ķīnas Komunistiskās partijas kongress,** kas pēc nedēļas acīmredzot apstiprinās prezidentu Sji Dzjiņpinu (69) uz trešo piecu gadu termiņu partijas ģenerālsekretāra amatā. Sji savā runā brīdināja, ka paredzamas tādas «globālas izmaiņas, kādas nav pieredzētas gadsimta laikā», taču karu Ukrainā viņš nepieminēja. Līderis cita starpā uzteica savas valsts īstenoto *Covid-19* «nulles tolerances» politiku – kamēr pārējā pasaule mēģina sadzīvot ar vīrusu, tikmēr Ķīnā šobrīd desmiti miljonu ķīniešu joprojām atrodas pilnīgā vai daļējā mājsēdē.

● Melnkalne un Ziemeļmaķedonija **atteikušās piedalīties** Eirovīzijas konkursā 2023. gadā Liverpūlē dalības maksas dēļ.

TEKSTS – MĀRA MIKELSONE; FOTO – SCANPIX

— *Aivars Ozoliņš*

Bez steigas

Valdība būs tad, kad Pīlēns un Dzintars piekritīs, ka to veido Kariņš

PREMJERMINISTRS Krišjānis Kariņš (*JV*) pirmdien informēja Valsts prezidentu Egilu Levitu par valdības veidošanas sarunām. Taču sarunas «par valdības veidošanu» patiesībā vēl nav sākušās. Drīzāk notiek diskusijas par to, kurš veidos valdību. Tāpēc pašlaik izskatās, ka arī nākampirmdien Kariņš varēs ziņot prezidentam, ka Nacionālā apvienība un Apvienotais saraksts iedomājas, ka veido valdību, bet viņš turpina runāt par darāmajiem darbiem.

Tomēr nav vērts pašmērķīgi steidzināt dabisku politisku procesu. Jāatgādina, ka pašreizējā valdība ir atjaunotās Latvijas vēsturē visilgāk tapusī – to apstiprināja 2019. gada 23. janvārī, 109 dienas pēc 13. Saeimas vēlēšanām –, toties arī visilgāk Latvijas vēsturē strādājusī. Ir tikai trešā nedēļa pēc vēlēšanām. Partija *Progresīvie* pat nav vēl paziņojusi, ar kuru no sarunu dalībniekiem tai ir «nepārvaramas ideoloģiskas domstarpības».

Valdības izveidošanai vajadzēs vairāk laika tāpēc, ka NA un AS ir kognitīvas problēmas. AS galvenajam runātājam Edvardam Smiltēnam «grūti saprast», kāpēc Levits un Kariņš grib četru partiju koalīciju, kad, viņaprāt, «šis jautājums ir izlemts». NA «vērtību nesējs» Raivis Dzintars arī acīmredzami nesaprot, kāpēc prezidents un premjerministrs turpina par to runāt, kad viņa partijas valde jau ir nolēmusi, ka *Progresīvo* valdībā nebūšot, ir pat lemts, kādus amatus vajadzētu Kasparam Gerhardam un Inārai Mūrniecei, un Jānis Dombrava ir gatavs kaut vai šodien «mērķtiecīgi» rakstīt valdības deklarāciju.

Tomēr problēma, šķiet, nav klīniska, un īstenības atzīšanas progress jau ir jūtams.

Pirms pusotras nedēļas nacionāli rūdītais Aleksandrs Kiršteins faktiski atzina, ka «nepārvaramās ideoloģiskās domstarpības» ar *Progresīvajiem* ir tikai aizbildinājums – viņš neredzot atšķirību starp Kariņa un *Progresīvo* Kaspara Briškena uzskatiem, taču *Progresīvos* nevajagot valdībā tāpēc, ka kopā ar viņiem *JV* «būtu pārsvars koalīcijā». Pirmdien arī Smiltēns pateica būtībā to pašu – ka *Progresīvos* valdībā nevajagot tāpēc, ka ieguvēja no tā būtu *JV*, kuras ministri līdz šim «faktiski bija vienīgie nopietnie pieaugušie pie galda» un gribot tādi būt arī nākamajā valdībā. Tātad laikam arī Smiltēns kaut ko sāk saprast.

Smiltēns: jautājums ir izlemts

Arī absurdais NA un AS arguments par «vēlētāju mandātu» neveidot koalīciju ar *Progresīvajiem* neskanēs ilgi. Nav iespējams pamatot, kāpēc 100 tūkstoši par AS vai 85 tūkstoši par NA balsojušo ir svarīgāki vēlētāji nekā 173 tūkstoši par *JV* un 56 tūkstoši par *Progresīvajiem* balsojušo. Lai cik nacionāli konservatīvi rēķinātu, *JV* un tās vēlētāju otrās izvēles *Progresīvo* kopā 230 tūkstoši balsu un 36 deputātu vietas ir vairāk nekā AS un NA 186 tūkstoši vēlētāju un 28 vietas Saeimā.

Katrā ziņā Levits un Kariņš pirmdien izklausījās optimistiski. Levits teica, ka koalīciju var izveidot gan ar trim, gan ar četrām partijām. Kariņš uzskata, ka «kopsaucēju» meklēšana notiekot «ļoti labā tempā». Taču viņa tonis ir kļuvis skarbāks.

Ir svarīgi, lai valdību neiespaido «šauras ekonomiskās intereses», un «mums ir jābūt drošiem, ka mūsu investīciju vide ir brīva no korupcijas», Kariņš paziņoja. Tātad arī viņš tuvojas lietu saukšanai īstajā vārdā – ka *JV* nevēlas valdību, kuras politiku noteiktu divas oligarhu draugu partijas kopā ar sabiedrotajiem Saeimā – Lemberga ZZS un Šlesera *Latvija pirmajā vietā*.

To sāk apjaust arī Smiltēns: «Skaidrs, ka tiesiskums ir ļoti svarīgs... Bet mēs esam krīzē!» Nudien. Viņa pārstāvētajam partiju lupatu deķim ir totāla «ideoloģiska» nesaderība ar visiem trim iespējamās koalīcijas partneriem par AS piedāvāto vēlēšanu sistēmas maiņu, un ne *JV*, ne NA, ne *Progresīvie* neraujas atbalstīt arī abas pārējās prioritātes – ostu reformas atcelšanu un novadu reformas pārskatīšanu.

Savukārt NA diezin vai ir «ideoloģiska» vienprātība ar *JV* un *Progresīvajiem* par tiesiskumu, kas neizbēgami kļūs par svarīgāko no astoņiem Kariņa piedāvātajiem sarunu tematiem, ja mērķis ir izveidot no korumpētu stagnātu interesēm pēc iespējas neatkarīgu valdību.

Pēc iepriekšējām vēlēšanām valdības veidošana ieilga arī tāpēc, ka NA uzstāja, ka koalīcijai, lai tā būtu stabila, ir jābūt pēc iespējas plašai, lai viens politiskais spēks nevar paralizēt tās darbu. Mērķis tolaik bija iedabūt valdībā arī ZZS. Pašlaik NA un AS uzstāj, ka visstabilākā būšot, tieši otrādi, pēc iespējas šaura koalīcija. Lai nu paliek NA ideoloģiskās domstarpības pašai ar sevi, taču mērķis paliek nemainīgs – no oligarhiem atkarīga valdība.

Kariņš, gluži otrādi, gribot būt pārliecināts, «ka šauras ekonomiskas intereses neņemtu virsroku». Viens no ātrajiem testiem būtu piedāvājums apspriest tiesiskuma sadaļas ietvaros *Progresīvo* programmatisko solījumu ierobežot Latvijā azartspēles.

Vairāk laika vajadzēs, lai nonāktu pie izpratnes, ka citas domstarpības arī nav ideoloģiskas. Taču Kariņam nav jāsteidzas izveidot NA un AS «šauru interešu» valdību un nolemt iznīcībai savu partiju. Diezin vai par to ir vērts veidot darba grupas, kuras nākamnedēļ stāšoties definēt nākamās valdības uzdevumus. ●

KOMENTĀRS 140 ZĪMĒS

Atbilde uz Putina kodoldraudiem. 14 *NATO* valstis pirmdien sāka kodolreaģēšanas mācības.

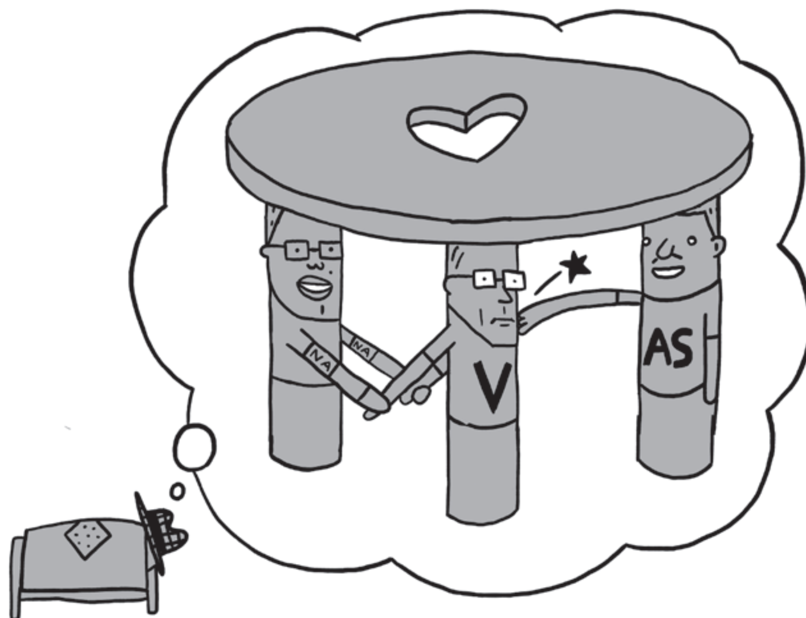
Jāliek «*Z*»? Tiesa aizliegusi Rosļikova partijai *Stabilitātei!* izmantot saimnieciskā apritē preču zīmi «S!».

Smaga atkarība. Zviedrijā Ulfa Kristersona valdība būs atkarīga no opozīcijas galēji labējiem *Zviedru demokrātiem*.

ERNESTS ZĪMĒ. TRĪS KĀJAS — LABI! ČETRAS KĀJAS — SLIKTI

— *Pauls Raudseps*

Zemo nodokļu elle

Milzīgais nodokļu samazinājums izrādījās smags trieciens britu ekonomikai

MAZINĀM nodokļus, mazinām nodokļus, redzēs, kas mūs ārā vilks! Šobrīd Lielbritānijā notiekošās ekonomiskās un politiskās konvulsijas ir lielisks piemērs sekām, kuras izraisa akla, cietpaurīga uzticība jebkurai ideoloģijai, bet jo sevišķi tādai, kura balstās vēlmju domāšanā un realitātes ignorēšanā.

Mēs visi zinām, kā beidzās komunistiskā fantāzija par absolūtas vienlīdzības panākšanu.

Taču šobrīd daudzviet Rietumu pasaulē labējā spārna partijās valda cita ideoloģija. Par laimi, tā nav vardarbīga, tomēr balstās tādā pašā kļūdainā loģikā kā komunisms. Kreisie ekstrēmisti atziņu, ka pārāk liela nevienlīdzība nav sabiedrībai veselīga, pārvērš radikālā aicinājumā likvidēt jebkādas atšķirības starp cilvēkiem, savukārt līdzīgu apgalvojuma novešanu līdz absurdam «brīvā tirgus fundamentālisti» jau kopš 80. gadiem uztiepuši nodokļu politikai. Empīrisko vērojumu, ka pārāk augsti nodokļi var smacēt uzņēmējdarbību un iniciatīvu, viņi pārvērtuši ideoloģiskā saukli – nost ar nodokļiem!

Neatlaidīgi skandētais, ka nodokļu pazemināšana automātiski dod impulsu ekonomiskai izaugsmei, tagad tik dziļi iegrebts vairāku paaudžu politiķu apziņā, ka viņi pat vairs neiedomājas pajautāt, vai šī tēze faktiski atbilst realitātei.

23. septembrī Londonā ideoloģija iekāpa ringā ar realitāti. Jau pirmajā raundā realitāte uzvarēja ar nokautu.

Topiektdien nesen apstiprinātās Lizas Trasas valdības finanšu ministrs Kvazi Kvartengs nāca klajā ar «minibudžetu», kura vērienīgajos ienākumu apcirpšanas plānos ietilpa priekšlikumi samazināt gan iedzīvotāju ienākuma nodokļa pamatlikmi, gan nodokļus tiem, kas pelna vairāk nekā 150 000 mārciņu (170 000 eiro) gadā, gan atsaukt plānus palielināt uzņēmumu ienākuma nodokļa likmi. Rosinātās izmaiņas samazinātu nodokļus 2500 bagātākajiem britiem par miljardu mārciņu. Toriju *Pravda* jeb *The Daily Mail* sagaidīja minibudžetu ar gavilēm. «Lielākais nodokļu samazinājums 30 gados!» tas jūsmoja. «Beidzot! Īsts toriju budžets.»

Varētu domāt, ka viskapitālistiskākie kapitālisti, Sitijas vērtspapīru tirgotāji, būtu tikpat lielā sajūsmā. Bet – tavu brīnumu! – šajos labi pelnošajos finanšu spekulantos minibudžets izraisīja megašausmas.

Kvertenga priekšlikums paredzēja, ka Lielbritānijai šā gada atlikušajos mēnešos būs jāaizņemas 70 miljardi mārciņu jeb 3,2% no IKP, lai segtu gan mazākus nodokļu ienākumus, gan atbalstu mājsaimniecībām par strauji pieaugušajiem energoizdevumiem. Tomēr pat tad caurums budžetā vēl nebūtu aizlāpīts. Turpmākajos gados aizņemšanās turpinātu iet plašumā.

Tirgi sašūpoja valdību, kas atteicās no ienākumiem

Ideoloģiskie nodokļu samazinātāji Trasa un Kvartengs sita plaukstiņas, ka to visu atsvēršot gaidāmā ekonomiskā izaugsme.

Aukstasinīgi naudas skaitītāji Sitijā pasaciņām neticēja.

Pirmdienā pēc paziņojuma mārciņa nogāzās līdz visu laiku zemākajam līmenim pret dolāru. Procentu likmes britu valdības piecu gadu obligācijām divu dienu laikā pieauga par vienu procentpunktu līdz 4,5%. Valūtu un obligāciju tirgotāji acīmredzot uzskatīja, ka minibudžets veicinās nevis izaugsmi, bet gan inflāciju un aizvien lielāku valsts aizņemšanos.

Tirgus skepse varēja izraisīt daudz lielāku finanšu krīzi, jo straujais procentu likmes pieaugums draudēja ar bankrotu veselai virknei pensiju fondu. Lai novērstu šādu katastrofu, britu centrālā banka sāka strauji iepludināt finanšu sistēmā naudu un pasludināja gatavību uzpirkt valsts obligācijas 65 miljardu mārciņu vērtībā. Tikmēr miljoni mājsaimniecību sāka rēķināt, cik elektrības un siltuma rēķinu jau tā noplicinātie maciņi cietīs no ikmēneša hipotekāro kredītu maksājumu pieauguma.

Reti kad pavērsieniem ekonomikā ir tik nepārprotams un skaidri identificējams cēlonis. Parasti ekonomisti un politiķi var gari un bez skaidra rezultāta strīdēties, kam pienākas uzslavas par izaugsmi vai paļas par lejupslīdi.

Bet šoreiz viss bija citādi.

Lizas Trasas valdība pasludināja grandiozu nodokļu samazinājumu – un gandrīz sagrāva tautsaimniecību.

Jābrīnās, ka cilvēki, kuri sakās ticam tirgum, patiesībā to tik slikti izprot. Tirgus ne vienmēr noved pie optimāliem rezultātiem, tomēr, Trasai un Kvartengam par nelaimi, tieši šoreiz tirgus tiešām visu nolika vietā.

Pēc trim haotiskām nedēļām Trasa izmeta no amata Kvartengu un vietā iecēla Džeremiju Hantu, kurš tūlīt atsauca visus nodokļu samazināšanas plānus. Iespējams, Trasu no nonākšanas vēstures mēslainē izglāba konservatīvo deputātu apjausma, ka viņi izskatītos pēc pēdējiem idiotiem, ja gāztu partijas (jeb 0,1% britu iedzīvotāju) pirms mazāk nekā diviem mēnešiem iecelto valdības vadītāju. Varbūt tā arī labāk, jo, kopš Deivids Kamerons izsludināja referendumu par Lielbritānijas izstāšanos no Eiropas Savienības, britu Konservatīvā partija izrādījusi neticamas spējas katru nākamo premjerministru izvēlēties sliktāku par iepriekšējo.

Ko mēs Latvijā no tā visa varam mācīties?

Neticiet tiem, kuriem uz visām tautsaimniecības problēmām ir tā pati atbilde – samazinām nodokļus! ●

140 ZĪMĒS

Gaidām. IeM Iekšējās drošības birojs kopš maija pārbaudot iespējamu robežsargu vardarbību pret migrantiem uz Baltkrievijas robežas.

Nacionālisma aizsegā. Daļai no Gerharda (NA) laikā ieceltās *Latvijas valsts mežu* valdes esot grūtības saņemt pielaidi valsts noslēpumam.

Ļaus uzraudzīt ietekmētājus. Pēc 15 diskusiju gadiem Saeima pieņēma likumu, kas regulēs politisko lēmumu lobēšanu.

— *Anda Burve-Rozīte*

Ar pienesumu nākotnē

Bērnu onkologs **Robs Pīterss** no Nīderlandes pārliecinājies, ka precīzijas medicīna palīdz izglābt aizvien vairāk smagi slimu pacientu. Konferencē Rīgā viņš stāstīja par savu pieredzi

Oktobra vidū smaidīgais, vitālais Robs Pīterss no Princeses Maksimas Bērnu onkoloģijas centra Nīderlandē bija ieradies Latvijā, lai Precīzijas medicīnas tīklošanās forumā kolēģiem pastāstītu par savu pieredzi ļaundabīga asinsvēža ārstēšanā. Forums pulcēja vairākus desmitus Skandināvijas, Rietumeiropas un Baltijas ekspertu bērnu un pieaugušo onkoloģijā.

Pīterss Nīderlandē strādā tieši ar bērniem. Viņa vadītajā onkoloģijas centrā pacientiem, kuriem tradicionālā ārstēšana ir mazefektīva, tiek pielietota tā sauktā precīzijas metode, kas skata konkrētā cilvēka ģenētiku, dzīvesveidu un vidi, tad sastāda ārstēšanas plānu. Šāda pieeja ir ļoti dārga, bet, pēc Nīderlandes eksperta sacītā, par 10—20% paaugstina izārstēto pacientu skaitu. Vērtējot rezultātus kaut vai tīri ekonomiski, neņemot vērā galveno – prieku par katru atveseļojušos cilvēku, kurš var dzīvot tālāk, ieguvums ir acīmredzams. Proti, izārstētie bērni pieaug, izveido karjeru un dod nozīmīgu pienesumu valsts ekonomikai.

Daktera Pītersa laiks Latvijā bija ļoti ierobežots, viņš devās uz nākamo konferenci Belgradā. Drīz atgriezies Nīderlandē, bet bija gatavs nelielai *Zoom* sarunai darbdienas novakarē.

Tieši šajā mēnesī *Pfizer/BionTech Covid-19* vakcīnas radītāji vācu profesori Ugurs Šahins un viņa dzīvesbiedre Ezlema Tiredži pasaules medijos nāca klajā ar jaunām ziņām par mRNA tehnoloģiju vēža apkarošanai – tas varētu palīdzēt melanomas pacientiem, ar zarnu vēzi sirgstošajiem un citiem ļaundabīga audzēja veidiem. Viņi pat izteica minējumu, ka šādas vakcīnas varētu kļūt pieejamas līdz šīs desmitgades beigām (ar nosacījumu, ja izmēģinājumi būs veiksmīgi, par ko pagaidām nevar droši runāt).

Ko par to saka profesors Pīterss, kurš bērnu onkoloģijā strādā jau vairākus gadu desmitus? Viņš pasmaida. Izrādās, kovida vakcīnu tehnoloģija kaut kādā mērā jau ilgstoši saistīta ar vēža izpēti – vismaz desmit

gadus notiek pētījumi nelielās grupās un veiksmīgās mRNA koronvīrusa vakcīnas tika radītas, balstoties tieši vēža vakcīnu eksperimentālajā pieredzē. «Vai šādu vakcīnu izveide prasīs tikai desmit gadus, es nezinu, varbūt vairāk,» Pīterss ir reālistisks.

Pa to laiku Princeses Maksimas Bērnu onkoloģijas centrs, ko viņš vada, jau sper lielus soļus jaunu ārstēšanas metožu pielietošanā. Dati runā paši par sevi: pirms 50 gadiem bērni ar leikēmiju tika sūtīti mājās atlikušo dzīves laiku pavadīt ar vecākiem – viņu izdzīvošanas iespējas bija nulle; tagad tiek izārstēti 86% pacientu, arī pielietojot precīzijas medicīnas metodi.

Kopumā dažādi audzēji bērniem tiek izārstēti 75% gadījumu. Katrs ceturtais mazais pacients nomirst. «Mēs, protams, gribam izglābt ikvienu bērnu, bet spēku turpināt darbu dod apziņa par tiem daudzajiem, kas izdzīvo. Tā ir ļoti laba sajūta,» stāsta Pīterss. Viņa skats ir optimistisks: ja 40—50 gadu laikā varēja panākt 85% leikēmijas izārstēšanu, tad turpmāko 15 gadu laikā, iespējams, varēs sasniegt visus 100%.

Profesors uzskata, ka viena no Nīderlandes bērnu onkoloģijas veiksmes atslēgām ir medicīnas vadītāju sapratne, ka jāsavāc visi eksperti, tehnoloģijas un aprūpes virzieni zem viena jumta. Jaunizveidotais centrs ļāva apvienot resursus, uzņemt apgriezienus, vienlaikus samazinot izmaksas, un ietaupīto veltīt pacientiem.

Kā īsti precīzijas terapija (saukta arī par personalizēto terapiju) strādā? Vispirms nepieciešama gēnu sekvencēšana ar NGS metodi. Šī metode izmanto jaunākos cilvēka genoma sekvencēšanas paņēmienus un ir ļoti precīza. Vienkārši sakot, ārstiem testā ir iespēja ieraudzīt novirzes no normas un riskus un tādējādi konkrētajam pacientam atrast efektīvākās no visām zālēm, kas slimības ārstēšanai pieejamas, kā arī precīzi nomērķēt devas. Profesors Pīterss nevilšus ķeras pie traģiska, bet aktuāla salīdzinājuma: «Arī militārajā jomā ir līdzīgi: Ukrainas karā redzam, ka ir precīzi ieroči, kuri trāpa tieši mērķī, un ir tādi ieroči, kas trāpa aptuveni – kaut kur tajā rajonā.»

Līdzīgs princips ir precīzijas medicīnā – tā trāpa tieši tur, kur nepieciešams. Tādējādi mazāk tiek nodarīts pāri cilvēka organismam kopumā – metode ir saudzīgāka un mazāk izšķērdīga. Tiesa, tas nozīmē

ZĪMĒJUMS — ERNESTS

apjomīgu komandas iesaisti, sadarbojoties dažādiem medicīnas un tehnoloģiju speciālistiem – personiska pieeja ir laikietilpīga un prāvus cilvēkresursus prasoša. Testa izpēte onkologiem nozīmē veselu detektīva darbu, bet metode labi jāpārzina pat cilvēka ģimenes ārstam.

Vaicāts, vai Nīderlande gatava ieguldīt lielu naudu katra onkoloģijas pacienta ārstēšanā, lai panāktu vislabāko rezultātu, Pīterss apstiprinoši pamāj – viņa pieredze bērnu onkoloģijā ir ļoti laba. Līdztekus milzīgajam priekam, ko izārstēšanās dod pacientam un vecākiem, profesoram gribas teikt, šie bērni nekādā gadījumā nav slogs valsts budžetam! «Viņi izaugs un visu veselībā ieguldīto sabiedrībai atnesīs atpakaļ – ar savu personību, tās līdzdalību sabiedriskajā dzīvē un arī ar darbu – piedalīšanos ekonomikā.»

Vai viņam nav nepatīkami noskatīties, kā pasaule aizvien, arī veselības aprūpē, dalās reģionos, kas ir pārtikuši, var atļauties jaunāko vēža ārstēšanu, un tādos, kas par to tikai sapņo? «Nevienlīdzība ir milzīga problēma,» atbild Pīterss, «taču, attīstoties tehnoloģijām, ir uzlabojumi, piemēram, diagnostikas metodes kļūst plaši pieejamas, tās ir lētākas un tiek izmantotas daudzās valstīs.»

Ko viņš ieteiktu darīt Latvijai, kas nav starp nabadzīgajām pasaules valstīm, tomēr ar vienu no mazākajiem veselības aprūpes budžetiem Eiropas Savienībā paliek astē sacensībā ar turīgajiem rietumiem un ziemeļiem? Pītersa atbilde ir līdzīga kā iepriekš: valstīm jāsaprot, ka katrs efektīvi ārstēts vēža pacients (un pacients vispār) nav zaudējums valsts makam, bet gan ieguvums, cita starpā arī tāpēc, ka laba ārstēšana nozīmē atgriešanos darba tirgū un aktīvu dzīvi. Arī Latvijai uz dārgajām jaunajām pieejām medicīnā viņš iesaka raudzīties tieši tā.

Kā Pīterss nonāca tik emocionāli grūtā medicīnas nozarē kā bērnu onkoloģija? Daudzas citas nozares ārstēšanas rezultātus bieži vien redz ātri, un tie pārsvarā ir veiksmīgi, turpretim onkoloģijā aizvien kāda daļa pacientu paliek neizglābti. «Jums taisnība, ir grūti apzināties, ka katrs ceturtais pacients nevar tikt izārstēts. Tas ir nopietns darbs ne tikai ar pacienta ģimeni, bet arī personālu, un mēs ieguldām ļoti lielu darbu tieši šajā ziņā. Tomēr ir gaišā puse: lielais skaits izārstēto! Turklāt esmu pārliecināts, ka tādu pacientu būs arvien vairāk un vairāk,» saka Pīters. Ar šādu nākotnes ideālu – 100% izglābtiem onkoloģijas pacientiem – viņš pirms vairākām desmitgadēm sāka onkologa darbu ar bērniem. Laiks pierādījis, ka zinātne spēj darīt brīnumus, un viens no šiem brīnumiem ir arī precīzijas terapija. ●

ĒDIENKARTE

Kafija ar nesaldinātu mandeļu pienu pie *Zoom* ekrāna
Ūdens

Ukraiņu ugunsdzēsēji pēc Krievijas armijas palaista drona kamikadzes trāpījuma dzīvojamajā ēkā Kijivā 17. oktobrī

Karš Ukrainā.

34. nedēļas galvenie notikumi

1

UZBRUKUMI CIVILAJAI INFRASTRUKTŪRAI

Krievijas karaspēks karā Ukrainā priekšroku dod psiholoģiskajam teroram, nevis panākumiem kaujaslaukā, teikts jaunākajā ASV Kara studiju institūta (*ISW*) apskatā. Tas tieši attiecas uz Krievijas izmantotajiem irāņu droniem *Shahed-136*, ar kuriem tiek uzbrukts civilajiem objektiem, nevis leģitīmiem militāriem mērķiem un objektiem frontē. 17. un 18. oktobrī dronus un raķetes Krievija izmantoja triecienos Kijivā, Dņipro, Sumos, Žitomirā, Harkivā, Mikolajivā un citās pilsētās. Bez elektrības palika vairāk nekā pustūkstotis apdzīvotu vietu.

Ukrainas prezidents Volodimirs Zelenskis paziņoja, ka kopš 10. oktobra sagrauti 30% Ukrainas elektrostaciju. Krievijas uzbrukumus viņš nosauca par kārtējo teroru un paziņoja, ka «nav vairs sarunu iespēju ar Putina režīmu».

Vācijas vēstnieks Lielbritānijā aicināja ieviest sankcijas pret Irānu, kas piegādā ieročus Krievijai. Arī ASV pirmdien brīdināja, ka spers soļus pret uzņēmumiem un valstīm, kas strādā ar Irānas bezpilota lidaparātu programmām.

2

POLITIKAS SEKAS

Belgorodas apgabala poligonā Krievijā pagājušajā nedēļā notika apšaude starp mobilizētajiem karavīriem, tajā nogalināti 22 un ievainoti 16 cilvēki. Tās esot sekas Kremļa atkarībai no mazākumtautībām, kas visu šo laiku nesušas mobilizācijas galveno slogu, uzskata *ISW* eksperti.

Krievijas armijas dzīvā spēka zaudējumi Ukrainā līdz otrdienas rītam sasniedza 65 850 karavīru, lēš Ukrainas armijas ģenerālštābs.

3

BŪS JAUNA FRONTE?

Baltkrievijā ieradušies pirmie ešeloni ar Krievijas karavīriem, kuri iesaistīsies kopējā karaspēka grupējumā ar baltkrieviem. Krievu kontingents tur sasniegšot 9000 vīru, svētdien paziņoja Baltkrievijas Aizsardzības ministrija.

Baltkrievijas diktators Aleksandrs Lukašenko pirms tam paziņoja, ka baltkrievu un krievu spēki kopā izvietosies pie Ukrainas robežas it kā Rietumu un Ukrainas draudu dēļ.

4

MĀCĪS UKRAINAS KARAVĪRUS

ES pirmdien vienojās izveidot misiju 15 000 Ukrainas karavīru mācībām, kā arī piešķirt Ukrainai 500 miljonus eiro ieroču iegādei. ES ierēdņi cer, ka mācību misija varēs startēt novembra vidū.

5

ATBRĪVO 108 GŪSTEKNES

Ukraina panākusi 108 sieviešu gūstekņu atbrīvošanu. Starp atbrīvotajām 37 sievietes tikušas evakuētas no pēdējā Mariupoles aizstāvju bastiona – rūpnīcas *Azovstaļ*. 11 ir virsnieces, bet 85 – instruktores un kareives.

6

NOŠAUJ DIRIĢENTU

Krievu okupanti nošāvuši Ukrainas diriģentu Juriju Kerpatenko, jo mākslinieks atteicās sadarboties ar okupācijas spēkiem Hersonā. 1. oktobrī bijis paredzēts koncerts ar Kerpatenko vadītā kamerorķestra līdzdalību, taču diriģents nepiekrita.

Krievija māksliniekiem uzspiež savu politiku – pakļaujies vai mirsti, komentējusi somu un ukraiņu diriģente Daļa Stasevska. Viņa uzskata, ka pienācis laiks Krievijas māksliniekiem, kuri dzīvo un strādā ārpus valsts, beidzot iestāties pret okupācijas režīmu Ukrainā.

7

GATAVI CĪŅAI LĪDZ UZVARAI

Aptuveni 70% ukraiņu ir apņēmības pilni cīnīties pret iebrucējiem līdz pilnīgai uzvarai, liecina *Gallup* aptauja septembra sākumā. Viskareivīgākie ir kijivieši (83%) un Ukrainas rietumos dzīvojošie (82%). Mazāka gatavība ir Austrumukrainas iedzīvotājiem (56%) un dienvidos dzīvojošajiem (58%), kur pašlaik atrodas frontes līnija.

Vairākums aptaujāto – 91% – uzskata, ka uzvara karā nozīmētu visu okupēto Ukrainas teritoriju, tajā skaitā arī 2014. gadā atņemtās Krimas atgūšanu. Tikai 26% Ukrainas iedzīvotāju uzskata, ka valdībai iespējami ātrāk jāsāk sarunas par kauju pārtraukšanu.

8

ATLĪDZĪBA PAR GIRKINU

Ukraina izsludinājusi 100 000 ASV dolāru atlīdzību par bijušā Doneckas apgabala kaujinieku komandiera Igora Girkina sagūstīšanu. Viņš esot izlēmis atjaunot savu dalību karā pret Ukrainu. Girkins bija viens no Krievijas iesūtītajiem diversantiem, kas 2014. gadā organizēja Krimas okupāciju un vēlāk vadīja iebrukumu Ukrainas kontinentālajā daļā.

Girkinu starptautiskā meklēšanā izsludinājusi arī Nīderlande saistībā ar Malaizijas pasažieru lidmašīnas notriekšanu 2014. gada jūlijā, kad bojā gāja 298 cilvēki.

FOTO – SCANPIX

— Anda Burve-Rozīte

Ukrainas kara balss

Pēc trieciena palika puse zoba

PĒDĒJĀS nedēļas žurnālista Volodimira Birjukova dzīvē bijušas dramatiskākās visa kara laikā. Pirmdien, 10. oktobrī, deviņos no rīta viņš devās no savām mājām dažu vilciena pieturu attālumā no pilsētas centra uz Latvijas vēstniecību Kijivā. Vēlējās runāt par turpmākajām labdarības akcijām. Volodimirs kopā ar draugu mūziķi Ralfu Eilandu šovasar sāka akciju *Latvijas bairaktars* – savāca ziedojumos gandrīz vienu miljonu eiro, kas tika nodoti Ukrainas bruņotajiem spēkiem.

Savu jauno ideju iedvesmots, mugursomu plecā un mūziku austiņās, viņš gāja gar Ševčenko parku. Sāka krist raķetes. «Nākamajā brīdī sapratu, ka guļu uz muguras zālē, viena austiņa atrauta, bet pār galvu lido mana mugursoma ar klēpjdatoru,» Volodimirs stāsta. Viņš piecēlās netīrs. Apkārt cilvēki nekliedza, tikai kāda sieviete vaimanāja: «Mammīt, mammīt!» Tuvējā mākslas muzejā bija izbiruši logi. «Mani izglāba tas, ka parks ir nelīdzens – kad netālu ietriecās raķete, biju nogājis lejup pa trepēm un atrados iedobē, un trieciena vilnis pārvēlās man pāri.»

Pilnīgi apdullis, viņš devās uz tuvējo metro staciju *Universitāte* – kara laikā tur ir patvertne. Volodimiru apskatīja ārsti, lika pasēdēt. Viņš bija zaudējis pusi zoba, mutē asinis. Galvā – putra. Saprata, ka uz tikšanos Latvijas vēstniecībā nespēs aiziet. «Es gribēju braukt mājās,» atceras žurnālists. Viņš nobrauca vienu metro pieturu un vēlējās pārkāpt piepilsētas vilcienā. Tad pār galvu atkal lidoja raķetes. Ātri iemucis atpakaļ metro, Volodimirs nodomāja, ka šī ir pēdējā diena viņa mūžā – likās, ka raķetes noslaucīs pilsētu no zemes virsas. Viņš apsēdās metro uz grīdas un saprata, ka vairs nespēj piecelties – no psiholoģiskā šoka kājas neklausa. Žurnālists izvilka telefonu un sēžot uzņēma dažas bildes, lai pēcāk medijiem parādītu reālo atmosfēru. Raķešu uzlidojumi turpinājās, kādā brīdī šūpojās metro platforma un nodzisa gaisma. Cilvēki kliedza. Pazuda interneta savienojums. «Es pārdzīvoju par savu mammu upes otrā krastā,» Volodimirs atceras.

Volodimirs Birjukovs

> **«Manā apziņā pēc piedzīvotā nebija tādu «labo krievu»»**

Vēlāk izrādījās, ka uzlidojuma laikā mamma stāvējusi savā mikrorajona dzīvoklītī 13. stāvā, apkārtnē viss sprādzis. Volodimirs patvertnē nosēdēja no deviņiem rītā līdz diviem pēcpusdienā. Tad viņu vēlreiz apskatīja mediķi. «Apkārt bija daudz ne tikai fiziski, bet arī psiholoģiski cietušu cilvēku,» žurnālists atminas. Viņš nolēma braukt pie mammas, kur trīs diennaktis vienkārši noguleja. «Es daudz ko esmu redzējis kā žurnālists, bet raķetes savā tuvumā ne. Gulēju, tad atvēru acis un tūdaļ atkal tās aizvēru.» Tas bija veids, kā tikt galā ar pārdzīvoto.

Pēcāk viņš uzzināja, ka laimīga izglābšanās bijusi arī kādai viņa draudzenei Juļai – raķete trāpījusi viņas daudzdzīvokļu namā, iznīcinājusi vecāku dzīvokli un mašīnu, bet kaķis aizmucis, un visi cilvēki palikuši dzīvi. Tādu stāstu, traģisku un arī laimīgas izglābšanās, Kijivā ir daudz.

Neilgi pirms 10. oktobrī notikušā Volodimirs kopā ar ukraiņu bruņotajiem spēkiem bija izstaigājis mežus, filmējot, kā tos atmīnē. Ukraiņiem tik mīļā sēņu lasīšana šoruden nesanāk, mežos viņiem neļauj iet. Tomēr mediji ik pa laikam ziņo par bojāgājušajiem, kas spītīgi gribējuši iet sēnēs.

Kopš raķešu uzlidojuma Kijivai grūti tikt galā ar emocijām, atklāti izstāsta žurnālists. Pēc notikušā viņam uzrakstījuši vairāki seni draugi no Maskavas, tā sauktie «labie krievi», kuri ir pret karu Ukrainā. Volodimirs visus pasūtījis «uz trīs burtiem». «Es vienkārši vairs nevarēju izturēt. Manā apziņā pēc piedzīvotā nebija tādu «labo krievu».»

Tviterī viņš indīgi izteicās par krievu propagandas radītāju Margaritu Simonjanu, kura pēc raķešu uzbrukuma Ukrainai ierakstīja: «Atlidoja atbildīte.» Bija domājusi reakciju pēc Krimas tilta spridzināšanas, ko daži eksperti gan uzskata par pašu krievu specdienestu darbu. Vienmēr pieklājīgais, laipnais Volodimirs pateica Simonjanai, lai turpmāk fotografējas no mugurpuses, jo ir neglīta. Simonjana ukraiņu žurnālistu nobloķēja, bet viņa zobošanās par propagandisti guva lielu popularitāti.

Grūti ukraiņiem klājās arī turpmākajās dienās pēc masīvā raķešu uzlidojuma – krievi bija trāpījuši TEC, un Kijiva dzīvoja elektrības taupības režīmā. Ukraiņi pa tumsu vakaros devās mājās, un tumsa viņus sagaidīja no rīta. Volodimirs savā piepilsētas dzīvoklī vairākas dienas pavadīja bez elektrības, jo naktīs, kad viņa rajonā to drīkstēja lietot (piemēram, pagatavot ēst, izmazgāt drēbes), viņš aizmiga, bet no rīta elektrība jau bija atslēgta.

Volodimirs turpmāko pusgadu cer pavadīt Latvijā, jo viņam ir lieli ziedojumu kampaņu plāni, kā arī viņš palīdz kliedēt dezinformāciju par Ukrainā notiekošo. Viņa māte no Kijivas aizbraukt netaisās, jo Ukrainas armijā nozīmīgā amatā ir viņas vīrs, Volodimira tēvs, un, kaut netieši, sieviete vēlas būt dzīvesbiedra tuvumā. Astoņu mēnešu laikā žurnālists tēvu redzējis vienu reizi un saņēmis no viņa uzslavas par cīņu informācijas frontē Ukrainas labā. Šo atzinību žurnālists sauc par ārkārtīgi nozīmīgu. ●

FOTO NO PRIVĀTĀ ARHĪVA

No Odesas uz ASV

Volodimiram Dubovikam, starptautisko attiecību profesoram no Odesas, bija grūti apvaldīt emocijas, kad viņš oktobrī apmeklēja koncertu Bostonas filharmonijā. Lielākā daļa cilvēku šeit bija redzami ar Ukrainas karodziņu pie žaketes atloka vai citādu atbalsta zīmi viņa valstij. Volodimiram gribējās skaļi pateikt: esmu ukrainis, paldies jums! Uz pagaidu dzīvi ASV viņš pārcēlās pirms nedēļas – tika uzaicināts kā viesprofesors Tafta Universitātes Flečera Tieslietu un diplomātijas skolā. Paralēli šim darbam Duboviks turpinās mācīt studentus Odesā – gan studenti, kuri kara dēļ izsvaidīti visā pasaulē, gan pasniedzēji jau pieraduši pie tiešsaistes nodarbībām.

52 gadus vecais Duboviks ar Odesu bijis saistīts visu mūžu – šeit dzimis, uzaudzis, mācījies skolā. 90. gadu sākumā studējis vēsturi Odesas Nacionālajā universitātē, kur vēlāk bija viens no tiem, kuri izveidoja starptautisko attiecību studiju virzienu. «Mani jau no skolas laika interesēja ārpolitika. Nebija divu domu, kādu karjeru izvēlēties,» viņš paskaidro. 30 gadu laikā, kopš pats māca studentus, vēl nekad nav bijis tik milzīgas intereses par politikas studijām kā tagad. Jaunie ukraiņi grib saprast notiekošo.

Šā gada februārī, kad Krievija iebruka Ukrainā, Duboviks nolēma uz laiku pārcelties uz Rietumukrainu – turpināja pasniedzēja darbu *Zoom*. Tad radās iespēja strādāt ASV. Šoruden viņš no Ukrainas devās prom gandrīz vienlaikus ar masīvo raķešu uzlidojumu pilsētām. Sajūta bija šausmīga. Gribējās palīdzēt, bet vienlaikus saprata, ka militārā veidā tas nav iespējams, «es nevaru noķert raķetes», saka profesors. Viņa fronte ir notiekošā skaidrošana ārzemēs, dezinformācijas kliedēšana un izglītošana. Viņš vēlas arī aktīvi piedalīties ASV notiekošajās ziedojumu kampaņās Ukrainai un regulāri pārskaita daļu savu ienākumu Ukrainas armijai.

Duboviks atzīstas, ka kara apstākļos ir izaicinoši nodalīt cilvēku un ekspertu sevī – ir pārdzīvojumi, bet jāspēj analizēt ar skaidru galvu. «Dažādās diskusijās pasaulē esmu sācis izteikties diezgan emocionāli. Cilvēki to saprot.»

Volodimirs Duboviks

Vai starptautisko attiecību eksperts gada sākumā saprata, ka briest karš Ukrainā? «Kā zināms, līdz kara sākumam 24. februārī bija divi skatpunkti: Krievija sāks militāras darbības, vai arī tā vienkārši demonstrē muskuļus, biedē Ukrainu, lai pakļautu savām interesēm. Es nevaru teikt, ka gaidīju plaša mēroga iebrukumu. Drīzāk man šķita, ka varētu būt politisks saasinājums,» saka Duboviks.

Tagad draugi no Odesas viņam regulāri raksta par gaisa trauksmi, droniem debesīs un saspringtu atmosfēru. Rietumukrainā, kur viņš pavadīja pēdējo pusgadu pirms izbraukšanas uz ASV un bija salīdzinoši mierīga dzīve. «Arī Odesā tā ir mierīga, salīdzinot ar tiem Ukrainas reģioniem, kas tiek smagi bombardēti. Zinu cilvēkus, kuri no Mikolajivas pārcēlušies uz Odesu, jo Mikolajivā ir vienkārši neizturami. Diemžēl raķešu apšaudes dēļ pilnīgi drošs nav neviens Ukrainas reģions.»

Profesors uzsver, ka Ukraina cīnīsies līdz uzvarai, bet zaudējumi ir – gan civili, gan ekonomiski. «Iedomājieties, kādā stāvoklī ir mūsu sociālā atbalsta sistēma. Bez sabiedrotajiem viss jau būtu sabrucis. Tāpēc jūsu atbalsts, arī Baltijas, mums ir ļoti svarīgs, paldies jums!»

Ierodoties ASV, Duboviks ātri uztvēris noskaņu – lielu atbalstu Ukrainai. Viņš uzskata, ka Krievijas propagandai tur nav nozīmīgas ietekmes, izņemot atsevišķas sabiedrības grupas, piemēram, izceļotājus no bijušās PSRS, kas patērē Kremļa kontrolētos informācijas avotus, kā arī tos republikāņus, kas ir Trampa atbalstītāji. «Viņi īsti nesaprot, kāpēc jāpalīdz Ukrainai, kāpēc jāiesaistās šajā konfliktā,» stāsta Duboviks. «Mēs Ukrainā to dzirdam jau kādu laiku, un cilvēki ļoti pārdzīvo. Amerikā tuvojas vēlēšanas, ukraiņi baidās, ka atbalsta kurss var mainīties,» stāsta politikas eksperts. Viņš uzskata, ka atbalsts Ukrainai turpināsies, lai kādi būtu ASV vidustermiņa vēlēšanu rezultāti novembrī. ●

— *Aivars Ozoliņš*

Ukraiņiem ir jāiet uz priekšu

FOTO — SCANPIX

Majors **Jānis Slaidiņš** ir pārliecināts, ka mobilizācija Krievijā un kopēja Krievijas un Baltkrievijas armijas grupējuma izveidošana nemainīs kara gaitu

Kerčas tilta saspridzināšana 8. oktobrī būtiski pasliktinājusi Krievijas armijas apgādi Krimā un Dņepras labajā krastā, taču sekoja plašs raķešu uzbrukums civiliem objektiem Ukrainā un Kremļa kodoldraudu pastiprināšanās, savukārt *NATO* valstis šonedēļ sāka kodolreaģēšanas mācības.

Ir turpina intervēt ekspertus, kuri skaidro notiekošo un iezīmē nākotnes scenārijus Ukrainas karā. Pirmdien runājām ar Zemessardzes štāba virsnieku majoru Jāni Slaidiņu.

Svētdien Hersonas okupācijas iestādes paziņoja, ka sāk evakuēties uz Krimu. Vai gatavojas pilsētas atdošanai?

Kā raksturo Ukrainas bruņoto spēku komandieris [Valerijs] Zalužnijs, situācija ir smaga, bet iniciatīva pašlaik pieder ukraiņiem. Pirmām kārtām dienvidos, varbūt mazāk austrumos. Bet, jā, tas ir pirmais rādītājs, ka Hersonā, Dņepras labajā krastā, krieviem neiet labi. Šī evakuācija liecina, ka krievi varētu atstāt [Hersonu], jo viņiem ir problēmas ar apgādi. Ukraiņi ļoti labi izmanto iespēju, sitot pa Krievijas armijas apgādes punktiem, pa pārceltuvēm, pa tiltiem, un tas sarežģī šā diezgan lielā Krievijas armijas grupējuma apgādāšanu ar nepieciešamajām kara lietām.

> **«Ļoti daudz viltus informācijas, ko laiž ukraiņu bruņotie spēki, lai jauktu krieviem galvu»**

Ukrainas armija svētdien pieprasīja tā dēvēto operacionālo klusumu par situāciju dienvidu virzienā. Vai tas var liecināt, ka viņi gatavo plašu uzbrukumu?

Noteikti! Mēs redzam, ka no šīs ukraiņu klusēšanas ir diezgan lieli panākumi. Viņi cenšas neko nereklamēt, un tas maldina krievu spēkus. Ukraiņiem šī taktika ir strādājusi visu laiku. Ir ļoti daudz viltus informācijas, ko laiž ukraiņu bruņotie spēki, lai jauktu krieviem galvu, un viņiem viss iepriekš ir sanācis, krievi ir uzķērušies uz šīm informatīvā kara operācijām.

Kāda ir situācija ziemeļaustrumos Donbasā?

Tur galvenais ukraiņu smaguma punkts ir vērsts uz Svatovi un Kreminnu. Tās ir divas

atslēgas vietas – ja tās krīt, ukraiņiem paveras iespēja iziet operatīvajos plašumos un virzīties uz tālāku mērķi.

Kāpēc tās ir svarīgas? Līdz iebrukumam Lisičanskas, Severodoneckas sektorā uz ziemeļiem no Luhanskas ukraiņiem nebija nocietinātas līnijas, un arī krievi pašlaik tikai sāk veidot nocietinājumus, tur nav izveidota dziļi ešelonēta aizsardzība. Redzam, ka ukraiņiem ir nodoms uzlauzt šo pilsētu aizsardzību un virzīties uz Luhansku no ziemeļiem, iziet līdz Krievijas robežai.

Bet krievi ļoti labi apzinās šo draudu un ir sākuši paātrinātā kārtā veidot aizsardzības līnijas. Rok ierakumus, veido mīnu laukus. Ukraiņiem nāksies pielikt lielas pūles, lai uzlauztu šo aizsardzību. Būs vajadzīga artilērija, aviācija, un viegli tur neies, jo krievi ir izdarījuši pareizos secinājumus un saprot, kur varētu būt nākamais ukraiņu trieciens.

Septembra sākumā mūsu žurnālam teicāt, ka vajadzētu ļoti daudz raķešu, lai Kerčas tiltu pilnībā izsistu no ierindas. Nu tas ir izsists, taču joprojām nav zināms, kurš un kā to izdarīja. Kāda ir jūsu versija?
Ir daudzas dažādas versijas, taču galvenais ir tas, ka tilts ir bojāts diezgan pamatīgi. Vai tas bija ukraiņu darbs vai pašu krievu, grūti pateikt. Vienīgi – kāpēc krieviem, ja to izdarīja viņi paši, vajadzēja sapostīt savas apgādes galveno artēriju?

Kāpēc ukraiņi noliedz, ka to darījuši? Vai tādēļ, lai liktu Maskavā meklēt vainīgos starp savējiem?
Ļoti iespējams, ka mēs neuzzināsim nekad vai uzzināsim pēc ilgāka laika, kas īsti tur bijis. Krievija vaino Ukrainas galveno izlūkošanas pārvaldi, bet arī skandē, ka tas ir pasaulē vislabāk apsargātais tilts. Taču neviens atbildīgais nav ne atlaists, ne publiski nopērts.

Tiešām negribu spekulēt, kas tur ir bijis, bet rezultāts ir tāds, ka tilts ir bojāts un apgāde ierobežota. Uzreiz bija trieciens visā Ukrainas teritorijā pa visām lielākajām pilsētām, arī pa Kijivu. Tā jau likās, ka, tiklīdz kaut kas notiks ar Krimas tiltu, tā noteikti atkal cietīs Kijiva.

Kā tilta saspridzināšana ietekmē Krievijas armijas spējas un karadarbību dienvidos?
Viņiem ir vēl palikuši divi tilti pašā Krimā. Viens ir pār Perekopu, otrs pār Sivašu. Uzreiz tika pastiprināta šo tiltu aizsardzība, gan izvietojot spēcīgāku pretgaisa aizsardzību, gan izvēršot elektroniskās cīņas līdzekļus, kas strādā tieši uz mobilajiem telefoniem. Tas arī var liecināt, ka mašīna uz Krimas tilta, iespējams, tika palaista ar tālvadību, ar mobilo telefonu. Jo kāpēc krievi izvērsuši tieši šādas iekārtas uz mobilo telefonu tīkliem?

Par pārējo – viņiem paliek lielais sauszemes koridors no Rostovas caur Mariupoli, bet tas ir sarežģītāks, jo to ukraiņi var pārvaldīt ar uguni, viņiem pietiek attāluma, lai šo ceļu iespaidotu.

Ukrainas 5. kājnieku pulka karavīrs bunkurā austrumu frontē Doneckas reģionā

Pēc Krievijas raķešu triecieniem civilajiem objektiem *NATO* kolektīvi un arī vairākas dalībvalstis paziņoja, ka palīdzēs Ukrainai stiprināt pretgaisa aizsardzību. Kādus ieročus viņiem pašlaik vajag visvairāk?
Vajadzētu tālas vai vismaz vidējas darbības pretgaisa iekārtas, tādas kā *NASAMS*. Vācieši vienu savu ir iekļāvuši, bet, protams, vajag vairāk.

Runājot par to, ko krievi ir ieguvuši no šīs pilsētu postīšanas, tad Putins atkal ir parādījis, kas viņš ir, un Rietumiem tas vēl vairāk atver acis, ka nekas labs nav gaidāms. Tāpēc ASV, Francija, Vācija ir solījušas pastiprināti piegādāt pretgaisa aizsardzības iekārtas, kuras varētu likvidēt Krievijas izšautās raķetes.

Pirmdienas rītā bija dronu uzlidojumi Kijivai, taču Putins bija paziņojis, ka vairs neesot nepieciešami jauni raķešu triecieni. Vai jums šķiet ticami dažu minējumi, ka amerikāņi pa klusajiem saziņas kanāliem bija brīdinājuši krievus, ka iedos ukraiņiem tālas darbības raķetes, ja krievi turpinās raķešu triecienus?
Grūti spriest. Pēc jaunākās publicētās Ukrainas izlūkošanas informācijas, salīdzinot ar 24. februāri, krieviem palikuši 25–28% raķešu. Protams, kurš tās ir skaitījis? Skaidrs, ka neviens, taču, domāju, krievi tās taupa, jo, izšaujot uzreiz simtu, kā bija pēc Krimas tilta, – tas nav maz.

Ir skaidrs, ka notiek sarunas pa politiskiem kanāliem, taču es nedomāju, ka šajā gadījumā Putinu kaut kas apturēs. Nebūs vairs masīvu triecienu, būs triecieni par kritisko infrastruktūru. Pašlaik nekas neliecina, ka krievi varētu kaut kā mainīt taktiku.

Kā situāciju ietekmē masveidā mobilizēto sūtīšana uz fronti?
Es nedomāju, ka tas pagriezīs kara gaitu pēkšņi krieviem par labu. Redzam krievu nemākulību un nespēju vest manevru karu, un, kad profesionālās vienības ir cietušas smagus zaudējumus, mobilizētie tuvākajā laikā neizšķirs absolūti neko. Būtu citādi, ja iestātos kaut kāds pamiers. Krievija visu laiku mēģina piespiest Ukrainu sēsties pie sarunu galda. Tas nozīmē, ka tai vajadzīga atelpa. Krievijai tas ir raksturīgi – tiklīdz iet slikti, vajag pārrunas, kuru laikā viņi uzkrās spēkus un varēs darboties tālāk. Pašlaik mobilizētie nedos neko.

Nu kādus panākumus var gūt, teiksim, bars cietumnieku? Pašlaik apmēram 20 tūkstoši cietumnieku ir mobilizēti. Kādiem jābūt komandieriem, kas var vadīt viņus kaujā? Nevar ielikt pie bandītiem cilvēku, kurš mēģinās ar disciplīnu izveidot šo karaspēku par kaujas spējīgu.

Ja būtu iegūts laiks, kādi 3–5 mēneši un ukraiņi tiešām piekristu pamieram, tad tas varbūt kaut ko dotu. Taču ukraiņi jau ir skaidri definējuši, ka ne uz kādu pamieru neies, jo viņiem pašlaik pieder iniciatīva un, kamēr šī iniciatīva ir, vajag iet uz priekšu maksimāli.

Vai mobilizēto masas varētu uz pāris mēnešiem piebremzēt ukraiņu uzbrukumu?
Krieviem galvenais ir stabilizēt fronti ziemeļaustrumos, nepieļaut ukraiņu tālāku virzību uz priekšu. Pašlaik izskatās, ka viņi tur izveidojuši divus samērā efektīvus grupējumus – vienu Svatoves, otru Kreminnas virzienā. Tur ir atliekas no regulārajiem Krievijas spēkiem un tiek iepludināti arī mobilizētie. Tātad tur krievi diezgan izmisīgi mēģina stutēt frontes līniju, jo labi apzinās, ko nozīmētu Ukrainas tālākais izrāviens Luhanskas virzienā.

> **«Nu kādus panākumus var gūt, teiksim, bars cietumnieku? Pašlaik apmēram 20 tūkstoši cietumnieku ir mobilizēti. Kādiem jābūt komandieriem, kas var vadīt viņus kaujā?»**

Kā kara gaitu ietekmēs Krievijas un Baltkrievijas grupas izveidošana?
Lukašenko uzticami ir apmēram 12–15 tūkstoši. Tie ir viņa speciālo operāciju spēki, gaisa desantnieki – ar tiem viņš var rēķināties. Pašlaik Baltkrievijā arī notiek, var teikt, slēpta mobilizācija, protams, atšķirīgi no Krievijas – tiek izdotas pavēstes uz tā sauktajiem «sboriem», nometnēm, rezervistu iesaukšana. Baltkrievu bruņotajos spēkos lielākā daļa ir kadrētas brigādes – pārsvarā sastāv no rezervistiem. Ir viens bataljons, kurā ir profesionālie, otrs – no rezervistiem.

Skaits, ko krievi tagad ir nosūtījuši – apmēram 10 tūkstoši –, nedod neko. Tas varbūt nostrādātu konflikta sākumā, kad ukraiņiem nebija aizsardzības pretī Baltkrievijai. Tagad ukraiņiem tur ir 2–3 aizsardzības līnijas, un iziet cauri ar šādiem spēkiem – 10–20 tūkstošiem – ir nereāli.

Lukašenko līdz šim nebija spējis izveidot uzbrukuma grupējumu. Viņš labi apzinās, ka 2020. gadā bija plaši protesti, un arī tagad cilvēki mūk, un viņš visu laiku izvairās. Viņš atgādina zuti, glumu radījumu, kas mēģina izlīst Putinam starp kājām un ielīst, kur vajag. Viņš dara visu, lai izvairītos no tiešas iesaistīšanās kaujā. Dod krieviem teritoriju, gaisa telpu, raķešu uzbrukumus, bet ir apbrīnojami, ka visus šos mēnešus spējis izvairīties.

Jāņem vērā 2009. gada līgums starp Baltkrieviju un Krieviju par savienotās valsts darbību. Ja būtu karš, saskaņā ar šo līgumu Baltkrievijas bruņotie spēki nonāktu zem Krievijas bruņotajiem spēkiem. Bet pašlaik, kamēr ir «speciālā militārā operācija», viņš mēģinās izvairīties. Un ir neoficiāla informācija, ko gan nevar apstiprināt, ka Lukašenko jau ir sazinājies ar vairākiem rietumvalstu līderiem, lai prasītu garantijas, ja Krievija sāktu jukt un brukt.

Svētdien Ēģipte un Ķīna aicināja savus pilsoņus cik vien iespējams ātri atstāt Ukrainu. Vai tāpēc, ka varētu notikt kodoluzbrukums?
Par to visu laiku tiek runāts, un šodien ir ienākusi informācija, ka krievi ir slēguši telpu apkārt Novaja Zemļa, kur ir viņu atompoligons. Nevar izslēgt, ka viņi gatavojas, ir arī pārmetuši stratēģisko aviāciju tuvāk Norvēģijai.

Pasaulē virmo šis kodolrēgs – kas varētu būt, ko Krievija, iespējams, gatavo, vai vienkārši draud un šantažē pasauli. Bet es vairāk pievērstu uzmanību amerikāņu publicētajai informācijai, jo līdz šim viņi visprecīzāk paziņojuši par visiem notikumiem. Pašlaik amerikāņi saka, ka kodoldraudu neesot, taču, protams, situācija var mainīties, un tas būs atkarīgs no situācijas frontē. Redzam, ka Krievijai tās iekļautā teritorija samazinās, un krievi to klasificē kā uzbrukumu Krievijai. Pašlaik nekādas

aktīvas darbības no Krievijas bruņotajiem spēkiem nav, bet, kā būs tālāk, varam tikai minēt.

Amerikāņi pastāvīgi brīdina Putinu par sekām, ja viņš lietotu kodolieroci. Svētdien nacionālās drošības padomnieks Džeiks Salivans teica, ka ASV reaģēs uz kodolieroča lietošanu, lai kādā veidā tā notiktu. Vai tas var nozīmēt, ka viņiem ir informācija, ka Putins taisās to darīt?
Domāju, ka viņiem ir informācija. To liecina arī 24. februāra iebrukums, par ko amerikāņi precīzi pateica, kļūdījās laikam tikai par vienu dienu. Viņi zināja gan spēku resursus, gan uzbrukumu virzienus. Domāju, ka viņu rīcībā ir ļoti laba informācija.

Vai tas nozīmē, ka draudi ir reāli?
Es domāju, ka draudi noteikti jāuztver nopietni un arī kodoldraudi. Varbūt nav runa par stratēģisko kodolieroču pielietošanu, bet, ja veiks izmēģinājumu Novaja Zemļa, tas būs vēstījums pasaulei, ka krievs ir gatavs uz visu.

Šonedēļ sākās *NATO* 14 valstu kodolreaģēšanas mācības. Vai tā ir atbilde uz šiem draudiem?
Lai gan tiek teikts, ka šīs mācības bija plānotas, es domāju, ka tā ir reakcija uz Krievijas darbībām. Jo pēdējā laikā nav bijušas tik plaša līmeņa šāda veida mācības. Es domāju, ka tā ir Rietumu – *NATO* un Amerikas – atbilde Krievijai.

Kādas ir jūsu prognozes par norisēm frontē tuvākajā laikā – vai ukraiņi atbrīvos Hersonu, vai tiks līdz Melitopolei?
Domāju, ka šā gada lielākais uzdevums ukraiņiem būtu izmest krievus no Dņepras labā krasta. Tas būtu lielākais sasniegums. Jo arī viņiem ir zaudējumi, un vienības nogurst, turklāt ir ļoti sarežģīti meteoroloģiskie apstākļi, ceļi paliek par bezceļiem, it sevišķi Hersonas pusē, un tas ietekmē vienību manevru. Bet, kamēr šis uzbrukums iet, ukraiņiem jāiet uz priekšu, un izskatās, ka viņu mērķis ir vismaz dabūtu laukā krievus no Dņepras labā krasta. Lai tālāk uzbruktu Melitopolei, būs vajadzīga reorganizācija, jāpievelk spēki, munīcija – tas nebūs uzreiz.

Turklāt krievi tajā telpā – Melitopole, Tokmaka, Berdjanska – ir izveidojuši nocietinātu rajonu, un blakus atrodas arī Zaporižjas atomelektrostacija. Tas arī ierobežo karadarbību. Negribas jau domāt, kas un kā, bet ukraiņu ģenerālštābs ir parādījis sevi kā ļoti spējīgu, viņu komandieri ir augstā līmenī. Tur mēs redzam starpību starp sovetismu, kā karo krievi, un armiju, kura īsā laikā spējusi pielāgoties *NATO* gan plānošanā, gan visu ieroču pielietošanā. Tas, protams, ir ļoti liels Ukrainas spēku komandiera ģenerāļa Zalužnija nopelns. ●

— *Urmass Jāgants Tallinā, speciāli Ir*

Izgāšanās vai ne?

Izrādās — steigšus uzbūvētā sašķidrinātās dabasgāzes piestātne Paldiskos **negarantē to, ka kuģis ar vērtīgo kravu tiks pietauvots tieši tur.** Igauņu politiķi tagad gan mierina, ka gāzes pietiek visiem reģiona iedzīvotājiem, tomēr ne visi par to ir pārliecināti

NEVAJAG pārvērst Igaunijas sašķidrinātās dabasgāzes uzglabāšanas kuģi par fetiša priekšmetu – tā 12. oktobrī paziņoja Igaunijas premjerministre Kaja Kallasa. Šis nomierinošais vēstījums izskanēja divas dienas pēc oficiālā apstiprinājuma, ka sašķidrinātās dabasgāzes kuģis, kuru kopīgi paredzēja nomāt Igaunija un Somija, tiks novietots nevis Igaunijā, bet gan jūras līča pretējā krastā – Somijā.

Šī premjerministres uzspēlēti nevainīgā plecu paraustīšana ir pretrunā ar viņas agrāk pausto, ka «mums ar Somiju ir saprašanās memorands par to, ka kuģi pirmais saņems tas, kas pirmais pabeigs piestātnes termināļa izbūvi».

Šāda vienošanās tik tiešām pastāv. Taču tagad, kad jau pavisam drīz tiks pabeigta piestātnes būvniecība Paldiskos, kļuvis skaidrs, ka politiķi jau labu laiku ir zinājuši, ka peldošais regazifikācijas kuģis (*Floating Storage Regasification Unit*) patiesībā dosies uz Ingo ostu netālu no Helsinkiem, kaut arī tur piestātnes būvēšana aizņems ilgāku laiku.

Šis fakts Igaunijā ir izraisījis daudz neskaidrību, sākot no jautājumiem par gāzes piegādes nodrošinājumu un beidzot ar to, vai ekonomikas ministre Rīna Sikuta patiešām ir cīnījusies par savas valsts interesēm.

> **«Igaunijā mēs savā starpā strīdējāmies un galu galā nenoslēdzām līgumu par [regazifikācijas] kuģa nomu»**

KAS IZDARĪJA KO?

Jūnijā Igaunijas premjerministre Kallasa veica izmaiņas valdības sastāvā, no tā izsvītrojot visus Centra partijas ministrus, to skaitā ekonomikas ministru Tāvi Āsu. Viņa vietā pie visiem aktuālajiem jautājumiem ķērās Sikuta no sociāldemokrātiem. Viena no degošajām lietām bija gāzes piegādes jautājums.

Ir vispārzināms fakts, ka gāzes patēriņš Igaunijā ir salīdzinoši neliels – aptuveni piecas teravatstundas (TWh) gadā, un šis skaitlis pakāpeniski samazinās. Lielāko daļu no tā izmanto lielie uzņēmumi, turpretī privātais patēriņš ir diezgan niecīgs. Tagad tiek prognozēts, ka kopējais patēriņš būs vēl mazāks, tikai 3,5 TWh gadā, galvenokārt tāpēc, ka uzņēmumi ir ieguldījuši līdzekļus pārejā uz alternatīviem enerģijas avotiem, piemēram, degslānekli. Galvenais šo pārmaiņu iemesls ir augstā gāzes cena.

Taču minētās 3,5 TWh joprojām ir vajadzīgas, un ministre Sikuta, pēc viņas vārdiem, turpināja strādāt, lai sašķidrinātās dabasgāzes kuģis tiktu nogādāts Paldiskos. Taču pēc pirmdien, 10. oktobrī, notikušās tikšanās ar somu kolēģi viņa negaidīti paziņoja, ka jau uzreiz pēc stāšanās amatā jūlijā esot zinājusi, ka kuģis aizpeldēs citur. Tagad viņi to apstiprināja oficiāli.

Sikutas vārdiem runājot, viss ir pavisam vienkārši. «Igaunijā mēs savā starpā strīdējāmies un galu galā nenoslēdzām līgumu par

FOTO — SCANPIX

FSRU kuģa nomu,» viņa skaidroja Igaunijas sabiedriskajām raidorganizācijām. Tikmēr somi noslēdza kuģa nomas līgumu uz 10 gadiem par gandrīz pusmiljardu eiro. «Šādā situācijā būtu dīvaini iedomāties, ka Igaunijas valdība būs tā, kas izlems, kur kuģis tiks pietauvots.»

Sikutas priekšgājējs Tāvi Āss kopējo plānu ar somiem šā gada pavasarī prezentēja citādi. Aprīlī viņš teica, ka ar somu kolēģi Miku Lintilu vienojies: peldošo termināli jeb *FSRU* abas valstis nomās kopā. Abas valstis pašas maksās par attiecīgu piestātņu izbūvi un termināļa nomas izmaksas dalīs atkarībā no patēriņa. Terminālis nonāks tajā piestātnē, kuru pabeigs pirmo.

Kopš tā laika notikuši vairāki pavērsieni.

Būtiskākais no tiem: maijā Krievija pārtrauca gāzes piegādes Somijai. Tagad šī valsts nonākusi rindas beigās. Somijai un Igaunijai kopīgi pieder gāzesvads *Balticconnector*, kas stiepjas no Paldiskiem līdz Ingo Somijā, taču tā jauda ir par mazu, lai spētu nodrošināt somiem nepieciešamo gāzi maksimālā patēriņa laikā. Līdz ar to Somijas problēmas samilza.

Tajā pašā laikā viņiem visu vasaru nācās vērot gan igauņu iekšpolitisko kašķi, kas noveda līdz valdības maiņai, gan arī strīdus ar enerģētikas uzņēmumu *Alexela* par to, kas būs atbildīgs par jaunās piestātnes būvēšanu un vai valsts dos tai jelkādas garantijas.

Un visbeidzot ne mazāk svarīgs trauksmes zvans bija gāzes cauruļvadu *Nord Stream* sabotāža Baltijas jūrā. Daudzas valdības, ieskaitot Somiju, paļaujas uz līdzīgiem jūras dibenā izbūvētiem savienojumiem. Ja svarīgais dabasgāzes terminālis tiktu novietots *Balticconnector* otrā galā, proti, Igaunijas krastā, somi riskētu daudz vairāk nekā agrāk.

Tā rezultātā Somijas valstij piederošais uzņēmums *Gasgrid Finland* pats iznomāja *FSRU* ar nosaukumu *Exemplar*, maksājot 450 miljonus eiro par 10 gadiem. Paralēli tam somi pasteidzināja piestātnes būvēšanu Ingo, un tā tiks pabeigta tikai dažas nedēļas vēlāk nekā piestātne Paldiskos.

Saprašanās memorands ar igauņiem vairs netika ņemts vērā.

GĀZES BŪS DAUDZ?

Gan premjerministre Kallasa, gan ministre Sikuta apstiprina, ka ar gāzes piegādi Igaunijā problēmu nebūs. «Tiešas ietekmes nav,» Sikuta atbild uz jautājumu, kā šī situācija ietekmēs gāzes pieejamību valstī. Tas pats attiecas uz cenām. «Tiešas ietekmes nav, tarifu salīdzinājums starp abām ostām nav veikts,» saka ministre.

Sašķidrinātās dabasgāzes termināļa piestātnes izbūves pēdējie darbi Paldiskos 19. septembrī

Termināļa nomas maksa, kas ir minētie 450 miljoni eiro desmit gados, būs jāatpelna ar pieskaņotu tarifu. Taču šis tarifs ir tikai aptuveni 1—2% no gāzes gala cenas, tāpēc ietekme ir neliela.

Uz papīra viss izskatās labi. Pagājušās nedēļas vidū notikušajā premjerministres iztaujāšanā Kallasa uzskaitīja visus iespējamos gāzes piegādes avotus šoziem no tuvējiem avotiem un aicināja opozīciju necelt paniku par iespējamu gāzes deficītu. «Mums ir sašķidrinātās dabasgāzes terminālis Klaipēdā, kur var dabūt 38 TWh gāzes, mums ir sašķidrinātās dabasgāzes terminālis Haminā [Somijā] ar vienu TWh. Gāzes krātuvē Latvijā ir vēl 12,6 TWh, un tagad būs jaunais terminālis Somijā ar 15 TWh.»

Igaunijas Rezervju aģentūra jau maijā saņēma uzdevumu no valdības iegādāties vienu teravatstundu gāzes. Pēc četriem dažādiem konkursiem aģentūrai izdevies iegādāties 650 GWh gāzes jeb divas trešdaļas no valdības pasūtītā apjoma, un tā ir iztērējusi visus šim nolūkam piešķirtos 132 miljonus eiro. Vidējā cena pārsniedza 200 eiro par MWh. ▶

Ņemot to visu vērā, sistēmas operators *Elering* parlamentā apstiprināja, ka pat martā, kas būs visgrūtākais mēnesis visam reģionam ar vismazāko pieejamo gāzes daudzumu, Inčukalna krātuvē joprojām būs 9 TWh gāzes.

Alexelas valdes priekšsēdētājs Marti Hāls par šīm prognozēm izteicies ironiski. «Gada vidējais *Excel* ir visu neveiksmju māte,» viņš sacīja parlamentārajai komisijai un brīdināja, ka *Elering* prognozes piepildīsies tikai tad, ja laikapstākļi ziemā būs ļoti maigi un ekonomikas izaugsmes perspektīvas paliks negatīvas.

Hāls apliecināja, ka viņa uzņēmuma būvētā piestātne tiks pabeigta laikus. Jautājums – ko ar to iesākt tagad? Kad *Alexela* sāka projektu, tā pieprasīja garantijas no valdības. Pirmkārt, kas notiktu tad, ja Krievijas gāze atkal kļūtu «laba» – tādā situācijā sašķidrinātās dabasgāzes terminālis kļūs nerentabls. Otrkārt, valstij ir jānodrošina cauruļvads, lai būtu piekļuve tirgum.

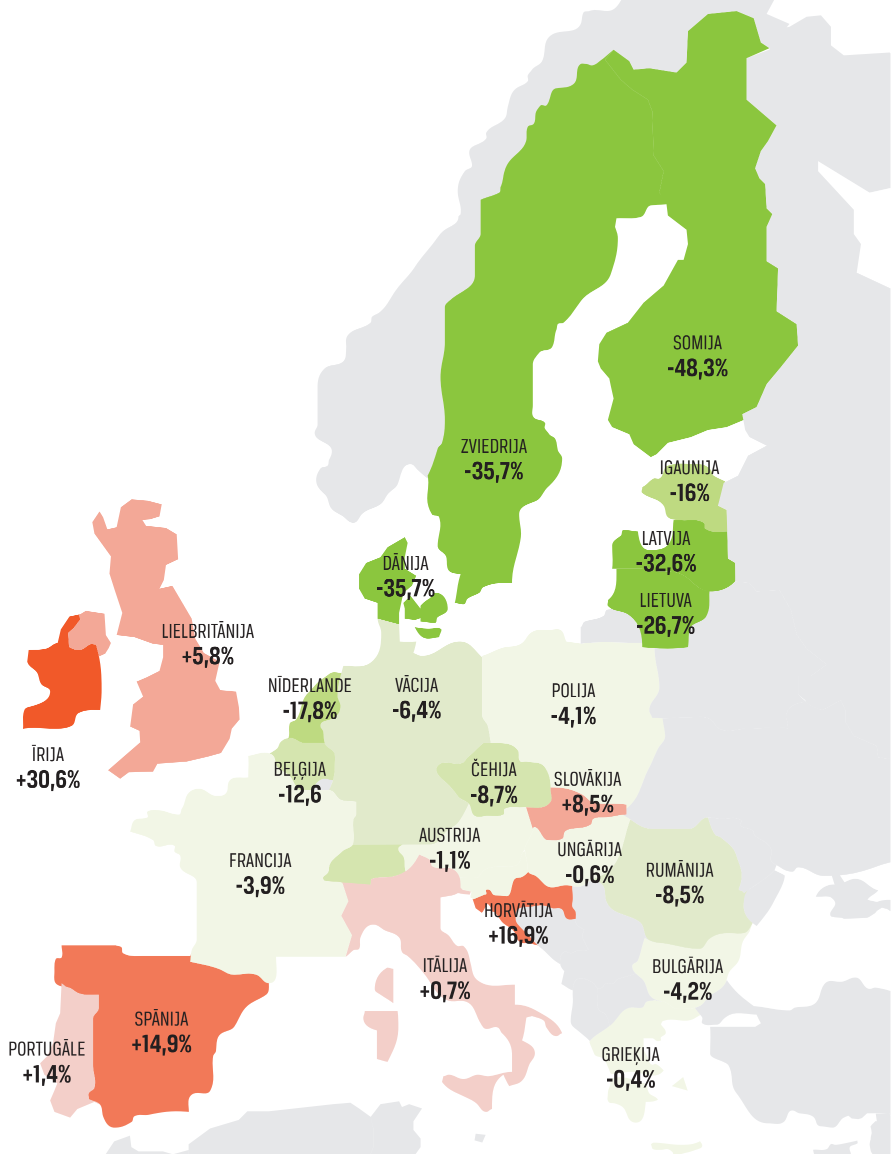
Svarīgs trauksmes zvans bija gāzes cauruļvadu *Nord Stream* sabotāža

Otrās prasības izpildi nodrošināja *Elering*. Savukārt Igaunijas parlaments noteica pilnīgu embargo gāzei no Krievijas, un tas stāsies spēkā šā gada 31. decembrī.

Valdība arī rezervēja 38 miljonus eiro, lai atpirktu piestātni no *Alexela*, ja viņi gribēs to pārdot kā nerentablu. Tagad Hāls apgalvo, ka uzņēmums ir jau iztērējis vairāk nekā 45 miljonus. Tātad paredzams, ka pēc vasarā piedzīvotajiem garajiem strīdiem par piestātnes būvniecību un sašķidrinātās dabasgāzes kuģa nomu gaidāma jauna kašķēšanās.

Politiķi pie tā jau ķērušies. Bijušā ekonomikas ministra Āsa Centra partija, kas tagad ir opozīcijā un, par spīti tam, ka tieši viņu pārstāvis daudzus gadus ieņēma šo amatu, tagad cenšas gāzt Sikutu. Kopā ar konservatīvo *EKRE* viņi ir pieprasījuši uzticības balsojumu. Centra partija, tajā skaitā Āss, ir pārliecināti, ka Sikuta nav darījusi visu iespējamo. Pati Sikuta atbild, ka galvenie lēmumi tika pieņemti laikā, kad ministra amatā bija Āss.

GĀZES PATĒRIŅŠ 2022. GADA PIRMAJOS SEŠOS MĒNEŠOS, SALĪDZINOT AR VĒSTURISKI VIDĒJO

AVOTS: *SEB*

NOTEIKUMU PĀRKĀPŠANA

Savukārt sabiedrības mierināšanai ministre Sikuta norāda: lai gan sašķidrinātās dabasgāzes terminālis šoziem kuģos uz Somiju, Igaunija gāzi no turienes saņems prioritārā kārtībā, jo to paredz divpusējā vienošanās. Dokuments, kurā izklāstīti termināļa izmantošanas noteikumi, ir nosūtīts izvērtēšanai Igaunijas un Somijas iestādēm.

Taču tagad radušās divas jaunas problēmas. Pirmkārt, konkurences uzraudzības iestāde paziņojusi, ka jebkāda veida prioritātes statuss būtu pretrunā ar Eiropas Savienības normām. Varbūt Igaunija tomēr varētu kļūt par izņēmumu? Valdība uz to tik tiešām cer, taču konkurences uzraudzības iestāde ir skeptiska.

Otrkārt, Somija nesen lūdza apturēt izmantošanas noteikumu izvērtēšanu. Iespējams, tādēļ, lai tajā veiktu izmaiņas. Kādas tās varētu būt, vēl nav zināms.

Līdz šim Somijas ekonomikas ministrs Mika Lintila ir teicis, ka abu valstu patērētāji no gāzes termināļa būs ieguvēji neatkarīgi no tā atrašanās vietas. «Peldošā sašķidrinātās dabasgāzes termināļa operators vienlīdzīgi izturas gan pret igauņiem, gan somiem,» viņš teica aizpagājušajā pirmdienā. «Lai mazinātu piegādes drošības riskus nākamajā ziemā, mēs esam gatavi īstenot nosacījumus, kas nodrošina vienlīdzīgu gāzes piegādi gan Igaunijas, gan Somijas patērētājiem.»

Raugoties plašākā perspektīvā uz visu Somijas, Igaunijas, Latvijas un Lietuvas reģionu, šķiet, ka tik tiešām nav lielas atšķirības, kur peldošais terminālis pavadīs ziemu. Savienojumi starp valstīm ir labi, un tie darbojas. Problēmas sākas tad, ja rodas kaut kādas tehniskas ķibeles vai gāzes krājumi reģionā nav pietiekami. Turklāt vienošanās par to, kas un kad varēs piekļūt peldošajam terminālim Somijā, vēl nav panāktas. ●

Teksts — Agnese Meiere
Zīmējums — Ernests Kļaviņš

Bīstamie iceļotāji

Latvijā regulāri ieceļo svešzemju augi un dzīvnieki, kas **apdraud vietējo floru un faunu.** Pat kaitē cilvēkiem, kā Sosnovska latvāņi, un dārziem — kā Spānijas kailgliemeži. Tagad radušās bažas par jaunu apdraudējumu iemīļotajām bekām un baravikām. Vai esam gatavi ar to cīnīties?

Šis rudens sēņotājiem sākās skumji – šķita, ka kāroto meža velšu šogad nebūs. Sēņu augšanai nelabvēlīgu laikapstākļu dēļ pat uz laiku tika atcelta Dabas muzejā paredzētā izstāde *Sēnes 2022*. Vēlāk gan sēnes parādījās un arī izstāde notika.

Taču pat «sausajā periodā» kādu sēni ikviens gribētājs varēja atrast piejūras zonā, pašiem neapzinoties, ka sastapušies ar potenciālo ienaidnieku – dzīslkāta beku jeb *Boletus projectellus*. Šīs sēnes pie mums atceļojušas no Ziemeļamerikas un Latvijā pirmo reizi pamanītas pirms desmit gadiem. Tolaik sēņotāji bija priecīgi – parādījusies vēl viena garda un vērtīga beka! Taču tagad pastiprinās bažas, ka šī invazīvā suga, kas vispirms strauji izplatījās Baltijas jūras piekrastes mežos un tagad jau aizceļojusi arī līdz Latgalei, varētu sākt apdraudēt mūsu pašu beku pastāvēšanu.

Dzīslkāta beka, tāpat kā baravikas, ir tā dēvētā mikorizas sēne – to pazemes pavedieni iedzīvojas augu saknēs. Tā ir apbusēja «draudzība», jo sēne augam piegādā minerālvielas un ūdeni, savukārt augs sēnei dod oglekli.

Pastāv aizdomas, ka dzīslkāta beka varētu būt naskāka un kolonizēt augus pirmā, tādā veidā laupot izdzīvošanas iespējas mūsu pašu sēnēm. Tajā pašā laikā izpētīt, kā šie sēņu pavedieni cits citu ietekmē, neesot iespējams.

Latvijas Dabas muzeja mikoloģe Diāna Meiere uzsver, ka pagaidām vēl grūti vērtēt, kā šī ieceļotāja ietekmē vietējās sugas, jo nav veikti pētījumi. «Kad mums bija izstāde

par invazīvajām sugām, mēs tajā ieskaitījām arī dzīslkāta beku. Tā varētu konkurēt ar priežu sviestbekām un priežu baravikām, bet, cik lielā mērā, nav zināms. Tas gandrīz vai jāvaicā sēņotājiem, kuri redz, vai citu sēņu kļūst mazāk. Bet tie tik un tā būs tikai empīriski novērojumi.»

Speciāliste uzreiz piebilst – pat ja kļūtu skaidrs, ka šī sēne apdraud citas, ar to cīnīties būtu gandrīz neiespējami. «Micēlijs ir augsnē, savienots ar koku saknēm, un, neiznīcinot visu dabu, sēnes tāpat vien nevar iznīcināt. Jāpieņem, kā ir, un jāskatās, kas notiek,» saka mikoloģe.

ZAUDĒ VAIRĀK NEKĀ IEGŪST

Izrādās, ka aptuveni trešā daļa no mūsu valstī šobrīd sastopamajām augu, sēņu un dzīvnieku sugām ir svešzemnieki. Daļa no tiem ievesti apzināti (to nekādā gadījumā nevajadzētu darīt!) vai ieceļojuši nejauši, piemēram, pielīpot pie cilvēku apaviem vai izplūstot no tālbraucēju kuģu balasta ūdeņiem.

Svešzemju sugas ir dažādas – lielākoties tādas, kas šeit nespēj pārziemot, skaidro Dabas aizsardzības pārvaldes projekta *LIFE – IP LatViaNature* invazīvo sugu eksperte Santa Rutkovska. Kā piemēru viņa min dālijas. Dārzkopji rudenī tās izrok, nes pagrabā pārziemot un pavasarī atkal ietupina dobē. Latvijā savvaļā neizdzīvotu arī atsevišķas dzīvnieku sugas – vienkārši nosaltu, vai arī tās apēstu kāds cits dzīvnieks.

Tomēr salīdzinoši nelielai, apmēram 10% lielai, svešzemju sugu grupai cilvēka palīdzība dzīvei savvaļā nav vajadzīga. Tās ieceļojušas no vietām ar līdzīgiem

«Problēmas rodas tad, kad attiecīgā suga nokļūst savvaļā un kļūst nekontrolējama, sāk izmainīt vidi ap sevi»

klimatiskajiem apstākļiem, lielākoties no Ziemeļamerikas un Āzijas. Lieliski vairojas, izplatās un pārziemo bez problēmām. «Šīs sugas ir ekoloģiski plastiskākas, mazprasīgākas, vieglāk pielāgojas dažādiem apstākļiem. Augi ir lielāka auguma nekā vietējās sugas, tāpēc veido monoaudzes. Dzīvnieki ir ātrāki, kustīgāki, spēcīgāki, labāk un ātrāk vairojas nekā vietējie. Šo īpašību kopums šīm sugām nodrošina nozīmīgu ietekmi. Un tad, kad šī ietekme ir pierādāma, redzama, fiksējama, mēs sakām, ka šīs svešzemju sugas ir invazīvas,» paskaidro Rutkovska.

Šajā kategorijā nonāk tās sugas, no kurām ilgtermiņā ir vairāk trūkumu nekā ieguvumu. Piemēram, Amerikas signālvēzis pārnēsā vēža mēri. Pats pret to ir rezistents un neslimo, savukārt Latvijas vietējos vēžus šis mēris nokauj.

Neganta ir arī šķietami krāšņā daudzlapu lupīna. Tā piesaista slāpekli no atmosfēras, tādā veidā bagātinot augsni, taču pārāk būtiski maina tās sastāvu un struktūru. Līdz ar to attiecīgajā vietā ienāk pilnīgi citi augi, un izmainās ekosistēma.

Paradoksāli, ka dažas invazīvās sugas sākotnēji tika ievestas apzināti. Piemēram, Sosnovska latvāni uzskatīja par vērtīgu lopbarības kultūru, vārpaino korinti – par augļkultūru, Kanādas zeltgalvīti – par dekoratīvu kultūru, sarkanausu bruņurupuci – par mīļdzīvnieku, jenotsuni un Amerikas ūdeli – kā kažokzvērus. «Lielākoties saimnieciski šīm sugām ir kāda laba, vērtīga īpašība. Bet problēmu nav tikai tik ilgi, kamēr attiecīgā suga aug mūsu dārzā vai apstādījumos, zvēraudzētavā vai zooloģiskajā dārzā. Problēmas rodas tad, kad attiecīgā suga nokļūst savvaļā un kļūst nekontrolējama, sāk izmainīt vidi ap sevi,» uzsver Rutkovska. «Jāpiemin arī invazīvo sugu ietekme uz ekonomiku!» Eksperte par daudzu dārznieku biedu sauc Spānijas kailgliemezi. Ikviens, kam ar to bijusi sastapšanās, zina – tā ir uzmācīga invazīvā suga, kas spēj aprīt pilnīgi visas dārza veltes un ar kuru ir patiešām grūti cīnīties.

Un, protams, nevar aizmirst, ka atsevišķas ieceļotājsugas var kaitēt arī veselībai. Piemēram, vienīgais Latvijas likumdošanā oficiāli atzītais invazīvais augs Sosnovska latvānis izraisa bīstamus ķīmiskus apdegumus uz cilvēka ādas.

CĪŅĀ JĀIESAISTĀS VISIEM

«Savā dabiskajā dzīvesvietā invazīvās sugas ir iekļāvušās barības ķēdē un ekosistēmā. Tas nozīmē, ka šīs sugas apēd kādu citu, vai arī pašas tiek ēstas,» skaidro Rutkovska. Savukārt mūsu zemē tām dabisku ienaidnieku nav. «Šīm sugām Latvijā nav dabisku ierobežojošu faktoru – specifisku dzīvnieku, augšanas faktoru vai klimatisko apstākļu –, kas regulē to izplatību, līdz ar to šīs sugas šeit var nekontrolēti vairoties un izplatīties, un tas var būt bīstami,» uzsver eksperte.

Vienīgā invazīvā suga, kura tiek nopietni apkarota, ir Sosnovska latvānis.

Tā augšana ar mehānisko, ķīmisko, bioloģisko vai kombinēto metodi jāierobežo pašiem zemju īpašniekiem. Ja neko nedara, draud sods.

Iniciatīvu izrāda arī atsevišķas pašvaldības. Valsts augu aizsardzības dienesta vecākā inspektore Astra Garkāje īpaši uzslavē Siguldu un Ķekavu, kā arī Barkavu, kur latvāņu platības ir krietni samazinājušās. Kā ar latvāņu apkarošanu veicas visā Latvijā, īstas skaidrības nav, jo nekādi jauni pētījumi nav notikuši kopš 2008. gada – nav piešķirts finansējums. Garkāje norāda – Latvijā joprojām ir ievērojamas latvāņu platības. Ja tos visus varētu salikt vienuviet, tie aizņemtu aptuveni 11 000 hektāru jeb trešdaļu Rīgas.

Attiecībā uz citām nevēlamām sugām nekādi mērķtiecīgi ierobežojoši pasākumi valstiskā līmenī nenotiek. Tāpēc Dabas aizsardzības pārvalde, atsevišķas pašvaldības un nevalstiskās organizācijas aicina cilvēkus ar tām cīnīties arī tad, ja šīs sugas vēl nav iekļautas attiecīgos normatīvajos aktos.

Turklāt Latvijai ir saistoša 2014. gadā pieņemtā Eiropas Savienības regula «Par invazīvu svešzemju sugu introdukcijas un izplatīšanās profilaksi un pārvaldību iekļauto sugu izplatību Latvijā». Izvērtējot riskus, pēc zinātnieku norādēm, tajā iekļauts invazīvo sugu saraksts, ar kurām jācīnās visā kontinentā.

Kā uzsver Rutkovska, «interesanti un, manuprāt, ļoti pareizi ir tas, ka šajā sarakstā ir arī tādas sugas, kuru Eiropas Savienībā vispār šobrīd nav». Tās iekļautas ar preventīvu mērķi. «Ja suga sevi ir pierādījusi kā invazīvu, piemēram, Āzijā, Ziemeļamerikā vai citur, un Eiropā ir līdzīgi augšanas apstākļi, nav jāgaida, kad suga ienāks arī citur un izplatīsies, tad ar to cīnīties būs grūti.»

Pareizi būtu uzbrūkošajām sugām būt vienu soli priekšā un sākt tās apkarot laikus. «Spānijas kailgliemezis, kurš ir ļoti aktīvs un kura ietekme labi redzama no ekonomiskā viedokļa, pagaidām tiek apkarots tikai privāto zemju īpašnieku un atsevišķu pašvaldību spēkiem, sevišķi aktīva šajā ziņā ir Tukuma pašvaldība,» stāsta Rutkovska. Tur cīņa ar gļotainajiem notiek dažādos veidos – gan ar rokām nolasot un cietsirdīgi pārcērtot uz pusēm un iemērcot uz diennakti 10% vārāmā sāls šķīdumā, gan izvietojot lamatas noslīkšanai: alus plus 1% vara vai vara sulfāta šķīdums plus 10% vārāmā sāls šķīdums, gan indējot ar vara vitriolu saturošiem šķīdumiem.

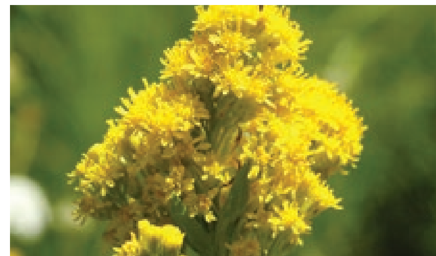
«Bet pareizi būtu, ja iesaistītos mēs visi!» Jo nevienu invazīvo sugu nevar apstādināt, ja ar to necīnās visi. Iedomāsimies situāciju ar Spānijas kailgliemežiem. Divi dārza kaimiņi tos mēģina iznīcināt, bet trešais paziņo, ka glumie rāpekļi viņam netraucē, un atmet ar roku. «Ja tie divi darīs, bet viens nedarīs, viņa teritorija kļūst par donorteritoriju. Par nebeidzamu invāzijas avotu. Cīņa rezultēsies, ja iesaistīsies visi,» uzsver Rutkovska. ●

Paradoksāli, ka dažas invazīvās sugas sākotnēji tika ievestas apzināti. Piemēram, Sosnovska latvāni uzskatīja par vērtīgu lopbarības kultūru

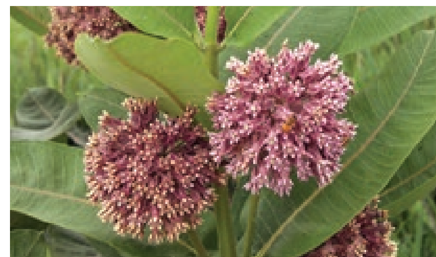

Dzīslkāta bekas pie mums atceļojušas no Ziemeļamerikas

DAŽAS INVAZĪVĀS SUGAS, KAS JĀAPTUR

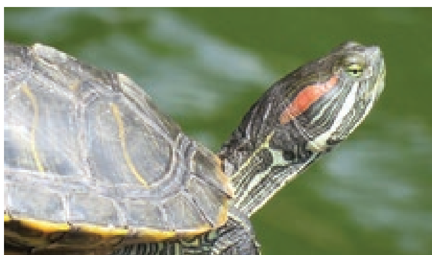
KANĀDAS ZELTGALVĪTE (*SOLIDAGO CANADENSIS*)
Ievazāta no Ziemeļamerikas. Sākotnēji izmantota dekoratīvajos apstādījumos, bet problēmas sākās, kad tā nokļuva savvaļā, – nekoptas pļavas, ceļmalas un dīķmalas pārvēršas par zeltainām prērijām. Izplatās ar sēklām, kuras pārnes vējš. Zeltgalvītei piemīt alelopātija, tas ir, organisma spēja ražot bioķīmiskas vielas, kas kavē citu augu augšanu. Turklāt rodas konkurence arī par gaismu, jo zeltgalvīte ir gara. Klasiska pļava, kas zied no pavasara līdz rudenim, ir barības avots arī bezmugurkaulniekiem. «Ja zied tikai viena suga, ziedēšanas brīdis ir salīdzinoši īsāks. Attiecīgi nav, ko ēst bezmugurkaulniekiem un visiem pārējiem, kas ir barības ķēdē virs tiem,» skaidro invazīvo sugu eksperte Santa Rutkovska. «Tā ir dzīva, sarežģīti funkcionējoša sistēma, kurā, izjaucot vienu elementu, būtiski ietekmējam pārējo.»
Kā likvidēt? Neļaut ziedēt, jo Kanādas zeltgalvīte izplatās ar sēklām. Ja ceru ir maz, tos ar lāpstu izrok. Ja daudz, pirms ziedēšanas vai ziedēšanas sākumā nolauž ziedkātus. Augu novārdzina ar biežu pļaušanu.

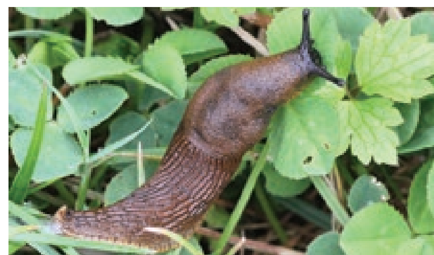
SĪRIJAS ASKLĒPIJA (*ASCLEPIAS SYRIACA*)
Savvaļā aug Ziemeļamerikā. Skaista, smaržīga, izplatās gan ar sēklām, gan sakņu atvasēm. Varena augumā, spēj izstiepties pusotrus un dažkārt pat divus metrus gara. Parasti to kā krāšņumaugu stāda dārzā, un tā izplatās ātri un strauji kā ugunsgrēks. Arī asklēpija veido spēcīgas monoaudzes, izkonkurējot kaimiņus. Sevišķi bīstami, ja tā nokļūst dabiskajās pļavās – tās tiek noplicinātas.
Svarīgi zināt, ka auga daļas satur pienainu sulu, kas lielos daudzumos ir indīga un var izraisīt muskuļu paralīzi. Savvaļas dzīvnieki, apēdot to lielos daudzumos, var iet bojā.
Kā likvidēt? Nepieļaut ziedēšanu! Tā izplatās ar sēklām, kas var izsēties ar vēju.

VĀRPAINĀ KORINTE (*AMELANCHIER SPICATA*)
Ievesta no Ziemeļamerikas šķietami laba mērķa vārdā — garšīgo ogu dēļ. Savulaik Pierīgas mežos stādīta kā putnu barības avots. Korintei patīk augt smilšainos un skrajos mežos, kur ir nabadzīga augsne. Taču, rudenī birdinot lapas, tā bagātina augsni, pievilinot citus kokus un krūmus. «Parādās lapu koku sugas, mēs zaudējam savus priežu mežus,» uzsver Rutkovska.
Kā likvidēt? Atsevišķās vietās, īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, šis lapu koks apzināti tiek izrauts, lai mēs nezaudētu gaišos priežu mežus.
Taču pilnībā apturēt korintes izplatīšanos ir sarežģīti galvenokārt putnu dēļ, kuri apēd saldās ogas, bet sēkliņas izbirdina pa plašu teritoriju. «Pētījumi liecina — ja korinti reizi gadā nozāģē vai notrimmē, tai mostas snaudošie pumpuri, un atvases aug vēl intensīvāk. Panākam pretēju efektu. Atvases gada laikā var sasniegt pat divu metru augstumu,» skaidro invazīvo sugu eksperte. Tāpēc, lai korinti likvidētu, tā jātrimmē bieži un intensīvi vai jācenšas to izrakt ar visām saknēm.

SARKANAUSU BRUŅURUPUCIS (*TRACHEMYS SCRIPTA ELEGANS*)
90. gados ievests kā mīļdzīvnieks. Dzīvo ilgi (līdz 50 gadiem), aug liels un var arī kost. Cilvēkiem šāds plaukstas lieluma mīļumiņš, kas pamazām pārtapis palielā nejaucenī, vairs nešķiet pievilcīgs un nereti tiek izlaists savvaļā — dīķī vai upē, kur sāk konkurēt ar aizsargājamo Eiropas purva bruņurupuci. «Bruņurupucis ir klasisks aukstasiņu dzīvnieks, tāpēc tam svarīgi sauļoties,» uzsver Rutkovska. Bet, kad mūsu mazākais, lēnīgākais un mierīgākais Eiropas purva bruņurupucis aiziet uz savu sauļošanās vietu, tur jau priekšā cits atpūtnieks.
Sarkanie bruņurupuči paši Latvijā nevairojas — olas dēj, taču tās nepārziemo. Tāpēc pētnieki uzskata, ka īpatņus savvaļā ir izlaiduši cilvēki.
Kā likvidēt? Likvidēt tos, protams, nevajadzētu. Taču, ja dabā gadās tādu satikt, jāziņo zooloģiskajam dārzam vai Invazīvo sugu pārvaldnieka mājaslapā. Arī tad, ja esat sarkanausu bruņurupuča īpašnieks, bet kaut kāda iemesla dēļ esat nolēmuši no tā atteikties, sazinieties ar Latgales vai Rīgas zooloģisko dārzu — viņi to paņems pie sevis.

SPĀNIJAS KAILGLIEMEZIS (*ARION VULGARIS*)
Latvijā ir salīdzinoši nesen — 13 gadus. Visticamāk, ievests kopā ar kādu augu, kura augsnē bija iedētas oliņas. Tagad šis gliemezis Latvijā jūtas kā kūrortā — dabisko ienaidnieku nav, un arī cilvēki īsti nezina, kā ar to cīnīties. Pagājušajā gadā apstiprinātas 130 atradnes visā Latvijas teritorijā. Salīdzinoši brīva no tiem ir Latgale, iespējams, aukstāku ziemu dēļ.
Spānijas kailgliemezis var noēst visu, kas gadās ceļā, bet pārsvarā tie uzturas mazdārziņos, kur posta kāpostus, zemenes, salātus. Ēd arī savus sugas brāļus, putnu mazuļus ligzdās, bezmugurkaulniekus un sliekas.
Vēl viens risks — krustojas ar vietējām sugām, kuras pamazām izzūd.
Kā likvidēt? Visefektīvākā un darbietilpīgākā metode ir nolasīšana ar rokām un (skan nežēlīgi!) iesālīšana mucā vai spainī, vai arī sadedzināšana. Īpaši svarīga ir šo gliemežu izķeršana līdz jūlijam, kad sākas vairošanās periods.

LUPĪNA (*LUPINUS*)
Ievesta kā dekoratīva suga no Ziemeļamerikas. Savulaik apzināti stādīta augsnes bagātināšanai, jo spēj piesaistīt slāpekli. Ja tā augtu tikai tur, kur iesēta, viss būtu kārtībā. Taču lupīna plaši izsējas, turklāt sēklas saglabā dīgtspēju pat 30 gadus. Līdz ar to Latvijas skaistās, bioloģiski daudzveidīgās pļavas drīz vien pārvēršas par lupīnu audzi.
Kā likvidēt? Neilgi pirms ziedēšanas griezt, likt vāzēs, pļaut. Nekādā gadījumā to nedrīkst likt komposta kaudzē, jo sēklas atkal izplatīsies un viss darbs būs vējā.

OŠLAPU KĻAVA (*ACER NEGUNDO*)
Spēcīga un ātraudzīga suga, kas Latvijā ienākusi no Ziemeļamerikas. Izplatās ar sēklām, kuras ražo tikai sievišķie koki. Ošlapu kļavas audzes var būt tik blīvas, ka zemsedzē paliek plika zeme — ļoti izteikts monoaugs. Sevišķi ūdens tuvumā pārmaina dabisko ekosistēmu.
Kā likvidēt? Tas iespējams, likvidējot tikai sievišķos kokus. Atšķirt tos ļoti vienkārši — sievišķie koki sēklas sāk ražot 4.—5. gadā, un tās kokā redzamas visu gadu.

KROKAINĀ ROZE (*ROSA RUGOSA*)
Skaists dekoratīvs augs, kas Latvijā ienācis no Āzijas. Tā kā tai ir spēcīga sakņu sistēma, to stāda kā augsnes eroziju ierobežojošu augu ceļmalās, dzelzceļa malās, arī kāpās. Taču tieši kāpām tā nodara vislielāko apdraudējumu, pārņemot jūras krastu, un tad ar to cīnīties ir diezgan sarežģīti.
Kā likvidēt? Regulāri, bieži pļaujot, trimmējot vai izrokot ar visām saknēm. Taču rozei ir asi ērkšķi, tāpēc tas apgrūtina cīņu ar šo sugu.

ZINĀŠANAI! Informācija par invazīvajām sugām apkopota vietnē *Bit.ly/invazivs* — iespējams iepazīties ar to izplatību valstī un ziņot par nevēlamā ciemiņa atrašanu.

Signe Baumane ar dzīvesdraugu Stērdžesu Vārneru

Teksts — Agnese Meiere
Foto — Reinis Hofmanis

Uz naža asmens

Ņujorkā dzīvojošās animatores, režisores un scenāristes **Signes Baumanes** pilnmetrāžas animācijas filma *Mans laulību projekts*, ar kuru atklāja Rīgas Starptautisko kino festivālu, saņēmusi balvas vairākos starptautiskos festivālos un no šīs nedēļas skatāma kinoteātros. Signe pie filmas strādāja septiņus gadus. Ko darīt tālāk? Un ja nu atgriezties Latvijā...

AR SIGNI Baumani tiekamies internetā, viņa ir savā studijā Ņujorkā, es – Rīgā. Tobrīd Signe ir ceļa jūtīs uz Vudstokas kinofestivālu, pēc tam uz Latviju, tad Lielbritāniju, Turciju...

Pirms sākam sarunu, Signe ar datoru izstaigā studiju un izrāda man visus tās stūrīšus, arī dekorācijas, kas tapušas animācijas filmas *Mans laulību projekts* vajadzībām. Dekorācijas gatavojusi Signe pati, palīdzējis arī viņas dzīves un darba partneris Stērdžess. Abi kopā ir vairāk nekā 20 gadus.

Redzu papjēmašē tehnikā izgatavotu Bastejkalnu, turpat ir Signes dzīvesbiedra darba instrumenti, ar kuriem viņš izzāģējis dēļus dekorācijām. Režisore man vaicā, vai es atceros kafejnīcu un izstāžu zāli *Dieva auss* tagadējā pareizticīgo baznīcā. Jā, protams! Arī tā atveidota papīrā.

Kad dekorācijas gatavas, tās ienes tumšajā telpā ar speciālu apgaismojumu un filmē. Izklausās un izskatās tik vienkārši! Bet... Signe šim projektam veltījusi septiņus savas dzīves gadus. Tāpēc šobrīd viņa ir pārdomās – ko darīt tālāk.

> **«Vienmēr domāju par to, ka es šo filmu taisu saviem draugiem. (..) Šī pieeja mani padara muļķīgi bezbailīgu»**

Katra smalki izzīmētā figūra, dekorācijas... Ārkārtīgi liels darbs.
Tāpēc jau tas paņēma septiņus gadus no manas dzīves. Liels darbs un jautājums, vai tas vispār atmaksājas. Naudas izteiksmē droši vien ne. Filmu kopā ar skatītājiem esmu redzējusi kādas trīs četras reizes. Man šķita, ka daudzi it kā savienojās ar filmu. Ne visus, bet lielu daļu filma uzrunā, un ir cilvēki, kuri pilnīgi kā aptrakuši pēc noskatīšanās. Filmu rādīja Kalgari filmu festivālā, un kāda meitene uzrakstīja: «Jutos tā, it kā tas būtu par mani. Tas ir mans stāsts. Esmu no Venecuēlas un jutos, ka filma ir tieši par mani.» Tas bija ļoti patīkami.

Salīdzinot, kas mana filma ir lielā mērogā... Tas ir apmēram tāpat, ja ziedojam 100 dolārus Ukrainai. Tas šķietami nav nekas, jo Ukrainai vajadzīgi miljoni. Bet tad, ja tos 100 dolārus ziedo nevis viens, bet daudzi, izveidojas nozīmīga summa.

Cik daudz skatītāju šī neatkarīgā filma sasniegs? Varbūt 10 000, varbūt 100 000, bet kādu lielu filmu no Holivudas var noskatīties 10 miljoni. Tādā ziņā šī filma neizmainīs civilizācijas trajektoriju. No otras puses, ja tā uzrunā cilvēkus un liek aizdomāties par it kā jau zināmām lietām, tad uzdevums ir sasniegts.

***Akmeņi manās kabatās* un arī šī filma ir jūsu personiski stāsti.**
Cilvēki bieži prasa: kāpēc tu taisi tādas personiskas filmas? Atbildu: mani interesē cilvēciskais stāvoklis – kas mēs esam un kā jūtamies dziļi sevī. Kādreiz gribēju kļūt par rakstnieci, bet dzīve tā iegrozījās, ka kļuvu par animatori. ▶

Bet šī romānista vēlme ieskatīties cilvēka iekšpasaulē nekur nav pazudusi.

Reizēm saku, ka visas citas filmas ir kā prezentācijas, bet manas filmas ir kā ziņas no iekšpasaules. Tā kā esmu cilvēks, kuru pazīstu vislabāk, taisu personiskas filmas. Un tas, ka citi cilvēki manā stāstā saskata savējo, man palīdz justies mazāk vientuļai un, iespējams, viņiem tāpat.

Pirms daudziem gadiem, kad tikāmies, atbildot uz manu jautājumu, kāpēc tik atklāti runājat par intīmām lietām, sacījāt vārdus, kas man joprojām palikuši prātā. Kad divi suņi cīnās un vienam vairs nav spēka, tas apguļas uz muguras un atklāj savu vēderu. Viņš zina – tik atkailinātam viņam neuzbruks.

Godīgi sakot, vajadzīga liela drosme, lai atklātu savu vēderu. Suņiem joprojām ir spēkā šis kods – nekost atkailinātā vēderā. Turpretī cilvēkiem tviterī vai feisbukā šādu kodu nav, cilvēki kož cits citu nost. Tāda ir tā anonīmā pasaule.

Taču, kad sāku taisīt filmu, es nedomāju par cilvēkiem, kas man klups virsū un kodīs vēderā. Es vienmēr domāju par to, ka es šo filmu taisu saviem draugiem. Skatītāji ir mani draugi. Domāju par to, kā man draudzīgā auditorija to uztvers. Šī pieeja mani padara muļķīgi bezbailīgu. Jo nav jau skatītāji tikai draugi, laba vēlētāji. Bet draudzības apziņa man palīdz atvērties, pastāstīt to, ko varbūt varētu arī noklusēt.

Filma guvusi panākumus visos festivālos, kur izrādīta. Acīmredzot laikā, kad mums šķiet, ka sievietēm dzīve ir uz urrā, tā tomēr nav.

Scenāriju sāku rakstīt 2015. gadā, kad šķita – Amerikā būs prezidente sieviete. Tad parādījās kustība *Me Too* un *Black Lives Matter*. Jau *Me Too* laikā šķita – tiešām kaut kas mainīsies. Tumsība tika iznesta gaismā, likās, sāksies pārmaiņas. Bet… viss sabira atpakaļ. Tumsa iegāja atpakaļ tumsā, un nekas īstenībā nav mainījies. Nekas!

Visiem patīk par to parunāt. Jā, jā, mēs atbalstām sievietes, esmu liels feminists, un tādā garā, bet tajā pašā laikā nekas daudz nav mainījies struktūras, pārvaldes ziņā, kultūrā. Vecā attieksme saglabājusies joprojām. Tāpēc runāt par sievietes pasauli, atklāti stāstīt sievietes stāstu joprojām ir aktuāli. Pasaule nav mainījusies. Tāpēc jāturpina darbs, lai izmainītu pasauli mazliet uz labu.

Bet filma ir ne tikai par sievieti, bet arī par to, kā sabiedrība izturas pret citādajiem. Visam jābūt tikai baltam vai melnam. Un neiecietība pret citādajiem izjauc mūsu intīmo attiecību kvalitāti. Ja nav līdztiesības, līdzvērtības, sapratnes starp diviem cilvēkiem vai vēlmes izprast otru cilvēku, tas izjauc viņu intīmās attiecības.

Kas mums būtu jāizkustina uztverē par un ap sievieti?

Esmu stāstu stāstītāja un redzu, kā sievietes tiek pasniegtas stāstos. Man bija cerība, ka varam mainīt attieksmi pret sievietēm, ka varam maidzināt, novērst vai likvidēt seksismu. Bet daudzās filmās es redzu seksismu, kas kā īlens duras ārā no maisa. Piemēram, filma *Wonder Woman* – stāsts par supersievieti. Izskatās, ka galvenais varonis bijis vīrietis, un nu tas vienkārši nomainīts ar sievieti. Bet tas jau nepalīdzēs!

Līdzēt var jauna veida stāsti, jauna veida mitoloģija. Mēs esam 5000 gadus stāstījuši, ka sieviete ir tāda un šāda, liktenīgā sieviete, kas var tevi novest kapā, ja neesi uzmanīgs. Vai varena sieviete, sieviete karaliene. Šie stereotipi, arhetipi joprojām ir dziļi mūsu zemapziņā.

Joprojām ir vīrieši, kas izsakās – sieviete slikti brauc ar mašīnu. No kurienes tāda doma?! Bet es taču redzu, ka daudzas sievietes brauc slikti. Bet arī daudzi vīrieši brauc slikti! Tu vienkārši saskati to, ko gribi redzēt. Tā ir zemapziņa, no bērna kājas esi audzināts ar zināmiem stereotipiem, arhetipiem un zināma veida stāstiem. Tu vienkārši redzi pasauli, kā pats gribi redzēt. Ja mēs varētu izmainīt šos stāstus par sievietēm, varbūt kaut kas mainītos.

Kā piemēru gribu minēt animācijas filmu *Sarkanais bruņurupucis*, kas iznāca 2015. gadā. Vīrieti izskalo uz neapdzīvotas salas. Viņš uzbūvē mazu laivu un grib tikt atpakaļ, no kurienes nācis. Taču no jūras izrāpjas sarkans bruņurupucis, apgāž laivu un neļauj aizbraukt. Vēlāk vīrietis bruņurupuci apsviež uz muguras, šausmīgi piekauj, un bruņurupucis kļūst par sievieti. Vīrietis iemīl šo sievieti, abiem piedzimst bērns, un viss ir ļoti skaisti. Kad vīrietis nomirst, sieviete atkal pārvēršas par bruņurupuci un ieiet atpakaļ jūrā. Šis ir mītisks stāsts, kas saka tavai zemapziņai: sieviete ir daļa no dabas.

Jā, vīrietis atnāk, kaut ko uzbūvē, bet sieviete ir lielāka par vīrieti. Viņa ir mistiska būtne. It kā pozitīvi, bet patiesībā – nē! Jo netiešā veidā tiek pateikts – nu kam jums, sievietēm, vajag to politiku, jūs taču esat lielākas, jūs esat daļa no dabas? Jums ir intuīcija, neparastas spējas! Dzemdējiet bērnus, nodarbojieties ar zīlniecību, tikai, Dieva dēļ, nelieniet politikā, jo tas jau vīriešu darbs – būvēt laivas un tādā garā!

Vēl šajā stāstā parādās, ka par sievieti var piedzimt tikai caur vīrieti…

Arī, jā! Kad skatījos šo filmu, es iekšēji drebēju. Pat uzrakstīju savā blogā recenziju. Joprojām cilvēki saka – man neesot taisnī-

Filmas *Mans laulību projekts* pirmizrādē Traibekas kinofestivālā Ņujorkā šā gada 11. jūnijā. Signe Baumane (otrā no kreisās) kopā ar balsu ieskaņotājiem aktieriem Kameronu Monoganu, Dagmāru Dominčiku, Emmu Kīniju, producentu Robertu Vinovski un dzīvesdraugu Stērdžesu Vārneru

FOTO – GETTY IMAGES FOR TRIBECA FESTIVAL

> «Katru dienu pamostoties, nezini, kas tevi sagaidīs. Vai nu iegāzīsies bezdibenī, vai saņemsi kādu dāvanu»

ba, bet tāds ir mans viedoklis. Šī pasaule ir pilna ar tādiem stāstiem.

Domāju, režisors, kas uztaisīja filmu, to darīja ar labākajiem nodomiem. Un mēs šos stāstus uzķeram, caur tiem skatāmies uz pasauli, tie mums palīdz veidot savus uzskatus par pasauli. Es domāju, ka tāda filma ir bīstama.

Kā mēs katra pati varam mainīt stāstu par sevi?

Visu laiku domāju, kāds ir tas jaunais stāsts, jaunā mitoloģija, ko es varētu pastāstīt. Nevaru no sevis neko izspiest. Kāpēc? Jo esmu dzimusi noteiktā laikā. Man ir vairāk pagātnes nekā nākotnes. Esmu augusi zināmā sabiedrībā ar zināmiem stāstiem. To nākamo stāstu, kas ir nākamā mitoloģija, jaunais vilnis, es pagaidām sevī neredzu.

Šis jautājums man aktualizējās, kad bija jāraksta jaunās filmas scenārija beigas. Es domāju – kas ir tas, ko Zelma redz, kad durvis atveras? Nākotne, ko viņa redz savā priekšā? Man aizraujas elpa! Es nezinu... Es gribētu pateikt, bet es nezinu. Tāpēc atstāju durvis vaļā, devu iespēju pilnu pasauli, kuru Zelma var pārveidot.

Scenāriju pabeidzu 2016. gadā, man bija jāraksta titru dziesmas vārdi, tie bija jādod komponistam. Kā es mocījos! Biju kā tārps, kuram uzbērta sāls. Es locījos gan šitā, gan tā. Sāku dziesmu rakstīt jūlijā, uzrakstīju vienu versiju, un komponists teica – kas tas par sūdu, es tādam nevaru uzrakstīt mūziku! Dziesmu pabeidzu oktobrī, un tad gan komponists bija sajūsmā. Viņš 12 stundu laikā uzrakstīja dziesmu, un tā bija perfekta. Šī dziesma atspoguļo, ko domāju es un ko domā Zelma. Cerība uz līdzvērtību, uz to, ka sievietes spēks tiks atzīts un mēs visi sanāksim kopā kā līdzvērtīgi cilvēki, un mums būs iespēja veidot mīlestības pilnas attiecības.

Jūs ar savu uzdrīkstēšanos aizbraukt no Latvijas savulaik bijāt viena no celmlauzēm. Tā, kas dara nevis to, kas ir pareizi, bet to, kas nepieciešams pašai.

Ja pavisam godīgi – aizbraukt no Latvijas un iekarot savu vietu Ņujorkā ar visām milzīgajām grūtībām varbūt bija vieglāk, nekā palikt un izkarot savu vietu Latvijā. Es bieži par to domāju – mana personiskā dzīve bija tāda, ka es neredzēju citu iespēju kā aizbraukt. Vai nu man bija jānomirst, vai kaut kas jāmaina. Es neredzēju, kā varu izmainīt savus apstākļus, un devos prom. Atskatoties, tā īstenībā bija nevarības, nevis spēka pazīme. Tajā laikā biju tāda, kāda biju, man nebija iekšējā spēka kaut ko mainīt.

Es aizbraucu. Protams, kad esi izrauts kā zobs, izmests kā zivs krastā, tev ir jāspirinās. Nekas cits neatlika, kā iet uz priekšu un darīt to, ko gribi izdarīt ar savu dzīvi. Diezgan sarežģīti un traģiski īstenībā.

Izrādās, traģiskajā var dzimt arī kaut kas skaists.

Nujā, arī rozes aug sūdu čupā. (*Smejas.*)

Kā jūtaties, ja visu laiku par savām filmām jācīnās, gandrīz vai jāubago tām nauda? 124 670 dolāru finansējumu filmas skaņu celiņa izveidošanai, komponista un aktieru honorāriem, skaņu ierakstu studijas īrei vācāt platformā *Kickstarter*. Visu laiku balansējat uz naža asmens.

Jūs labi aprakstījāt manu dzīvi – nepārtraukti uz naža asmens. Vai nokritīšu uz tā naža, vai tas mani sagriezīs uz pusēm, vai tomēr nosoļošu… No vienas puses, pozitīvi skatoties, tas padara dzīvi interesantu. Ja man būtu darbs no deviņiem rītā līdz astoņiem vakarā, būtu ļoti garlaicīgi. Bet tagad, katru dienu pamostoties, nezini, kas tevi sagaidīs. Vai nu iegāzīsies bezdibenī, vai saņemsi kādu dāvanu.

Šobrīd par to varu runāt mierīgi un ar smaidu, bet vēl augustā viss bija sagriezies kājām gaisā. Mums bija lielas cerības, ka filmu pārdosim un uzreiz ienāks liela nauda. Bet tas nenotika… Bija jātaisa mazas kampaņas, un uz priekšu jāiet maziem solīšiem. Šī studija, ko pirms brīža jums izrādīju… es pat nezinu, vai un kā mēs to varēsim paturēt. Augustā vispār tādas atbildes man nebija, šķita – jāvācas laukā no studijas. Tagad esam sakasījuši naudu, studiju, iespējams, paturēsim. Bet šī šausmu sajūta, ka kuru katru mirkli es ar saviem projektiem varu izgāzties, vienmēr ir klātesoša. Tā aukstā šausmu roka visu laiku ir uz mana pleca.

Bet, no otras puses, ja esi mākslinieks un droši vālē uz priekšu, zini, ko dari, tev ir drošības sajūta, tas nozīmē, ka dari nepareizi. Tas nozīmē, ka dari kaut ko, kas jau ir zināms, pārbaudīts un saprotams lielai auditorijai. Mana definīcija par mākslinieku ir tāda, ka tas ir jaunatklājējs, pirāts! Cilvēks, kas balansē starp likumu un nelikumību, kas dzīvo ar noteikumiem un bez noteikumiem.

Un tā ir mana mākslinieces motivācija, dzīves jēga – būt neziņā. Jo, ja kaut ko nezini, tas nozīmē, ka atklāj kaut ko jaunu.

Vai šis mākslinieka ceļš neved lielā vientulībā?

Šī studija atrodas lielā, vecā mājā. Trešajā stāvā, kurā es esmu, ir mākslinieku darbnīcas. Šie mākslinieki ir mūsu kopiena, mūsu sabiedrība. Mēs esam līdzīgi domājoši, un katram ir savas problēmas, savas bailes.

Augustā koridorā satiku kādu mākslinieku. Biju ļoti sadrūmusi, jo nezināju, kā maksāšu īri, un viņš mani apskauj un saka: «Signe, man arī tā bija aprīlī. Es izvilku, un tu izvilksi.» Cits citam palīdzam izturēt šo vientuļo gājienu.

Laiki ir mainījušies. Teorētiski jūs varat atgriezties Latvijā, dabūt dažādu veidu finansējumus, atbalstus…

Ar šo projektu es bieži braucu uz Latviju. Ļoti, ļoti bieži. Un dzīvoju Blaumaņa un Burtnieku ielā. Pirms tam man Rīga nekad nebija patikusi, bet tagad tiešām bija patīkamas sajūtas. Animācijas studijas strādā kopā, ir sajūta, ka izveidojusies mākslinieku kopiena, ir animācijas mākslinieku asociācija. Domāju, varētu atgriezties… Bet tad, kad sākās karš Ukrainā, šī doma manī iegriezās simtprocentīgi. Es domāju – man ir jāatgriežas Latvijā, ir īstais laiks! Emocionāli es jūtu saiti… (*Signe mirkli klusē un tad noslauka asaras. Klusi atvainojas.*)

Runāsim par citām lietām, labi?

Par spīti tam, ka jums bija daudz darba ar animācijas filmu un priekšā vairāki festivāli, jūs visu atlikāt malā, lai kaut mazliet palīdzētu Ukrainai. Kāpēc jums tas tik svarīgi?

24. februārī, kad uzzināju, ka sācies iebrukums Ukrainā, bija sajūta, ka pazūd pamats zem kājām. Uzzināju, ka Taimskvērā notiek protests, es tam pievienojos un kopš tā brīža sāku aktīvi iet uz protestiem katru sestdienu. Mans draugs Stērdžess sacīja, ka man tas jāizbeidz. Bet es atbildēju, ka man tas ir tik svarīgi, ka nemaz nevaru iedomāties uz protestiem neiet. Citreiz tur atnāk 100, citreiz 20 cilvēku, bet katrreiz tas izraisa lielu rezonansi.

Sarīkoju arī vairākas skates ukraiņu dokumentālajai filmai par Ukrainas muzeju. Filmas režisors dzīvo Amerikā, un mēs savācām vairākus tūkstošus Ukrainas vajadzībām.

Cenšos arī piespraust nozīmīti ar Ukrainas karogu un mazo ģerboni un izglītot cilvēkus par Ukrainu. Man tas ir svarīgi. Festivālos taisu zili dzeltenus ziedus no papīra, dāvinu cilvēkiem un stāstu par Ukrainu.

Esat jutusi arī cilvēcisku saskarsmi saistībā ar Ukrainu?

Jā, šodien no rīta braucu pāri Manhetenas tiltam. Man pretī brauca vīrietis ar zilidzelteno karogu un mazo ģerboni. To nevarēja neredzēt. Es iesaucos: «*Slava Ukraini!*», un viņš atbildēja: «*Gerojam slava!*»

Arī iemācījos Ukrainas himnu un *Červona kalina*. Lai gan neesmu muzikāla, to es varu.

Vai cīņa par Ukrainas brīvību jums kaut kādā veidā sasaucas ar Latvijas Atmodas cīņu?

Es par to bieži domāju. Kad Latvija sāka cīņu par neatkarību, mana personīgā situācija bija ļoti sarežģīta. Man bija piedzimis dēls, es beidzu augstskolu, un man bija sarežģīta dzīve. Mēģināju sākt strādāt Rīgas animācijas studijā, man bija nepabeigtas attiecības ar vīru… Milzīgs kamols ar nepabeigtām lietām.

Es arī biju labs Padomju Savienības izglītības produkts; ko Padomju Savienība mācēja – tā atņēma iniciatīvu. Apbrīnoju cilvēkus, kuri saskatīja iespējas Latvijas brīvībai. Es neredzēju. Piedzimu gadā, kad Brežņevs nāca pie varas, un es nekādas pārmaiņas neredzēju līdz 18 gadu vecumam. Man tas viss likās kā akmens. Neizmaināms. Kā mušiņai izlauzties laukā no dzintara.

CV SIGNE BAUMANE

- Dzimusi 1964. gada 7. augustā Aucē, augusi Tukumā un Sahalīnā
- Studējusi filozofiju Maskavā
- Dzīvo un strādā Ņujorkā
- 16 animācijas īsfilmu un divu pilnmetrāžas filmu režisore
- Kopš 2005. gada ASV Kinomākslas un zinātnes akadēmijas biedre

Kad cilvēki no animācijas studijas brauca uz *Baltijas ceļu*, es gaidīju zvanu no sava bijušā vīra. Man tas likās daudz svarīgāk.

Un tad, kad brīvība notika, bija diezgan tumšs laiks – monetārā sistēma sabruka, cilvēku uzvedības normas sabruka, viss sabruka.

Tā tas bija, un ko es tajā varu vainot? Sevi? Padomju Savienības izglītības sistēmu? Arī tagad zinu daudz jaunu cilvēku, kurus vairāk interesē personiskā dzīve nekā Ukraina. Tā laikam ir jaunu cilvēku slimība. Ārpusē notiek milzīgas evolūcijas un trīces, bet tu tikai domā, vai viņš piezvanīs vai ne. Lai met akmeni pirmais tas, kurš ir bez vainas.

Es tomēr vēlreiz pavaicāšu par atgriešanos Latvijā. Tas varētu notikt?

Es nedzīvoju viena, man ir attiecības. Kad domu par Latviju prezentēju savam draugam, viņš sacīja – viņam nav iebildumu uz Latviju atbraukt uz pāris mēnešiem vai pusgadu, bet... viņš dzīvo Ņujorkā. Viņam ir grūtības iemācīties latviešu valodu, iegūt jaunus draugus. Tas ir jautājums, uz kuru man pagaidām nav atbildes. Bet vilkme ir, ļoti spēcīga vilkme.

Es ļoti gribētu būt daļa no tiem procesiem, kas tagad notiek Austrumeiropā.

Atgriežoties pie filmas – vai tā kaut ko izmainījusi jūsos?

Filma ir mīlestības bioloģijas izmeklēšana. Filmā tiek daudz runāts par tādu neirotransmiteri, ko sauc oksitocīns. Kad apskauj kādu cilvēku ar sirsnīgu mīlestību un uzticēšanos, tas izdalās smadzenēs. Mani fascinē, ka tam ir divējāda iedarbība – oksitocīns nostiprina saiti starp diviem cilvēkiem, bet arī veicina naidīgumu pret cilvēkiem, kas ir ārpus šīs saites. Oksitocīns sievietei atver piena slūžas, lai barotu bērnu, tas rada starp abiem īpašu saikni.

Oksitocīns arī rada īpašu saiti starp vienas, piemēram, futbola komandas līdzjutējiem un nepatiku, atstumšanu pret pretējās komandas līdzjutējiem. Es to šobrīd, protams, stāstu ļoti populārzinātniski. Bet gribu pateikt – kad zini oksitocīna iedarbību, sāc pievērst ikdienas dzīvei lielāku uzmanību.

Teiksim, apskauju savu draugu, pieglaužos viņam, un es jūtu šo siltumu. Esam kopā 22 gadus un turpinām šo mīlestību, katru dienu atrodot laiku, lai mazliet apskautos, noglāstītu viens otru. Varbūt filma arī citiem liks piedomāt par savu ikdienu.

Filma ir pabeigta, palaista tautās. Ko tālāk?

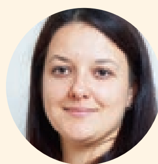
Septiņus gadus šī filma strukturēja manu ikdienu. No rīta līdz vakaram zīmēju, bet tagad pēkšņi nekas tāds nav jādara. Esmu mēģinājusi rakstīt jaunus scenārijus, idejas. Bet laikam jānogaida.

Šobrīd esmu procesā, pēc Latvijas braucam uz Leipcigu, tad uz Londonu, tad Turciju, uz Spāniju... Vismaz nākamais mēnesis pusotrs būs diezgan aizņemts, tad... Redzēsim! ●

Mazliet par laimi

JRT izrāde *Žižeks. Pītersons. Gadsimta duelis* **patiesībā nav nekāds duelis**

Mākslas darbu nosaukumi reizēm ir īstas lamatas. Sola vienu, sniedz pavisam ko citu. Neļauj saskatīt to, par ko darbs patiesībā ir. Par to savulaik spoži rakstījis Umberto Eko sava romāna *Rozes vārds* pēcvārdā, kacinot lasītāju – sak, ko tad nozīmē «roze», kas darbā nemaz neparādās. Alvis Hermanis savā jaunajā iestudējumā ir gājis, sākumā šķiet, pretējo ceļu – nosaucis izrādi par *Gadsimta dueli*, un skatītājs nu gaida, ka divi laikmetīgās domas giganti – slovēņu filozofs Slavojs Žižeks un kanādiešu klīniskās psiholoģijas doktors Džordans Pītersons – uz skatuves metīsies cīniņā, lai noskaidrotu, kura pozīcija pareizākā. Īstenībā cīniņa nav, ja vien par tādu neuzskata kaušanās etīdi bez vārdiem, ko pašā izrādes sākumā izspēlē Vilis Daudziņš un Kaspars Znotiņš. Bet tas nenozīmē, ka iestudējums nebūtu spējīgs iepriecināt.

Recenzijas autore — Zane Radzobe, žurnāla Ir teātra kritiķe

Taču dueli bija pamats gaidīt. Slavojs Žižeks un Džordans Pītersons ir pretstati gandrīz visā. Žižeks ir kreiss domātājs, kura zīmols ietver skaļus izteikumus, paradoksus un pat rupjību, nevērīgu ģērbšanās stilu un runas defektu, kas brīžam padara viņa uzstāšanās gandrīz nebaudāmas. Džordans Pītersons ir konservatīvs, ievēro klasisku argumentācijas loģiku, ģērbjas tā, kā 21. gadsimtā vairs neģērbjas neviens intelektuālis, proti, neslēpti demonstrējot elitārismu: uzvalks, stāja, matu sakārtojums, zīmoggredzens... Viņš šķiet izkāpis no kādas augstskolai pavisam svešas vides vai, teiksim, cita gadsimta. Un intelektuāls duelis starp domātājiem patiešām ir noticis – abi ir diskutējuši par tēmu «laime» (jeb – kas spēj padarīt cilvēku laimīgu, kapitālisms vai marksisms?) 2019. gadā Toronto.

Izrāde skatītājam piedāvā inteliģentu komplektu — stipri daudz labu joku, mazliet pārdomu un potenciālu...

●●●●
ŽIŽEKS. PĪTERSONS. GADSIMTA DUELIS
Jaunajā Rīgas teātrī. Tuvākās izrādes 8., 9. un 10. novembrī. Izpārdotas.

Hermanis sāk ar tiešu atsaukšanos uz notikušo diskusiju. Izrādes telpa ir iekārtota kā Toronto diskusijas skatuve (ieskaitot jaukas detaļas, piemēram, dažādu zīmolu ūdeni, ko dzer katrs no domātājiem), aktierus piesaka diskusijas moderators ekrānā. Drīz gan Toronto diskusijas materiāls tiek nolikts malā, lai gan iestudējums, protams, pretendē būt dokumentāla izrāde. Tas ir, tā veidota no īstenības atgriezumiem: intervijų, dažādu uzstāšanos fragmentiem, no kuriem kopā salipināts iestudējuma teksts.

Teksta dokumentalitāti uzsver videomākslinieka Mārtiņa Ratnika darbs. JRT skatuves abās malās uzstādīti ekrāni, kuros paralēli darbībai uz skatuves tiek demonstrēti *YouTube* klipi (ar atsaucēm!) – oriģināla variants bez skaņas. Domāju, Hermanim tas ir būtiski – lieku reizi demonstrēt, ka nekas te nav izdomāts, ka viss teiktais patiešām ir Žižeka un Pītersona teksti. Lai gan dokumentalitāte, protams, ir tikai ilūzija, un īstenībā mums ir darīšana ar augsta līmeņa teatrālu manipulāciju.

Kāpēc manipulācija, un kāpēc nav duela? Vilis Daudziņš (Žižeks) un Kaspars Znotiņš (Pītersons) spoži ir nokopējuši un interpretē abu domātāju manierismu, kam lieliski der arī izveidotā teksta kolāža. Tomēr – tie ir teksti, kas nākuši no dažādiem kontekstiem, veselu sistēmu lauskas, no kurām negodīgi būtu gaidīt

IR IESAKA

21. oktobris

IZRĀDE. *PINOKIO PIEDZĪVOJUMI* NACIONĀLAJĀ TEĀTRĪ. Pazīstamais stāsts par galdnieku, kas no koka pagales izgrebj lelli tāpat vien — iedvesmots un iztēlē redzēdams koka pagalē cilvēka kontūras. Puika atdzīvojas, tiek pie vārda Pinokio un dodas pasaulē, kur ierauga, cik dzīve ir raiba. Režisors Reinis Suhanovs. Pinokio — Kārlis Reijers vai Igors Šelegovskis, pārējās lomās Laura Siliņa, Jānis Āmanis, Raimonds Celms, Juris Hiršs, Arturs Krūzkops un citi. Biļetes cena 6—22 €. *Bilesuparadize.lv*

21. oktobris

IZRĀDE. *OPERĀCIJA «MINDFUCK»* JAUNAJĀ RĪGAS TEĀTRĪ. Izrāde par troļļu fabriku, kur tiek attīstītas sazvērestības teorijas, lai sajauktu cilvēkiem galvu. Te tiek radīta informācija datoru lietotājiem, piegriezta pēc katra individuālā ģīmja un līdzības, ņemot vērā viņu privātos datus. Te tiek konstruēti jauni politiķi un premjera kandidāti. Režisors Alvis Hermanis. Lomās — Sandra Kļaviņa, Artuss Kaimiņš, Sabīne Tīkmane, Gerds Lapoška un citi. Biļetes cena 15—30 €. *Bilesuparadize.lv*

Slavoja Žižeka lomā Vilis Daudziņš (pa kreisi) un Kaspars Znotiņš kā Džordans Pītersons

FOTO – JĀNIS DEINATS

filozofiskas diskusijas dziļumu un pamatīgumu. Nevar teikt, ka dueļa neesamība mani personiski neskumdināja. Tā ir spoža (drosmīga, izaicinoša, patīkami satraucoša) ideja – mūsdienu polarizētajā pasaulē, kurā katrs dzīvo savā burbulī, salaist kopā divas sistēmas, kas viena otru šķiet izslēdzam, un paskatīties, kas paliks pāri. Bet, lai to izdarītu, tekstam jābūt vienlaidus un pietiekami sarežģītam; te, iespējams, mēs redzam teātra ierobežotību – jādebatē būtu Žižekam ar Pītersonu, nevis Daudziņam ar Znotiņu. Bet, ja nesaprātīgās gaidas noliek malā... Pāri paliek prieks.

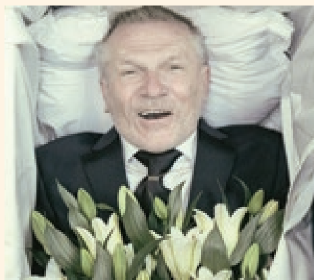
Žižeks. Pītersons. Gadsimta duelis ir lieliska komēdija. Atslēgu tai Kaspars Znotiņš, manuprāt, iedeva sižetā, ko par iestudējumu rādīja *LTV Panorāma*, – viņš runāja par izrādes Žižeku un Pītersonu kā klaunu pāri. Žižeks ir jautrais klauns, dzīvespriecīgs pesimists, savukārt Pītersons – skumjš optimists. Neteikšu, ka šī ideja izrādē durtos acīs, bet, ja to pasaka priekšā, neredzēt to arī vairs nav iespējams. Skaidrs, ka šādā uzstādījumā jautājums ir ne tik daudz, kuram ir taisnība, bet drīzāk par komisko viņu uzskatos. Un kāpēc ne? Pat ja attēlotās domāšanas sistēmas realitātē ir visai kompleksas un nebūt ne melnbaltas, šodienas pasaulē tās bieži tiek izmantotas kā tādas, un vai gan tas nav pamats izsmieklam?

Žižeks. Pītersons. Gadsimta duelis skatītājam piedāvā inteliģentu komplektu – stipri daudz labu joku, mazliet pārdomu un potenciālu... Kas gan jūs traucē pēc izrādes uzzināt vairāk un dziļāk, ja interese radusies? ●

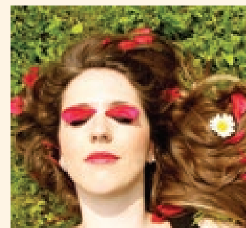
22. oktobris

IZRĀDE. *IGAUŅU BĒRES 1999* LIEPĀJAS TEĀTRĪ. Dzimtas patriarhs Andress nespēj no malu malām sasaukt savus tuviniekus. Nespēj sasaukt Ziemassvētkos, nespēj dzimšanas dienā. Andress nolemj nomirt, tad viņi visi atbrauks, jo mantojumā ir māja un zeme. Andrusa Kivirehka traģikomēdiju iestudējis režisors Regnārs Vaivars. Lomās Herberts Laukšteins, Hugo Puriņš, Madara Kalna, Ilze Trukšāne, Mārtiņš Kalita un citi. Biļetes cena 10–22 €. *Bilesuparadize.lv*

23., 26. oktobris

FESTIVĀLS. *ARĒNA* RĪGAS REFORMĀTU BAZNĪCĀ. 23. oktobra koncertā muzicēs vijolniece Magdalēna Geka, pianists Kišins Nagai, saksofonists Kārlis Auziņš un pianists Rihards Plešanovs. Programmā Bēla Bartoka, Pētera Etveša skaņdarbi, Evijas Skuķes jaundarbs un Kārļa Auziņa programma *Still Nature*. 26. oktobrī uzstāsies mecosoprāns Helēna Sorokina (attēlā) un saksofonu kvartets *Atomos*. Programmā Buravicka, Alkšņa, Glāsa mūzika un 11 komponistu jaundarbi. Biļetes cena 15 €. *Bilesuparadize.lv*

Viss ir mūsu atbildība

Lindas Oltes filma *Māsas* – spoža debija ar **neērtu sarunu par atbildību**

Šķietami parasta diena skolā – pamatskolas skolēniem uzdots atrādīt mājasdarbu, kurā jāpēta savs dzimtas koks, klāt ir arī smaidīgi vecāki. Tikmēr filmas galvenā varone 13 gadus vecā Anastasija (Emma Skirmante) notiekošajā noraugās ar smagnēju distancētību. Anastasija ir no bērnunama, vienīgā viņai zināmā ģimene ir viņas divas māsas un māte Alla (Iveta Pole), kura par meitām interesējas tikai epizodiskos entuziasma uzplūdos – kā par sen aizmirstu hobiju, kas sniedz īslaicīgu gandarījumu, bet tad no jauna apnīk.

Šī ir viena no režisores Lindas Oltes debijas pilnmetrāžas filmas *Māsas* ainām, kurā galvenās varones vientulība skatītāju gluži vai dedzina ar lēnu liesmu. Anastasijas un viņas deviņus gadus vecās māsas Diānas (Gerda Aljēna) atstumtība no sabiedriskās dzīves iezīmējas arī citās reālistiskās ainās, portretējot bez vecākiem augošo, tā saukto, sistēmas bērnu drūmo situāciju.

Filma balstīta patiesos notikumos. Režisore veikusi vērienīgu izpēti, uzklausījusi bērnunamos mītošo bērnu un tajos strādājošo darbinieku stāstus, tikusies ar adoptētāju ģimenēm. Par spīti politiķu solījumiem, ka 2021. gadā «tiks slēgts pēdējais bērnunams», tie joprojām ir daudzu bērnu dzīvesvieta. Gan pēc statistikas datiem, gan filmas notikumi rāda, ka pārsvarā tajos mīt vecāki bērni – viņu iespējas tikt adoptētiem ar katru gadu kļūst niecīgākas. Tas izskan arī filmas dialogos, kad top zināms, ka kāda amerikāņu ģimene grasās māsas adoptēt.

Recenzijas autore — Kristīne Simsone, Ir kinokritiķe

●●●●
MĀSAS
Rež. Linda Olte. Kino no 21. oktobra.

SKAIDRA VĪZIJA

Līdztekus vēstījuma sāpīgajai aktualitātei mūsdienu Latvijā Oltes filma ir meistarīgi izveidots, Eiropas reālisma tradīcijās ieturēts kinodarbs, visnotaļ spožs jaunas autores pieteikums. Kamera kā uzcītīga sekotāja iemūžina ne tikai ikdienas situācijas, ar ko saskaras Anastasija un māsas, bet arī neuzbāzīgi parāda, kā katra situācija ietekmē meitenes. Te īpaši jāizceļ Skirmantes tēlojums – viņas Anastasija ir cīnītāja, brīžam impulsīva, bet savu trauslumu, ilgas pēc mātes citu acīm slēpj. Tikai skatītājam ar kinokameras starpniecību dažkārt ir lemts nolasīt meitenes patiesās domas un sajūtas.

Jaunā lomas atveidotāja nav profesionāla aktrise, viņas veiksmīgais sniegums nepārprotami ir arī režisores nopelns. Oltei, kura ir arī scenārija autore, acīmredzami bijusi ļoti skaidra vīzija par to, kādai jābūt filmas varonei. Itin viss – Anastasijas raksturs, rīcības motivācija – ir emocionāli pamatots un racionāli saprotams pat tad, kad viņa rīkojas šķietami neapdomīgi. Īpaši simpātiski ir tas, ka Anastasija netiek portretēta kā upure, kam nav teikšanas par savu dzīvi – režisore šo pusaudzi ir veidojusi kā emocionāli inteliģentu un neatkarīgu, arī patstāvīgu cilvēku, cik nu to ļauj viņas apstākļi.

PALŪKOTIES UZ SEVI

Interesants ir arī Ivetas Poles spēlētās mātes Allas tēls. Lai arī tas saprotamu iemeslu nav īpaši komplimentārs, režisore ir nobalansējusi uz trauslas līnijas, neaizraujoties ar Allas nosodīšanu vai dēmonizāciju. Arī viņa ir sistēmas upure – pati augusi bez vecākiem, kūlusies, kā nu pratusi, un gluži vai fiziski īsti nemāk būt par māti.

FOTO – LELDE GOBA

Ar Poles spēlēto varoni filmā ienāk vēl cita stāsta dimensija – mēs kā sabiedrība esam līdzatbildīgi par to, ka šādas situācijas turpina atkārtoties no paaudzes uz paaudzi (filmā šī nelaimīgā pēctecība tiek izstāstīta arī ar Anastasijas vecākās māsas tēlu, viņa kādā ainā atstāj savu zīdaini bez pārtikas).

Pēc filmas noskatīšanās ir visnotaļ rūgts secinājums: mēs acīmredzot neesam pietiekami ieinteresēti, lai izdarītu spiedienu uz pašievēlētajiem varas pārstāvjiem, mudinot sistēmu

Režisore veikusi vērienīgu izpēti, uzklausījusi bērnunamos mītošo bērnu un tajos strādājošo darbinieku stāstus, tikusies ar ģimenēm

veidot cilvēcīgāku, un pret bērnunamiem un tajos mītošajiem jauniešiem izturēties ar lielāku empātiju. Ceļš uz pieaugšanu ir sarežģīts pats par sevi – nevaram gaidīt, ka cilvēki, to mērojot pilnīgā vienatnē, neklūdīsies un atbildību pret saviem tuvākajiem iemācīsies no apkārtējo vienaldzības.

PIRMĀ FILMA

Runājot par ceļu uz empātiskāku sabiedrību, jāuzsver, ka *Māsas* ir pirmā filma Latvijā, kam ir izveidots audioapraksts. Tas ir filmas norišu, ainu izklāsts, kas veidots kinoauditorijai ar redzes apgrūtinājumiem. Citviet Eiropā, piemēram, Francijā, Polijā, arī Lietuvā, šī ir samērā izplatīta prakse. Audioapraksts būs pieejams filmas pirmizrādē, kas notiks 20. oktobra vakarā Rīgas Starptautiskajā kino festivālā. Atsevišķos citos seansos – pēc festivāla. ●

— *Edīte Tišheizere*

Kosmoss, ar kuru nav iespējams nedalīties

Andris Freibergs (1938–2022) atstājis pēc sevis scenogrāfijas skolu, audzēkņu paaudzes un veselu laikmetu

Man būtu gribējies par viņu uzrakstīt eseju *Balta, balta diena*, sazvanīts otrdienas rītā, saka režisors Mihails Gruzdovs. Tā patiesi ir balta, saules pielieta diena, kad mūžībā devies viens no Latvijas – un ne tikai Latvijas! – nozīmīgākajiem teātra cilvēkiem, scenogrāfs un skolotājs Andris Freibergs.

Baltā ir bijusi viņa galvenā krāsa, Freibergs pats tā teica un spēja tajā saskatīt nianses un bezgalīgas iespējas. No apsnigušās, nāves miegā sastingušās zemes Raiņa lugā *Zelta zirgs* (Jaunatnes teātris, 1976), ko iestudēja kopā ar režisoru Ādofu Šapiro, līdz baltajām bezgalīgajām kāpnēm Ērika Ešenvalda operas *Iemūrētie* (LNOB, 2016) uzvedumā, savā pēdējā izrādē, kas radīta kopā ar pavisam citas paaudzes režisori Lauru Grozu. 40 gadi starp šiem uzvedumiem (bet patiesībā vēl desmitgade ilgāk) iezīmē Andra Freiberga aktīvo radošo mūžu, sadarbību ar vairākām režisoru paaudzēm, pasaulē atzītas scenogrāfijas skolas izveidošanu un plašu audzēkņu loku – ārkārtīgi dažādas personības, kuras vieno tikai talants.

Kad pirms dažiem gadiem iznāca Margaritas Ziedas pamatīgā monogrāfija par mākslinieku, arī tai bija spoži balts apvāks. Ieskatoties baltajā laukā – kā pēdas sniegā – bija tāpat ar baltu iespiesti daudzi vārdi, cilvēki, kas bijuši nozīmīgi Freiberga dzīvē un mākslā. Taču zem baltā apvāka slēpās pilnīgi melns sējums. Šīs divas krāsas – tāpat kā spēju tās noturēt līdzsvarā – viņam bija iedevusi pati dzīve.

> «Kas ir viņa darbu esence? Tas, ka viņš nekad neko nenorādīja tieši, varēji skatīties uz viņa radīto telpu un piepildīt to ar savu pasauli»

Nāve ļoti ātri ienākusi bērna apziņā. Pavisam mazam nomirusi māte, tomēr dominējošā vēl ir baltā krāsa – jo ģimene dzīvo tēva darbavietā, pienotavā. Kad sākas karš, atnāk arī melnā krāsa. Dodoties bēgļu gaitās, nomirst vectēvs. Tēvs viņam rok kapu turpat ceļmalā, un tajā kapabedrē Andrītis ar brāli slēpjas no uzlidojuma.

«Man šķiet, viņa būtība bija nāves apzināšanās,» atceroties filmas *Pasaka par tukšo telpu* tapšanu, stāsta režisore Krista Burāne. «Pietuvināšanās lielajam noslēpumam, kas notika visu dzīvi, sākot ar to kapabedri, bet vēlāk ar dēla Kārļa pāragro nāvi. Kad mēs runājām filmas uzņemšanas laikā, gandrīz katrā trešajā sarunā nāve tika pieminēta. Un caur šo klātbūtnes sajūtu, man liekas, ir veidojies viņa uzvedības modelis – ārkārtīga smalkjūtība un distance. Nāves tuvums bija tā zemstrāva, kas viscaur vibrēja gan filmā, gan mūsu sarunās. Bet līdz ar to arī tumsas un gaismas apzināšanās un nepārtraukta cenšanās noturēt tās abas līdzsvarā. Tā kapa bedre, kur viņam mazam nācās slēpties, un melnā skatuves kaste manās domās atrodas kaut kur blakus.»

«Nekas nevar būt radošāks par melno, tukšo skatuves kasti,» sava meistara vārdus citē scenogrāfs Mārtiņš Vilkārsis. «Es domāju – kas ir viņa darbu esence? Tas, ka viņš nekad neko nenorādīja tieši, varēji skatīties uz viņa radīto telpu un piepildīt to ar savu pasauli. Viņš bija telpas filozofs, bet tā filozofija izauga no telpas un laika un kustības tajās. Operai *Iemūrētie* viņš radīja trepes kā pamatu pamatu. Tās pēc tam bija arī izstādē,

FOTO – *LETA*, GINTS MĀLDERIS, JĀNIS DEINATS UN AGNESE ZELTIŅA

Andris Freibergs 2013. gadā

varēji sēdēt uz tām un prātot – tās tevi vedīs augšup vai lejup? Tas atkarīgs tikai no tevis, no tava skatpunkta.»

Par kāpšanu runā arī Reinis Dzudzilo. «Viņa uzvārds jau izsaka personības esenci, Freibergs – brīvs un kalns. Viņš visu mūžu kāpa kalnā. Kāpa augšā savā darbnīcā. Pēdējos gados pakāpeniski kāpa prom no mums citiem.» Reinis ir no tiem vidējās paaudzes māksliniekiem, kuri vēl pilnībā saņēmuši Andra Freiberga scenogrāfijas skolas zināšanas, pirms meistars pamazām attālinājies no pedagoģiskās darbības, atdodot savu vietu citiem, paša izaudzinātiem skolotājiem. «Viņš bija... tēvs. Es viņu sastapu gadus trīs pēc Kārļa nāves un, par to neko nezinot, sākumā nevarēju saprast, kāpēc viņš mūs it kā adoptē. Bet viņš bija ne tikai tēvs, bet arī draugs.»

Monika Pormale tagad ir viena no topošo scenogrāfu audzinātājām. Un Freiberga klātbūtni sajūtot joprojām. «Pietiek paskatīties uz Andra melno tāfeli. Ienākt kādā no telpām, kur viņš strādājis. Tā tas ir ar patiesi lielām personībām – viņi te paliek. Freibergs ir klāt. Par to man nav ne mazāko šaubu. Arī netiekoties es bieži ar viņu sarunājos. Skolotājs – tā ir mana pirmā asociācija, domājot par viņu. Ar lielo burtu. Patiesībā jebkurš vārds, ar kuru es varētu viņu apveltīt, būtu rakstāms ar lielo burtu – Cilvēks, Pedagogs, Mākslinieks.» Tieši tādus vārdus, uzzinājis par Andra Freiberga aiziešanu, Monikai uzrakstījis arī slavenais krievu režisors un scenogrāfs Dmitrijs Krimovs: «Kāds labs Cilvēks. Un Mākslinieks. Un Skolotājs. Svarīgs cilvēks mūsu dzīvē.» Monika saņēmusi skumjo ziņu, izkāpjot no lidmašīnas Berlīnē, lai dotos uz operas *Loengrīns* mēģinājumu. «Vāgners, koncepcijas – pavisam citas lietas, kurās man jāiedziļinās. Un ir sajūta, ka Freibergs man dod spēku – kristālskaidru domāšanu brīdī, kad liekas, ka vispār nav iespējams ne strādāt, ne domāt.»

Nākamvasar atkal būs svarīgākais pasaules scenogrāfijas notikums – Prāgas kvadriennāle. Andris Freibergs tajā saņēmis atzinību kā scenogrāfs, bet galvenais – kā pedagogs. 2015. gadā tieši viņam pasniegta pirmā, tikko radītā Skolotāja jeb Mentora balva. Viņa audzēkņi trīsreiz pēc kārtas saņēmuši visaugstākos studentiem domātos apbalvojumus. «Tā būs pavisam cita kvadriennāle bez Andra,» saka Monika Pormale. «Bet viņš ir vesels laikmets, tāpēc viņš šajā profesijā vienmēr būs klāt. Mēs jau to turpināsim. Mēs visi esam Andra skolnieki. Mēs nevaram būt nekas cits kā turpinātāji.»

Dzīve ir kustība, līdzsvara uzturēšana un šķēršļu pārvarēšana. Publiski redzami ir panākumi. Kad pavilkta svītra, ieraugāms patiesais dramatisms. Andris Freibergs strādājis par galveno mākslinieku trijos teātros, ikreiz būvējot mākslas telpu ar augstiem ideāliem un lielām ambīcijām: Jaunatnes teātrī (1973–1992) kopā ar Ādolfu Šapiro, Dailē (2002–2005) kopā ar Mihailu Gruzdovu, Latvijas Nacionālajā operā (1993–2019) kopā ar Andreju Žagaru. Ikreiz tas beidzies ar sāpēm, kad Jaunatnes teātris likvidēts, bet no abiem pārējiem nācies aiziet, administrācijai pārtraucot darba attiecības. Pedagoģija izrādījusies vienīgā harmonijas uzturētāja.

Mihails Gruzdovs, kurš strādājis kopā ar Andri Freibergu pie nozīmīgām jaunā gadsimta izrādēm Dailes teātrī, viņu raksturo ļoti īsi un kodolīgi – viņa telpa vienmēr gaidīja aktieri. Krista Burāne uzskata, ka māksliniekā pašā mitusi bezgalīga telpa, vesels kosmoss, ar kuri viņš nespējis nedalīties. Tā kosmiskā telpa mums paliek joprojām. ●

Par risinājumu Riharda Vāgnera *Klīstošajam holandietim* (2003) Latvijas Nacionālajā operā Andris Freibergs saņēma gada scenogrāfa balvu

Ērika Ešenvalda operā *Iemūrētie* (2016) Andris Freibergs atrada bezgalīgi daudzas baltās krāsas nianses

Henrika Ibsena *Norai* (2017) Jaunajā Rīgas teātrī sadarbībā ar Māru Ķimeli tapusi Andra Freiberga pēdējā scenogrāfija

Kārlis Mičulis (pa labi) un Fricis Vilnis,
SIA *Vilnis Mičulis* īpašnieki un vadītāji

DIBINĀŠANAS GADS

2012

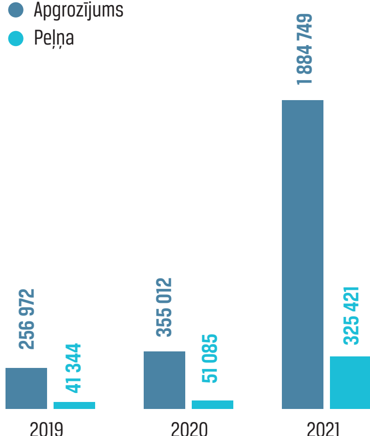

NOZĪMĪGĀKIE PROJEKTI
Multifunkcionālais apbūves centrs Rīgā, Lielirbes ielā (attēlā)
Koka augstceltne Rīgā, Malienas ielā
Biznesa centrs *Gustavs* Rīgā, Gustava Zemgala gatvē

DARBINIEKU SKAITS

15

FINANŠU DATI (EIRO)

Teksts — Laura Dumbere
Foto — Ieva Salmane un no Viļņa Mičuļa arhīva

Revolūcija pilsētā

Jaunie arhitekti Kārlis Mičulis un Fricis Vilnis pirms pieciem gadiem no ārvalstīm atgriezās Latvijā, lai dibinātu savu biroju un sasniegtu ambiciozus mērķus — radīt **kvalitatīvu, atbildīgu un jēgpilnu pilsētvidi**

Arhitektu biroja *Vilnis Mičulis* nosaukums var maldināt, jo izklausās pēc gluži normāla latviešu cilvēka vārda un uzvārda. Arī es uzķeros uz āķa. Zvanot uz biroja tālruni uzrunāt intervijai, saku: «Labdien, vai tas ir Vilnis Mičulis?» Patiesībā viņi ir divi – Fricis Vilnis un Kārlis Mičulis. Divi draugi, kas reiz kopā mācījušies Rīgas Celtniecības koledžā un studējuši arhitektūru augstskolā, dzīvojuši vienās kopmītnēs un jaunības karstumā pat kārtīgi izkāvušies. Tā pati jaunības degsme katru aizveda pieredzes un karjeras meklējumos uz Rietumeiropu, taču abi atgriezās Latvijā, lai visus spēkus ieguldītu šeit – sarežģītajā visu iespēju zemē. Zināmā mērā stāsts par viņu uzņēmumu ir arī veiksmes stāsts par divu gājputnu atgriešanos mājās.

«Tas, ko mēs darām, ir revolūcija,» pirmajā telefonsarunā saka Kārlis. Viņi ir uzprojektējuši augstāko koka ēku Baltijā un projektē nākamo, vēl augstāku. Strādā pie vērienīgiem pilsētvides projektiem, veseliem topošiem kvartāliem Rīgā. Ievēro ne tikai vizuāli baudāmas arhitektūras principus, bet arī saprātīgus un ekoloģiskus apsvērumus, kad ēkas tiek būvētas ekonomiski, ilgtspējīgi, dabai un cilvēkam draudzīgi. Viņu iecerētie un būvniecības procesā esošie biznesa centri un dzīvojamie kvartāli ievilks laikmetīgus un, kas vēl svarīgāk, cilvēcīgus vaibstus Rīgas sejā. Un viņi noteikti rakstīšot *Viļņa Mičuļa* dienasgrāmatu, izstāstot uzņēmuma pieredzi kā cilvēka dzīvesstāstu.

ATGRIEŠANĀS

Šobrīd uzņēmumā strādā 15 cilvēku, kas arhitektūras birojam ir liels darbinieku skaits. Bet sākumā viņi bija divi, katrs ar savu aizbraukšanas un atgriešanās stāstu.

Fricis Vilnis atgriezās Latvijā no Nīderlandes. «Aizbraukšanu raksturoja jaunības maksimālisms un naivums, kas jāizdzīvo katram čalim. Biju pārliecināts, ka mazajā Latvijā arhitektam nav, ko darīt, bet Nīderlandē mani visiem vajadzēs, tur būšu liela zvaigzne un pelnīšu lielo naudu. Vairāk kā divus gadus strādāju vienā no Eiropas vadošajiem pilsētbūvniecības un arhitektūras birojiem. Bija lieli projekti arī Ķīnā, Krievijā un pat Igaunijā. Ar laiku sapratu, ka Rietumeiropas sabiedrības struktūrā tu arī 35 gadu vecumā vēl skaitīsies jauniņais arhitekts, praktikants vai asistents. Sakārtotā demokrātijā nepatika sajūta, ka zināju, cik pelnīšu pēc 20 gadiem. Tava dzīve tur ir paredzama kā *Excel* tabula, no kuras nevari izlauzties.»

> «Latvijā arhitekts ne tikai strādā virsstundas, bet arī nemitīgi klanās visām iespējamām iestādēm, cīnās ar būvniekiem. Tā nedrīkst būt»

Fricim bija iespēja braukt strādāt uz Singapūru, Vāciju vai Kazahstānu. Viņš toreiz lasīja Ričarda Rora grāmatu *Ādama atgriešanās*. Sēdēja savā Roterdamas dzīvoklī un raudāja, jo iekšā viss lūza. Nonāca pie sapratnes, ka jāatgriežas mājās, lai būtu vidē, kur, tēlaini sakot, pašam jāskalda savas nākotnes malka – cik saskaldīsi, tik tev būs. «Atgriezos ar divām mugursomām un 1000 eiro, kurus iztērēju iemaksai par dzīvokļa īri. Jutos kā iekāpis aukstā ūdenī. Bija jāatvadās no nākamās ilūzijas – ja esi strādājis ārzemēs, tevi šeit «uz izķeršanu» gaidīs labākie arhitektu biroji. Realitātē viss bija jāsāk no nulles, sevi jāpierāda.»

Savukārt Kārlis Mičulis devās uz Šveici, jo vēlējās nonākt sakārtotā vidē, kur ir augstas kvalitātes arhitektūra. Bija sajūsmā par kalnu ainavām un slavenām celtnēm, kuras iepriekš redzējis tikai fotogrāfijās. Viņš strādāja starptautiskā birojā Cīrihē pie publisko ēku konkursiem. Šveicē ir milzīga pilsētbūvniecības mašinērija: tiek būvēti bērnudārzi, lidostas, biznesa centri un dzelzceļa stacijas. Ir daudz, ko darīt. «Bet nākotnes perspektīva Cīrihē ar uzvārdu «Mičulis» un vācu izrunas akcentu izskatījās ierobežota.»

Ārvalstīs gūto pieredzi abi izmanto ne tikai arhitektūras projektos, bet arī efektīva un mūsdienīga biroja izveidē. Iegulda līdzekļus jaudīgos datoros, lai darbiniekiem nav jānāk uz darbu katram ar savu klēpjdatoriņu. Šeit ir pieejama virtuālā realitāte, 3D printeris un profesionālā bibliotēka, kas tiek papildināta katru mēnesi. Kārlis stāsta: «Šveicē man patika attieksme pret darbinieku, piemēram, radiniekiem precoties, tev pienākas papildu brīvdienas. Darba virsstundas tiek labi apmaksātas. Latvijā šī cieņpilnā attieksme pret darbinieku vēl nav iesakņojusies, bet mēs mēģinām iet laikam pa priekšu. Cilvēku resurss ir ārkārtīgi svarīgs.»

Jau sākumā juridiskā persona *Vilnis Mičulis* zināja, ka grib strādāt ar lieliem pilsētvides objektiem un attīstītājiem. Privātais sektors nav interešu lokā. Kā skaidro Kārlis, Latvijā arhitektūra cieši saistīta ar ekonomisko situāciju un postpadomju domāšanas mantojumu – vēlamies ietaupīt visur, kur vien varam. Taupība ir daļa no mentalitātes, un privātā apbūve no tā cieš visvairāk.

ATSPĒRIENS

Pirma ēka, pie kuras abi kopā strādāja, ir Ventspils muiža – šī projekta dēļ Fricis aicināja Kārli atgriezties Latvijā. Projekts bija izaicinošs. Daļa skaistās muižas ēkas bija saglabājusies pieņemamā stāvoklī, bet otra puse pilnībā sabrukusi vai speciāli iznīcināta. 90. gados atjaunotajā Latvijā valdīja mežonīgais kapitālisms, un strīds par īpašumtiesībām tika risināts, ēku brutāli spridzinot. Tā sacīt – ja nebūs man, lai nav nevienam! Jaunajiem arhitektiem bija jādomā, kā atjaunot ēkas kompleksu, nebūvējot zaudētās daļas kopiju ar sintētisku Disnejlendas piegaršu.

Viņi izvēlējās risinājumu ar kontrastiem starp seno un moderno arhitektūru, veidojot minimālisma stilā ieturētu piebūvi. Taču tajā katrs ķieģelis bija numurēts un sienā mūrējams tieši tā un ne citādi! Smejos, ka šāds perfekcionisms raksturīgs sērijveida slepkavām, kas neatļaujas nevienu kļūdu. Kārlis piekrīt – celtnieki zvanījuši un vaidējuši, ka jūk prātā no tiem ķieģeļu numuriem... Rezultāts bija tā vērts, *Viļņa Mičuļa* labā slava sāka izplatīties.

AUGSTĀKĀS KOKA ĒKAS BALTIJĀ

Liktenīgs pavērsiens *Viļņa Mičuļa* dzīvesstāstā bija koka konstrukcijas biroju ēka Malienas ielā – pagaidām augstākā koka ēka Baltijā. Par šo projektu *Vilnis Mičulis* 2018. gadā ieguva Būvniecības gada balvu. Gadījums bija neparasts, jo sarunā ar pasūtītāju arhitekti godīgi atzina, ka šādas koka ēkas neprot projektēt, bet noteikti iemācīsies. Baltijā vēl nav pieredzē balstītu

DZINĒJSPĒKS, KAS LIEK DARBOTIES BIZNESĀ

«Sajūta, ka pat vislielākajā nogurumā un grūtībās tev ļoti patīk tas, ko dari.»

LIELĀKĀ KĻŪDA, KAS DEVUSI MĀCĪBU

«Sadarbība ar nejēdzīgu klientu, kurš darbu pārvērš disfunkcionālā murgā, izvirza nereālas prasības, nevēlas ieguldīt līdzekļus un beigās izplata par arhitektu sliktas atsauksmes, kas ietekmē prestižu. Jaunam uzņēmumam tas ir liels trieciens. Bet to paredzēt un izvairīties diemžēl nav iespējams.»

VĒRTĪGĀKAIS PADOMS JAUNAM UZŅĒMĒJAM

«Kā teicis kāds izcils arhitektūras pasniedzējs, turpini zīmēt! Turpini domāt, darīt un radīt! Labākā reklāma arhitektam ir veiksmīgi realizēts projekts un labi izdarīts darbs, nevis smukas *Instagram* fotogrāfijas. Ēkas dzīvo ilgāk par cilvēkiem – esi atbildīgs!»

Projekts daudzstāvu koka konstrukcijas biroja ēkai Malienas ielā Rīgā — pagaidām augstākajai koka konstrukcijas ēkai Baltijā

Pirmā ēka, pie kuras abi kopā strādāja, — Ventspils muiža, kurā katrs ķieģelis bija numurēts un sienā mūrējams tieši tā un ne citādi

zināšanu par daudzstāvu koka ēkām. Kārlis apmeklēja astoņus starptautiskus seminārus un kursus, pabija augstākajā koka ēkā Norvēģijā, konsultējās ar būvuzņēmējiem un inženieriem, līdz saprata, kā šo projektu uzzīmēt. Šobrīd viņi jau strādā pie jauna, vēl augstāka koka konstrukcijas projekta.

Abi atzīst, ka arhitekti ir patmīlīgas personības, kam gribas spīdēt, bet šajā mirdzumā reizēm tiek aizmirsts par pasūtītāja un lietotāja interesēm, ēkas patiesajām funkcijām. *Vilnis Mičulis* cenšas šo tieksmi sevī apslāpēt un būt ne tikai radoši, bet arī saprātīgi arhitekti. Fricis uzsver: «Pirms vispār sākam kaut ko projektēt, konsultējamies ar materiālu ražotājiem, inženieriem un būvniekiem, lai saprastu, vai savu ideju varam realizēt. Birojā sēžot, varam izdomāt un uzzīmēt jebko ģeniālu, kas beigās izrādīsies nereāls.»

PILSĒTA CILVĒKIEM

Lielākie objekti, pie kuriem šobrīd strādā birojs *Vilnis Mičulis*, ir biznesa centrs *Gustavs* Rīgā, Gustava Zemgala gatvē, un divi daudzfunkcionālie kvartāli: viens no tiem būs biroju un dzīvojamo ēku kvartāls Lielirbes un Ventspils ielu krustojumā, otrs — 900 dzīvokļu liels dzīvojamais kvartāls blakus tirdzniecības centram *Elkor*. Jebkurš no šiem projektiem būtu milzīgs darba uzdevums pat pieredzējušākajiem arhitektiem. Kārlis un Fricis tiem pieķērušies ar vēlmi ienest Rīgā pasaules labāko praksi, kur pirmajā vietā ir cilvēks.

Rīdziniekiem, izdzirdot šādu principu, jau rodas šaubīgas asociācijas: droši vien automašīnas tiek izslēgtas no aprites, vieta atvēlēta tikai gājējiem un velosipēdiem. Tādu iespaidu radījušas līdzšinējās Rīgas pārvērtības. *Vilnis Mičulis* šajā ziņā tiecas iet saprātīguma ceļu. Jaunajos kvartālos paredzēta gan autosatiksme, gan virszemes un pazemes stāvvietas, taču ievērojot vienu principu — jebkurā situācijā priekšroka ir gājējam, nevis auto. Vienkārši un cilvēcīgi.

Īpaša ir Lielirbes un Ventspils ielu krustojuma kvartāla ideja. Tajā apvienotas dzīvojamās ēkas, biroju ēkas, viesnīca un sabiedriskās ēkas. Piemēram, vienā ēkā būs gan mazizmēra īres dzīvokļi, gan koprades biroji, sporta zāle, sauna un publiskas apzaļumotas terases. «Šis modelis īpaši piemērots jaunam profesionālim, kuram vēl nav ģimenes, nav nepieciešamības īrēt un pirkt lielu dzīvokli vai privātmāju. Šī būtu mūsdienīga komūna, kur katram ir sava personīgā telpa ar virtuvi un sanitāro mezglu, bet darba telpas, ārtelpas un atpūtas telpas kopīgas,» skaidro Fricis Vilnis.

Kvartāla ēkas tiek projektētas, lai tās patērētu pēc iespējas mazāk energoresursu, sākot no apkures un beidzot ar elektrību. Kārlis un Fricis projektos iestrādājuši risinājumus, kas, piemēram, kanalizācijas apriti ļauj pārvērst enerģijā — tātad daļu komunālo maksājumu ēkas segs pašas, ilgtermiņā dzīvi šajā kvartālā padarot lētāku lietotājam. Nenoliedzami, Latvijas pilsētvidē tā ir revolūcija.

LABĀS PRAKSES GRĀMATA

Arhitektu birojs *Vilnis Mičulis* šobrīd veido labās prakses standartu grāmatu. Tā būs bieza, precīza un nepielūdzama. Tā runās gan par dabinieku pienākumiem un tiesībām birojā, gan sadarbības principiem ar pasūtītājiem, būvuzņēmējiem un neskaitāmiem apakšuzņēmējiem — no projekta izstrādes standartiem un precīzas noformēšanas līdz iekšējās un ārējās komunikācijas kultūrai. Šādas arhitektu prakses grāmatas Latvijā vēl neesot. Tā apvienos pieredzi, ko abi līdzīpašnieki guvuši, strādājot Rietumeiropā, kur labas prakses principi ir pašsaprotama normalitāte jebkurā uzņēmumā. «Latvijā arhitekts ne tikai strādā virsstundas, bet arī nemitīgi klanās visām iespējamām iestādēm, cīnās ar būvniekiem. Tā nedrīkst būt. Ir cieņpilni jāsadarbojas, nevis jāpielien un jācīnās,» uzskata Kārlis.

Otra nākotnes ideja ir sava unikālā pētījumu bāze. Darbs pie katra jauna projekta tiek rūpīgi dokumentēts, veidojot zināšanu arhīvu par absolūti visu, kas skar ēku projektēšanu, tehniskos risinājumus un celtniecības realizāciju. Uzmanība pievērsta katram sīkumam, jo tieši tāds ir vārdiņš «risinājumi» — izklausās sīkumains un piekasīgs, vai ne? Kārlis stāsta, ka Šveicē tiek mērīti un ierobežoti pat trokšņu decibeli, ko rada kanalizācijas stāvvadi, lai kaimiņš nedzirdētu, ka tu šobrīd atgriezi virtuves krānu, mazgājies dušā vai norāvi tualetē ūdeni. Sīkumi veido ikdienu un kopējo pašsajūtu, tie veido labu arhitektūru. Nav jēgas vizuāli iespaidīgai ēka, ja dzīve tajā ir nebaudāma.

«Mums īstais pļaujas laiks vēl tikai priekšā,» saka puiši. Viņi strādā pie vairākiem vērienīgiem nākotnes projektiem, par kuriem vēl nav gatavi stāstīt. Vienlaikus ar skumjām atzīst, ka Rīga pilsētbūvniecības ziņā atpaliek no Viļņas un Tallinas par desmit gadiem. Arī daži lielo Rīgas projektu attīstītāji, ar kuriem sadarbojas, ir Lietuvas uzņēmumi. Rīgai trūkst mūsdienīgas valstiskas domāšanas, viņi teic. Kā piemēru min no okupācijas staba atbrīvoto Uzvaras parku — kāpec turp nevarētu pārcelt akustiskās koncertzāles projektu, vienlaikus Pārdaugavā veidojot jaunu kultūras un sabiedriskās dzīves centru, kas organiski savienotos ar Āgenskalna tirgu un apkaimi?

Rīga nekad nebūs gatava, bet mums jābūt elastīgākiem un drosmīgākiem, lai tā kļūtu par vislabāko negatavo Rīgu. ●

— Anastasija Ringis, ukraiņu politiskā žurnāliste, speciāli Ir

Arestoviča fenomens

Pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā **Oleksijs Arestovičs** (47) kļuva par vienu no populārākajiem kara gaitas apskatniekiem, kuram seko arī daudzi cilvēki ārvalstīs. Taču viņa karjera ir pretrunu pilna, un izteikumi mēdz pārsteigt

OLEKSIJA Arestoviča videokomentārus par karu skatās simtiem tūkstošu skatītāju. Daudziem cilvēkiem gan Ukrainā, gan ārpus tās robežām viņš ir kļuvis gandrīz par vienu no galvenajiem informācijas avotiem par militārajiem notikumiem. Tieši viņš februāra beigās kļuva par runasvīru, kas sniedza nomierinošas informācijas devas ukraiņu sabiedrībai, hipnotizējošā balsī solot, ka «kara karstā fāze beigsies pēc divām trim nedēļām».

Tagad Arestovičs, ko ukraiņi sociālajos tīklos iesaukuši par Novopasītu (nomierinoša medikamenta nosaukums), aptaujās ir viens no sabiedriskās domas līderiem, ierindojoties otrajā vietā uzreiz aiz prezidenta Volodimira Zelenska.

Tie, kas agrāk par viņu smējās un apsūdzēja amatierismā, vairs nevar ar Arestoviču nerēķināties. Viņam ir augsts pazīstamības līmenis un veidojas savs prezidenta reitings. Sešu mēnešu laikā kopš Krievijas armijas invāzijas Arestoviča popularitāte ir ievērojami palielinājusies: viņa *YouTube* kanāla abonentu skaits ir sasniedzis 1,6 miljonus, *Instagram* seko 1,4 miljoni, bet *Facebook* – 870 000.

> **Ukraiņi sociālajos tīklos iesaukuši par Novopasītu (nomierinoša medikamenta nosaukums)**

Bet kas īsti ir Arestovičs, un ko Ukrainas sabiedrība var no viņa sagaidīt?

PĀRVĒRTĪBU MEISTARS

Oleksijs ir dzimis 1975. gadā padomju armijas virsnieka ģimenē Gruzijas pilsētā Citeli Ckaro (tagad Dedoplisa Ckaro). 90. gadu beigās pabeidza Odesas Sauszemes spēku institūta militāro fakultāti un ieguva militārā tulka diplomu. Līdz 2005. gadam strādāja Ukrainas Galvenajā izlūkošanas pārvaldē.

Tajā pašā gadā notika viena no pirmajām Arestoviča publiskajām runām, par ko viņam ik reizi atgādina nelabvēļi. Kopā ar Aleksandru Duginu, skandalozo Krievijas propagandistu un «krievu pasaules» ideologu, viņš piedalījās Starptautiskās Eirāzijas kustības konferencē Maskavā. Šajā pasākumā galvenā uzmanība tika pievērsta ukraiņu 2005. gada Oranžās revolūcijas negatīvajai ietekmei uz valsts iestādēm. Oleksijs atzīst, ka tajos gados viņš interesējies par daudzām lietām un piedalījies dažādās kustībās. Piemēram, viņš bija *Brālības* biedrs, kuru vadīja labējo radikāļu līderis Dmitrijs Korčinskis.

2009. gadā Arestovičs negaidīti «parādījās» Odesā – Oleksijs kļuva par Primorskas rajona administrācijas priekšsēdētāja vietnieku. Turklāt toreizējais mērs Eduards Gurvics viņu amatā iecēla ar papildu bonusu – 50% algas palielinājumu par «darba stāžu». Tomēr Arestovičs Odesā ilgi nepalika – pēc trim mēnešiem atkāpās no amata. Pats vēlāk skaidroja, ka esot vīlies valsts iestāžu darbā.

Arestovičs ir izmēģinājis dažādas lomas. Līdz 2010. gadam viņš darbojās amatierteātrī *Melnais kvadrāts*. Un pat filmējies epizodiskās lomās Krievijas seriālos *Brālis par brāli 2, Muhtara atgriešanās* un filmā *Nebaidies, es esmu tuvu*.

PUBLICITĀTES FOTO

Šajā kinolentē viņš atveidoja Ļusjas Zaicevas lomu. Tieši šī tēla dēļ nelabvēļi tagad Arestoviču iesaukuši par Ļusju. Paralēli aktierdarbam teātrī viņš aktīvi interesējās par psiholoģiju. Tik ļoti, ka 2013. gadā jau kā ģimenes psihologs atbildēja uz skatītāju jautājumiem televīzijas kanāla *ICTV* raidījumā. «Krīze ģimenē? Problēmas aizņem jūsu laiku un enerģiju? Jūs neizprotat savus tuviniekus, vai arī viņi nesaprot jūs? Vienmēr ir izeja,» Arestovičs uzrunāja skatītājus. Kā psihologs viņš tajā laikā vadīja personiskās izaugsmes mācības par maksu. Šajās mācībās viņš iepazinās ar savu nākamo sievu Anastasiju.

Pēc dažiem gadiem pašizaugsmes mācības pārtapa par tiešsaistes praktiskās domāšanas skolu *Apeirons*. Tā piedāvā kursus un individuālas lekcijas par tādām tēmām kā lēmumu pieņemšanas māksla, lasīšanas māksla, klausīšanās māksla, vārdu terapija, semantiskā telpa un citas. Trīs stundu lekcija maksā aptuveni 40 eiro. Summa nav liela, taču jāņem vērā, ka katru lekciju parasti noskatās tūkstošiem skatītāju. Piemēram,

> **«Viņš zina, kā satricināt sabiedrību, vispirms nospēlējot uz vienām emocijām, pēc tam uz citām»**

Arestoviča lekcija *Apziņa un realitāte* 17. septembrī pulcēja aptuveni 900 klausītāju. Pēc aptuvenām aplēsēm, šajās trīs lekcijas stundās runātājs nopelna no 35 000 līdz 40 000 eiro.

Prezidenta administrācijas padomnieks Oleksijs Arestovičs preses videobrīfingā šā gada 17. martā

FOTO — SCANPIX

PAR KO MĪL ARESTOVIČU

Plašākai sabiedrībai Arestovičs kļuva pazīstams 2014. gada Pašcieņas revolūcijas jeb Eiromaidana laikā. Jau tolaik viņš sāka sevi pozicionēt kā militāro ekspertu, komentējot lielās protesta akcijas Kijivas centrālajā Neatkarības laukumā jeb Maidanā.

«Narcistisks cilvēks, labi izskatās, viegli un skaisti saka gudras lietas. Viņš atsaucas uz uzvārdiem, vārdiem. Ļoti viegli reaģē. Tas viss izraisa simpātijas, un popularitāte pieaug. Viņš to izmanto. Domāju, ka kādā brīdī viņš sajuta, kā tas strādā, un sāka to pilnveidot,» uzskata ukraiņu politpsihologs Oļegs Homjaks.

Vienā no savām pirmajām intervijām uzreiz pēc Pašcieņas revolūcijas, kuru izraisīja toreizējās valdības negaidītais lēmums neparakstīt ES un Ukrainas asociācijas līgumu un kas noslēdzās ar prokrievisko prezidenta Viktora Janukoviča gāšanu, Arestovičs prognozēja plaša mēroga karu ar Krieviju. Vēlāk viņš publiski izvērtēja dažādas reformas un korupcijas skandālus. Un līdz pat 2016. gadam aktīvi kritizēja toreizējo Ukrainas prezidentu Petro Porošenko. Tad viņa retorika mainījās, jo beidzot esot saskatījis, ka Porošenko strādā valsts aizsardzības un drošības labā, skaidrojis pats Arestovičs. Interesanti, ka, mainot savu nostāju, Arestovičs nezaudēja auditoriju.

Šo triku viņš atkārtoja vēlreiz. Pirms 2019. gada vēlēšanām Arestovičs izmisīgi kritizēja Zelenski. Tagadējo valsts līderi viņš sauca par «infantilu bērnu» un «lelli, ko piesvieduši oligarhi». Pagrieziens par 180 grādiem notika 2020. gadā pēc skandāla, kad izgāzās īpašā operācija krievu militāro algotņu grupējuma *Vagner* kaujinieku pārtveršanai. Savā *YouTube* kanālā Arestovičs publicēja interviju ar mazzināmo Ukrainas Galvenās izlūkošanas pārvaldes (*GUR*) vadītāju Kirilu Budanovu, kas parasti izvairās no publicitātes.

Kopā ar Budanovu viņi centās apdzēst skandālu par neveiksmīgo operāciju, pie kuras kopīgi strādāja Ukrainas un ASV specdienesti. Lai gan sašutusī Ukrainas sabiedrība pieprasīja Zelenskim atstādināt sava biroja vadītāju Andreju Jermaku (kuru tolaik vairākkārt apsūdzēja par darbu Krievijas labā), vāgneriešu skandāls noklusa. No drošības dienestiem atlaida tikai tos, kas bija cēluši vislielāko troksni.

Pāris mēnešus pēc šī skandāla Arestoviču uzaicināja uz Trīspusējo kontaktgrupu (TKG), kurā Ukrainas puse tikās ar Doneckas un Luhanskas apgabalu valdību pilnvarotajiem pārstāvjiem un Krievijas sūtņiem. Šīs grupas uzdevums bija veikt operatīvas pārrunas par demarkācijas līniju (frontes līniju). Oleksijs Arestovičs kļuva par TKG publisko runasvīru.

Pazīstamais Ukrainas žurnālists Deniss Kazanskis, kurš arī bija TKG loceklis, stāsta, ka Arestovičs pieklusināto balss intonāciju izmantoja arī sarunās ar Doneckas un Luhanskas, kā arī Krievijas pārstāvjiem. Viņu savstarpējās sarunas gan nevirzījās uz priekšu un faktiski pārvērtās par demagoģijas sacīkstēm. Taču Arestovičs savu darbu veica profesionāli.

Mēnesi pirms februārī notikušā Krievijas iebrukuma Ukrainā Arestovičs paziņoja, ka pamet Zelenska komandu, kurā viņš tobrīd pildīja ārštata stratēģiskās komunikācijas padomnieka pienākumus. Formālais iemesls bija Zelenska mēģinājums sākt kriminālvajāšanu pret bijušo prezidentu Porošenko. (17. janvārī izmeklētāji mēģināja viņu aizturēt kādā no Kijivas lidostām.)

Arestovičs demonstratīvi aizcirta prezidenta kabineta durvis.

Politpsihologs Homjaks skaidro: Arestovičs kā politisks dzīvnieks juta, ka Zelenska reitings krītas, tāpēc nolēma pamest apdraudēto kompāniju. Taču, kad 24. febru-

arī sākās Krievijas iebrukums, Arestovičs atgriezās prezidenta birojā Bankovas ielā Kijivas centrā.

Kāpēc viņu uzaicināja atpakaļ? «Viņš interesējas par militārajām lietām, ir spēlējis teātrī, nodarbojies ar psiholoģiju un apguvis modernas komunikācijas metodes. Visas šīs prasmes labi noder tieši kara laikā. Arestovičs spēj ātri reaģēt nestandarta situācijās,» skaidro prezidenta birojam tuvs avots.

Prezidents Zelenskis, kurš arī ir bijis aktieris un piedalījies TV humora šovā *Jautro un atjautīgo klubs*, augsti novērtē spēju reaģēt ātri un improvizēt nestandarta situācijās.

Un šajā ziņā prezidenta birojs tik tiešām nebija pārrēķinājies. Arestovičs māk kliedēt paniku un pārliecināt cilvēkus, ka Ukraina spēj sevi aizstāvēt.

Acīmredzama attiecību «atdzišana» starp prezidenta kanceleju un Arestoviču notika maija sākumā. Kad Krievijas opozīcijas aktīvists Marks Feigins interneta tiešraidē uz jautājumu, kāpēc varas iestādes un armija nav nostiprinājuši valsts dienvidu pilsētas Hersonu un Nova Kahovku, kā arī nav mīnējuši vai saspridzinājuši tiltus pie Čonharas kontrolpunkta, kas kopš 2014. gada kļuvis par robežu starp Ukrainu un okupēto Krimu, tādā veidā ļaujot okupācijas karaspēkam ieņemt Hersonas apgabalu, Arestovičs atbildēja vienkārši: «Sajāja. Kas, ko un kā – mēs to noskaidrosim.»

Pēc šī raidījuma Arestovičs pārtrauca uzstāties brīfingos uz prezidenta kancelejas logotipa fona, kā arī tiešraides no sava kabineta. Prezidenta kancelejas avots uzskata, ka Arestovičs reizēm ir bijis «pārāk radošs», tajā pašā laikā atzīstot, ka skaidras informācijas politikas pašiem tolaik nebija un viss notika stihiski.

«Arestovičs ne vienmēr zina pietiekami daudz, lai izdarītu kaut kādus secinājumus, taču viņš to dara. Tāpēc tās ir dažādas kombinācijas un dažkārt dažādas interpretācijas,» Arestoviča darbu vērtē Zelenska birojam pietuvinātā persona.

Lai gan kara sākumā Arestoviča misija bija ļoti veiksmīga, diezgan ātri Ukrainas sabiedrībā radās pieprasījums pēc līdzsvarota skatījuma uz reālo situāciju frontē.

PAR KO NEMĪL ARESTOVIČU

Piemēram, 2016. gadā Arestovičs izteicās, ka Pretterorisma operācija (kā Ukraina oficiāli dēvēja karu Donbasā no 2014. līdz 2018. gadam) «ir kā tāds liels kūrorts zēniem, liela pionieru nometne».

2017. gadā notika vēl viens incidents, kad Arestovičs atzina, ka «melojis un darbojies kā propagandists» – viņš esot izkropļojis «patriotiem» informāciju par situāciju militārajās frontēs un veicis «melno propagandu pret Krievijas Federāciju».

Arī visa pagājušā gada laikā Arestovičs regulāri nonāca uzmanības centrā, sākot no apsūdzībām seksismā un beidzot ar atteikšanos no derusifikācijas. Viņš vairākkārt ir

Ļusjas lomā 2012. gada filmā *Nebaidies, es esmu tuvu*

paudis savas simpātijas krievu kultūrai un kritizējis tās pilnīgu ignorēšanu.

«Kāda ir jēga jūsu komunikācijai ar krieviem?» – šo un vairākus citus asus jautājumus es uzdevu Arestovičam šā raksta tapšanas laikā. Viņš solīja atbildēt, taču trīs nedēļu laikā tā arī neko no viņa nesaņēmu.

«Viņš zina, kā satricināt sabiedrību, vispirms nospēlējot uz vienām emocijām, pēc tam uz citām,» komentē politoloģe un Vasilija Karazina Harkivas Nacionālās universitātes profesore Jūlija Bidenko. «Viņš var šokēt ar kādu paziņojumu, tad pagaidīt dažas dienas un pagriezt sabiedrību pretējā virzienā.»

Politpsihologs Homjaks nosauc vēl vienu prezidenta padomnieka īpatnību – viņš saprot, ka vislabākā pašaizsardzība ir pilnīga atklātība.

«Kad cilvēki sāka runāt, ka viņš ir narciss, Arestovičs to apstiprināja, un viļņošanās norima. Lielākajai daļai cilvēku šis mehānisms ir nesaprotams: kā viņš tā spēj darboties? Patiesībā tā ir ļoti primitīva lieta. Ja jums saka, ka esat muļķis, jūs atbildat: «Jā, es esmu muļķis.» Un tas arī viss, neviens to vairs neatceras,» saka Homjaks.

Politpsihologs vēl piebilst, ka ir maz tādu cilvēku kā Arestovičs, kas spētu tik drosmīgi spēlēt ar milzīgas auditorijas emocijām. «Daudzi cilvēki domā, ka viņš «spēlē» kāda cita labā. Bet es esmu pārliecināts, ka viņš spēlē tikai savā labā un dara to meistarīgi.»

Tagad galvenais jautājums ir šāds: vai prezidenta biroja padomnieks stratēģiskās komunikācijas jautājumos mēģinās pārvērst savu komunikācijas kapitālu par politisku ieroci?

Intervijā ukraiņu televīzijas raidījuma vadītājam Dmitrijam Gordonam šā gada augustā Arestovičs, piemēram, paziņoja, ka balotēsies nākamajās prezidenta vēlēšanās, taču tikai tādā gadījumā, ja uz otro termiņu nekandidēs Zelenskis. Taču, no otras puses, nav svarīgi, ko Arestovičs saka publiski, jo ir acīmredzams, ka viņš spēlē savu spēli. ●

Teksts — Agnese Meiere
Foto — Ieva Salmane un no privātā arhīva

Sev, draugiem, dakteriem un Eiropai

Pirms divām nedēļām Minhenē notikušajā ēdienu festivāla *European Street Food Awards 2022* finālā, kurā piedalījās ēdinātāji no 15 valstīm, kategorijā *Pamatēdiens* uzvarēja mūsējie — **latvieši, kas cep itāļu picas!**

Kad pavēlā pēcpusdienā ierodos *Vīnkalnu Pils mājā* Valmierā, laukā jau tumšs, un lampiņām izgaismotā akmens ēka apbur un vilina tajā ieskatīties. Laukā smidzina nemīlīgs rudens sijātājs, bet, atverot durvis, apņem patīkams siltums un debešķīga ēdiena smarža. Mani jau gaida abi Žentiņi – Artis, kurš sevi dēvē par vecāko saimniekdēlu, un viņa sieva Evija. Abi ir šīs vietas sirds un dvēsele.

Senajā ēkā, kas savulaik atjaunota ģimenes spēkiem, bet pirms dažiem gadiem uzfrišināta ar visas ģimenes palīdzību, tieku apsēdināta pie koka galda. Protams, pašu atjaunota. Pavisam drīz uz tā nogulst arī papīra plānuma itāļu sāļais gardums *Frančeskana*. Pasniegta uz *romana* picu pamatnes, ko raksturo plāna mīkla un kraukšķīga maliņa, *Frančeskana* vilina ēdājus ar saulē kaltētiem tomātiem, *prosciutto crudo* jeb vītinātu šķiņķi, Kalamatas olīvām, šampinjoniem, parmezāna sieru un rukolu, kā arī pašu gatavotu tomātu mērci un mocarellas sieru.

> «Pirmo reizi picas busiņā cepām Bērnu slimnīcas teritorijā dakteriem, kas mūsu ģimenei tik daudz palīdzējuši»

Kāpēc ir tik būtiski, kāda izskatās šī pica un kādas garšas tā piedāvā? Tāpēc, ka *Frančeskana* kopš oktobra uzskatāma par visvairāk godalgoto picu Latvijā. Proti, Minhenē notikušā ēdienu festivāla *European Street Food Awards 2022* finālā ģimenes picērija *Vīnkalni Ceļojošā Picērija* tieši ar šo picu ieguva pirmo vietu kategorijā *Pamatēdiens*.

ITĀLIJA LATVIJĀ

Lai izstāstītu *Vīnkalnu* picu stāstu, jāatgriežas gandrīz 30 gadu senā pagātnē. Jau minētais saimniekdēls Artis kopš sešu gadu vecuma nodarbojās ar *BMX* sportu, piedaloties dažādās sacensībās Eiropā. Parasti uz tām viņam līdzi brauca vecāki – mamma Zanda un tētis Uldis. 90. gados robežas šķērsošana prasīja ilgu laiku un gaidīšanu, ģimene parasti apvienoja nepieciešamo ar patīkamo – pēc sacensībām ģimene devās ceļojumā uz Itāliju.

«Itālijā parasti ciemojāmies divas trīs reizes gadā,» atceras Artis. «Ne mēs remontējām māju, ne kaut ko dārgu pirkām, mēs braucām ceļojumos. Tur ēdām to, ko šeit nekad nebijām ēduši, redzējām to, par ko šeit pat nebijām dzirdējuši. Fantastiski!» joprojām sajūsminās Artis.

Kādā grāmatā par picu Itālija esot nodēvēta par Dieva delnu, kurā ir gan saule, gan sniegs, gan kultūra un izklaides, gan ēdieni un dzērieni, gan mode un mūzika.

Evija un Artis Žentiņi ar jaunāko meitu Florenci

Vīnkalnu komanda pēc apbalvošanas Minhenē

«Tā arī ir, tur to visu izbaudījām.» Ģimene nekad nav nakšņojusi viesnīcās vai viesu mājās, tikai pie draugiem. Tie savulaik iegūti, Zandai un Uldim ar autobusu apmeklējot mūzikas festivālu Itālijā. Pēc tam itāļi ciemojušies Latvijā. Tā gadu gaitā izveidojušās sirsnīgas draudzības.

Zanda tik ļoti iemīlējusi Itāliju, ka izlēmusi mācīties itāļu valodu un studēt tūrismu Vidzemes Augstskolā. Un Žentiņu īpašumā Brenguļu pagastā iestādītas vīnogas. Ne jau viena vai divas, vesels vīna lauks – 1000 stādu! Šobrīd gan palikuši tikai apmēram 50, savām vajadzībām. Un vēl Zanda studiju apmaiņas programmā 2005. gadā aizbraukusi uz dažiem mēnešiem pastrādāt un pamācīties kādā viesnīcā Umbrijas reģionā.

Pamazām atklājies, ka spriganā latviete jau diezgan labi prot itāļu valodu. Viesnīcnieki lūguši, vai viņa varot nākt talkā gatavot picas – īstais picu cepējs saslimis. Kāpēc ne? Zanda labi pārzināja latviešu virtuves noslēpumus (vēlāk arī piedalījās LTV raidījumā *Īstās latvju saimnieces*), un arī itāļu virtuve viņai īpašas grūtības nesagādāja. Jau tolaik radusies doma par savu – ģimenes – picēriju Latvijā. Bet kādu laiku šī doma tā arī palikusi sapņa līmenī.

2008. gadā *Vīnkalnos* Artis sarīkoja pirmo bērnu *BMX* nometni. «Togad *BMX* pirmoreiz tika iekļauts olimpiskajās spēlēs. Lai arī 2006. gadā biju trešais ātrākais Eiropā, uz olimpiskajām spēlēm nebraucu. Kvalifikācijas gadā guvu divas smagas traumas.»

Bērnu nometne izdevusies tik labi, ka ģimene nolēmusi rīkot vēl. Nākamajā gadā tētis Uldis, kuram ir zelta rokas, paša spēkiem ģimenei uzmūrējis picas krāsni. «2009. gada 9. septembrī, mammas dzimšanas dienā, krāsnī ielikām pirmo picu,» atceras Artis. Sanākušajiem pica garšojusi, viņus priecējusi arī jaukā un omulīgā atmosfēra, tāpēc pēc neilga laika ciemiņi uz picu pieteikušies paši. Un vaicājuši, vai drīkst ņemt līdzi draugus. Lielākais šoks ģimenei bijis, kad pagalmā iebraucis vesels autobuss picas kārotāju. Pēc nedēļas jau divi autobusi!

«Nekā tāda tur nebija – piemājas lapenīte ar klona grīdu un picas krāsni. Turpat ganās poniji, aitas, kaziņas, mazliet tālāk dīķis. Bet cilvēkiem ļoti patika.» Nekādas reklāmas *Vīnkalniem* nebija, vēsts par gardo picu un jauko atmosfēru ceļojusi no mutes mutē.

2009. gada 3. martā, gatavojoties Londonas olimpiskajām spēlēm, Artis treniņā nokrita. Vārda tiešā nozīmē izlauza celi. «Man jau bijušas septiņas operācijas, paredzēta vēl viena. Un kopš tā brīža es sacensībās vairs nebraucu,» saka saimniekdēls. Naudu operācijām toreiz ziedoja ne tikai radi, draugi un paziņas, bet ar *Ziedot.lv* starpniecību arī pilnīgi svešinieki.

Braukt Artis nevarēja, bet picas cept gan. Mamma Artim un viņa brālim Tomam, jau atgriežoties no studentu apmaiņas brauciena Itālijā, bija iemācījusi tās cept. Kopš 2009. gada gan Žentiņu vecākā paaudze, gan abi saimniekdēli viesiem piedāvājuši tieši *romana* jeb romiešu picas ar plānu pamatnīti, kas populāras Itālijas vidienē.

Godalgotā pica *Frančeskana*

Gājis laiks, viesu bijis daudz, un ģimene izlēmusi – jāatver sava picērija. Sākumā izvēlētas nelielas telpas Rīgā, pie Jēkaba kazarmām. Bet pēc ilgām pārdomām izlemts, ka picērija jāver dzimtajā Valmierā. Noskatīts ūdenstornis pie baznīcas. Pirmajos divos stāvos varētu būt picērija, augšējos viesnīca un fotostudija. Ideāli! Žentiņi startējuši konkursā par īres tiesību iegūšanu un tās arī saņēmuši. Bet jau pavisam drīz izrādījies, ka kaut kādu iemeslu dēļ šīs tiesības anulētas. Pašvaldība piedāvājusi īrēt akmens celtni netālu no iecerētā ūdenstorņa. «Māja bija diezgan nolaista, ar tādiem kā kabūzīšiem. Visu lielo darbu paveica tētis ar savu brāli, es un brālis Toms un vēl daži palīgi,» atceras Artis. Koka logi pa vienam izņemti, slīpēti un lakoti, tāpat durvis, grīdas, viss paveikts pašu spēkiem.

No 2011. gada 21. decembra līdz 2015. gada maijam ģimene šiverējusi ne tikai *Vīnkalnu Brīvdabas picērijā*, bet arī nelielajā mājiņā Valmierā, picēriju nosaucot par *Liepziediem un rozmarīnu*. Gājis visādi. Vasarā apgrozījums bijis labs, bet, tiklīdz sācies rudens, picu gribētāji pazuduši. Kādu laiku Zanda piedāvājusi tā dēvētās biznesa pusdienas, bet pierādījies, ka šāda noskriešanās nekādu peļņu nenes. Tāpēc ģimene nolēmusi picēriju slēgt.

IDEJA DZIMST SLIMNĪCĀ

Liktenīgu pavērsienu Artis un viņa sieva Evija piedzīvoja 2016. gadā, kad piedzima abu jaunākā meitiņa Florence. Nopietnu veselības problēmu dēļ mazajai bija nepieciešams veikt vairākas operācijas. «Gandrīz gadu pavadījām slimnīcā, un bija daudz laika domāt,» klusi nosaka Evija. Tētis bieži uzturējies Bērnu slimnīcas Vecāku mājā un kādā no reizēm skatījies autotirdzniecības portāla piedāvājumus. Pēkšņi izlēcis stilīgs busiņš. «Tā sakrita, ka vecāki tobrīd posās uz Itāliju. Es pieteicos, ka braukšu līdz Vācijai, gribēju nopirkt to foršo busiņu, lai varam tirgoties arī izbraukumos,» stāsta Artis. Kopā ar vecāko meitu Sofiju, kurai tobrīd bija tikai divi gadi, Artis devās uz Vāciju.

Pēc atgriešanās mājās tika izlemts – busiņā jāieliek metināta krāsns. To pārbūvēja piecas reizes, līdz panāca ideālu rezultātu. «Pirmo reizi picas busiņā cepām 2017. gada 18. jūnijā Bērnu slimnīcas teritorijā dakteriem, kas mūsu ģimenei tik daudz palīdzēju-ši,» stāsta Evija. Kopā ar vīru visu nakti griezuši sīpolus, jaukuši mīklu un darījuši tūk-

stoš citu darbu. «Krāsns sākumā nekūrās, mediķi jau stāv rindā, mums izmisums,» atceras Evija. Bet galu galā viss izdevies, abi izcepuši vairāk nekā simt picu.

Tā sācies *Vīnkalnu Ceļojošās picērijas* stāsts. Turpinājuši cept picas dažādos pasākumos pie Vaidavas ezera, Valmieras svētkos. Bet lielākais sapnis bija tikt Kalnciema tirdziņā. Un, jā, vasaras otrā pusē zvanīja no Kalnciema tirdziņa un aicināja tirgoties!

Vasarās picu cepšana gājusi no rokas, tikai rudenī komanda izklīdusi kur nu kurais, lai pavasarī atkal satiktos.

«Sapratām, ka mēs tā negribam. Mums svarīgas ģimeniskās vērtības. Svarīgi tie cilvēki, kas šeit strādā, tāpēc atkal domājām par picērijas atvēršanu,» stāsta Artis. Arī katrā sanākšanas reizē kāds no ģimenes ieminējies, ka vajadzētu atkal savu picēriju. Pārējie klusībā piekrituši, bet kādu laiku tā bijusi tikai tāda runāšana. Līdz 2019. gada aprīlī Evija un Artis, Valmierā ejot gar savu bijušo picēriju, ieraudzījuši, ka to atkal izīrē. Tā bijusi viena vīle, kad abi jau atradušies pašvaldībā un vaicājuši, kā var tikt pie namiņa īres tiesībām.

«Kad 2019. gada novembrī atvērām *Pils māju*, šeit bija pilns ar cilvēkiem. Izrādās, cilvēki bija pamanījuši, ka atkal remontējam, un gaidīja mūsu atgriešanos,» smaida Evija. Artis piebilst – Valmierā lielā cieņā ir ģimeniskums. Un cilvēcība. Cilvēki nāk uz šo vietu kā pie savējiem. Arī mūsu sarunu ik pa laikam pārtrauc jaunpienācēji, kas tiek sirsnīgi sagaidīti ar priecīgiem izsaucieniem un siltu apskāvienu. Šķiet, Artis un Evija šeit pazīst katru. Un, ja vēl nepazīst, nav liela bēda, tūlīt iepazīsies!

Jā, bet runājot par cilvēcību... Picērijas darbību gandrīz pārtraucis kovidlaiks. Žentiņi bija pārliecināti, ka picas jāēd uz vietas, picērijā, kur redz, kā tās tiek ceptas. Bet pandēmija darījusi savu. Aizliegums pulcēties pamudinājis izvēlēties jaunu ri-

Nekādas reklāmas nebija, vēsts par gardo picu un jauko atmosfēru ceļojusi no mutes mutē. Lielākais šoks ģimenei bijis, kad pagalmā iebraucis vesels autobuss picas kārotāju

sinājumu un picas pārdot līdzņemšanai. «Burtiski dienas laikā sarūpējām kastītes un izsniedzām picas. Bija brīži, kad aiz durvīm stāvēja rinda,» atceras Evija. Tukšākās dienās Žentiņi veduši un dāvinājuši picas slimnīcas darbiniekiem, arī izspēlējuši tās dažādos konkursos. Bet, tiklīdz atkal drīkstēja pulcēties, cilvēki atgriezās viņu Valmieras picas namiņā.

Artis stāsta, ka *Vīnkalnu Ceļojošā picērija* devusi pārliecību par saviem spēkiem. Un uzdrošināšanos darīt vēl vairāk. Tāpēc radusies doma, ka nepieciešama picērija Rīgā. Gluži kā zīme no debesīm nācis brāļu Dambergu piedāvājums iemitināties jaunajā Āgenskalna tirgū.

Jau pirmajā mēnesī pircēji iemanījušies atrast picēriju, jo tā esot vieta, «kur tā rinda vienmēr». Starp citu, pircēji visās picu vietās var izvēlēties divas picu pamatnes – jau minēto *romana* un *napoletana*, kas ir Neapoles pica. Picu cepējiem mīļas abas. Visas *Vīnkalnu* picas tiek gatavotas no īpašiem itāļu miltiem, kuros ir augsts glutēna sastāvs.

VISI LABI PAĒDUŠI!

Ceļazīmi uz Eiropas ielas ēdienu festivālu *Vīnkalni* izcīnīja Latvijas atlasē, kas septembra vidū trīs dienas norisinājās Andrejostas teritorijā Rīgā. Tālāk bija jābrauc jau pēc divām nedēļām! «Cerējām, ka uzvarēsim, bet tas prasīja arī milzu ieguldījumus,» saka Artis. Vispirms busiņš tika izmeklēts no A līdz Z. Lai ceļā negadītos ķibeles. Kad noskaidrojies, ka 1984. gada *Volkswagen* ir kārtībā, Žentiņi tomēr nolēmuši ceļu saīsināt un no Liepājas doties ar kuģi uz Trāvemindi, bet tālāk paši braukt uz Minheni.

Festivālā tika piedāvāti burgeri, ziemeļbriežu maizes, taizemiešu zupiņas un kas tik vēl ne... Konkurence bijusi pamatīga. Bet mūsējie bija vienīgie, kas cepa picu.

«Uzstādījām sev augstas prasības, izpildījām mājas darbus un ieguvām balvu!» priecājas Žentiņi. Busiņā pircēji varēja skatīties, kā tiek cepta pica. Gaidot rindā savu kārtu, daudziem bija iespēja vērot šovu, kā cepēji meistarīgi žonglē ar picas mīklu.

Vīnkalnu komanda festivālā prezentēja sevi ar saukli: «Visi ir labi paēduši un izklaidējušies, un nevienam nav jāmazgā trauki!» «Acīmredzot žūrija sajuta, ka visu darām no sirds un kvalitatīvi. Jo mēs, visa komanda, neesam vienkārši darbinieki, bet īsta ģimene,» uzsver Evija.

Vaicāju, kā ar nākotnes plāniem. Žentiņi domīgi parausta plecus. Mērķis nav izveidot picu tīklu, bet radīt pircējiem māju sajūtu. Pagaidām tas izdodas, un ar to pietiek.

Teksts — Marija Leskavniece
Zīmējums — Freepik

Siltums vējā

Ēku siltināšana, pāreja uz atjaunīgiem energoresursiem un viedās tehnoloģijas var ievērojami samazināt gan resursu patēriņu, gan izmaksas. Tomēr ietaupīt iespējams arī ar pavisam **vienkāršiem un lētiem paņēmieniem,** ko savā mājoklī var īstenot ikviens un jau šajā apkures sezonā

PĀRBĪDI MĒBELES

Viens no būtiskākajiem priekšnoteikumiem, lai mājās būtu silti, ir brīvi pieejami radiatori. «Neaizsedziet radiatorus ar aizkariem vai pārāk tuvu piebīdītām mēbelēm,» iesaka vides aizsardzības un vides izglītības organizācijas *Zaļā brīvība* enerģētikas eksperte Krista Pētersone.

Tātad, ja radiatoriem priekšā stāv rakstāmgalds vai dīvāns, ir pienācis laiks mainīt istabas iekārtojumu.

JO BIEZĀK, JO LABĀK

Ietekmēt temperatūru var arī, gudri izvēloties mājas tekstilu. Te noderēs princips – jo biezāks, jo labāk, vēsta britu raidsabiedrība *BBC*, iesakot aizkariem sagādāt, piemēram, flaneļa oderi. Palēnināt telpu atdzišanu, it īpaši, ja dzīvojat ēkas zemākajos stāvos, palīdzēs paklāji. Caur grīdu var aizplūst pat 10% siltuma, rāda pētījumi.

Tomēr svarīgi pievērst uzmanību izstrādājumu kvalitātei. «Izvēloties segas un paklājus, pārliecinieties par tekstila materiālu sastāvu un kvalitāti, lai izvairītos no piesārņojuma, kas negatīvi ietekmēs jūsu elpošanas sistēmu,» uzsver Pētersone.

LOGU LOMA

Logi telpā var kļūt gan par siltuma avotu, gan par vienu no lielākajiem tā zagļiem. Sevišķi, ja tie sen nav mainīti. Pirmkārt, arī aukstajā sezonā joprojām ir svarīga telpu vēdināšana, lai nodrošinātu gaisa kvalitāti, tomēr, ja vien iespējams, vēdināšanas laikā jāsamazina apkure, lai nesildītu ārā plūstošo gaisu.

Otrkārt, pa logu jāļauj ieplūst saules siltumam. «Dienas gaišajā laikā atvelciet aizkarus,» stāsta Pētersone. Bet pārējā laikā tieši pretēji – parūpējieties, lai logi ir aizsegti ar aizkariem.

Viens veids, kā nodrošināties, ka siltums no radiatoriem nonāk telpā, nevis aizplūst uz pagalmu, ir novietot aiz radiatoriem atstarojošu materiālu

ATSTARO SILTUMU

Vēl viens veids, kā nodrošināties, ka siltums no radiatoriem tiešām nonāk telpā, nevis aizplūst uz pagalmu, ir novietot aiz radiatoriem siltumu atstarojošu materiālu. Tas var būt gan speciāli šim nolūkam radīts reflektors, kādu iespējams iegādāties saimniecības preču veikalos vai pasūtīt populārākajās interneta tirdzniecības vietnēs, piemēram, *Amazon.de*. No kartona un alumīnija folijas, kas paredzēta lietošanai virtuvē, tādu varat izgatavot arī pats.

«Tas neļauj karstumam izplūst cauri sienām, atstarojot to atpakaļ telpā,» *BBC* sacījusi sabiedriskās organizācijas *Friends of the Earth* pārstāve Sofija Neiburga.

NESILDI TUKŠUMU

Ja vien iespējams pašiem regulēt temperatūru mājoklī, noteikti jāpievērš uzmanība tam, lai telpas, kurās tobrīd neuzturaties, būtu mazāk apsildītas, turklāt durvis uz tām būtu aizvērtas, ja uzturaties blakus telpās.

«Lai patērētu mazāk siltumenerģijas, samaziniet iekštelpu temperatūru naktī un prombūtnes laikā, ja iespējams,» stāsta *Zaļās brīvības* pārstāve.

VIENOJIETIES AR KAIMIŅIEM

«Ja jums nav pieejama individuālā patērētās enerģijas uzskaite, izmaksas būs atkarīgas no mājas kopējā patēriņa, tāpēc svarīgi rīkoties koordinēti,» skaidro Pētersone. Aprunājieties ar kaimiņiem, kā rīkojas vi-

Ja radiatoriem priekšā stāv rakstāmgalds vai dīvāns, ir pienācis laiks mainīt istabas iekārtojumu

ņi, un pievērsiet uzmanību arī mājas kopējo telpu elementiem un tehniskajam stāvoklim.

SAZINIETIES AR APSAIMNIEKOTĀJU

«Lūdziet mājas apsaimniekotājus nosūtīt informāciju visiem mājas iemītniekiem par enerģijas taupīšanas pasākumiem vai piedāvājiet to sagatavot pats,» saka Pētersone.

Papildu informāciju par konkrētajam īpašumam piemērotākajiem energoefektivitātes risinājumiem iespējams iegūt, gan sazinoties ar pašvaldību, gan meklējot privātas konsultāciju iespējas. «Piezvaniet kādas pašvaldības vai uzņēmuma energopārvaldniekam un lūdziet nelielu konsultāciju. Iespējams, tas nesniegs tūlītēju risinājumu, bet komunikācija un uzkrātās zināšanas ar laiku palīdzēs mainīt situāciju.»

MONITORĒ SITUĀCIJU

Visbeidzot – sekojiet līdzi siltumenerģijas patēriņam ne tikai rēķinos, bet arī ikdienā. Lai zinātu, kāda temperatūra telpās ir šobrīd, un novērotu, kā to varat ietekmēt, vēlams iegādāties termometru.

Savukārt sekot līdzi patēriņam un saņemt ieteikumus tā samazināšanai var dažādās mobilajās lietotnēs. Piemēram, *JouleBug* koncentrējas uz enerģijas taupīšanas paradumiem ikdienā, izpētījuši telekomunikāciju uzņēmuma *Tele2* eksperti. Savukārt dažādas lietotnes pieejamas tieši enerģijas cenu preventīvam aprēķinam. ●

Astrīda Kārkliņa, patversmes *Labās mājas* saimniece

Astrīdai patversme ir otrās mājas, viņa te pavada katru dienu, arī brīvdienas

Kad kaķi sāk šķaudīt, ir laiks ieslēgt apkuri – šādu principu ievēro kaķu kopēji patversmē *Labās mājas*. Juglas meža ielokā izmitinātie suņi un kaķi dzīvo iekštelpās un ir pieraduši pie siltuma, tāpēc patversmes dibinātāja un saimniece Astrīda Kārkliņa ir pateicīga, ka arī šogad ar sabiedrības līdzdalību *Bigbank* ziedojis piecus tūkstošus eiro granulu iegādei. Šāda akcija norisinās jau piecus gadus – izmantojot tēmturi *#laiBigbankZiedo*, cilvēki soctīklos dalās ar savām mīļdzīvnieku bildēm, bet banka dod līdzekļus.

Šogad *Labās mājas* svin desmit gadu jubileju, taču Astrīda cietušajiem dzīvniekiem palīdz jau sen. Pirmos izglābtos dzīvniekus Astrīda izmitinājusi pie savas kaimiņienes aktrises Hildas Žīgures Ķengaragā. Astrīdai bija ap 40 gadu, kad viņa pameta labi apmaksātu darbu savā skaitļošanas inženiera specialitātē un nolēma visu laiku veltīt dzīvniekiem. «Tad parādījās Staņislavas kundze, uzradās Česlavas kundze ar trim istabām, mēs bijām trīs, vēlāk jau četras,» Astrīda stāsta, ka ar telpām palīdzējušas arī citas kaimiņienes, kam dzīvoklī bija kāda brīva istaba. Ar medicīnisko palīdzību pretimnākoši bija veterinārārsti, bet dzīvnieku jaunos saimniekus tolaik meklēja ar laikraksta *Rīgas Balss* palīdzību. Vēlāk nodibināta sava biedrība un atrastas pirmās dzīvniekiem piemērotās telpas.

Šobrīd *Labajās mājās* mitinās ap 70 kaķu un 40 suņu, kurus apkopj astoņi pilnas slodzes darbinieki. Ikdienā te darbojas arī brīvprātīgie. Lai uzturētu patversmi, mēnesī nepieciešami 12 tūkstoši eiro, vislielāko slogu veido tieši nodokļi un algas. Taču labus darbiniekus atrast nav viegli – «šeit nevar nākt cilvēki, kam nav vilkmes uz dzīvniekiem, tā nav parasta darbavieta, turklāt ne ar lielu atalgojumu», saka Astrīda. Bet ir tādi, kas «šeit ir izauguši» – kāda brīvprātīgā palīdz kopš 11 gadu vecuma, viņai tagad ir 28.

«Neatceros, ka būtu raudājusi»

Astrīda dzīvnieku labturību uztver nopietni – apmeklē konferences, smeļas piemērus no pieredzējušām starptautiskām organizācijām. Patversmei ir ļoti stingri adopcijas noteikumi, dzīvniekus tā vienkārši neatdod. Notiek garas sarunas, lai saprastu, vai jaunie saimnieki ir atbildīgi un patiešām gatavi pārmaiņām. Obligāti pārliecinās, vai finansiāli to var atļauties un saprot, ka dzīvnieks ir jāsterilizē. «Jo mazāk sagatavots ir cilvēks, jo lielāks risks, ka dzīvnieks atkal nonāks uz ielas.»

Lai gan gadu laikā Astrīda ir redzējusi daudz un saskārusies ar milzu cietsirdību, patversmē viņa izmisumam neļaujas. «Neatceros, ka būtu raudājusi. Šeit es jūtu savu varēšanu un resursus – man viss ir pa rokai, es zinu, kā sniegt palīdzību.» Taču viņa nenoliedz, ka brīžiem ir smagi un vienīgo cerību viņa liek uz paaudžu maiņu un sabiedrības izglītošanu. «Šorīt atveda sunīti, ko sēņotāji atrada piesietu mežā. Ja ir tik daudz bezatbildīgu, cietsirdīgu, trulu sabiedrības locekļu, tad mums nevar klāties labi – nevaram būt gaiša, ētiska sabiedrība, vērsta uz cieņu un likumpaklausību.»

— *Jana Altenberga*

FOTO — JANA ALTENBERGA

● Man šķiet, ka arī es varētu strādāt ANO. Es arī visu laiku esmu sašutis un norūpējies, bet neko nedaru.

● Skatos uz savu vīru un brīnos: ja viņam vajag atrast zeķes, pusstundu vandās pa skapi un tik un tā nevar atrast, bet, ja uz viņa automašīnas parādījusies kāda skramba, viņš to pa trešā stāva logu pamanīs.

● «Jūs neprotat rūpēties par saviem klientiem! Vajag uzreiz dot 50% atlaidi, kaut ko uzdāvināt dzimšanas dienā un vēl visādas akcijas. Netālu no manām mājām bija fitnesa klubs, kas tieši tā rīkojās. Malači!»
«Kāds ir tā fitnesa kluba nosaukums?»
«Nav svarīgi, tas bankrotēja.»

● Cilvēks ir vienīgā radība, kas prot sarkt. Turklāt tā ir vienīgā radība, kurai ir, par ko sarkt.

● Es jau pāris gadus ēdu tikai vegānu gaļu un jūtos lieliski! Vienīgā neērtība – regulāri jāiet vegānu medībās.

● Nedēļas nogali var uzskatīt par izdevušos, ja vēl pirmdienā, lejot tēju savā krūzē, jūs to turat slīpi – lai nebūtu pārāk daudz putu.

● «Tēti, cik daudz laika nepieciešams, lai satiktu savu sapņu sievieti?»
«Daudz, dēliņ. Lai laiks paietu ātrāk, var pāris reizes apprecēties.»

● Modernie diedelētāji:
«Dārgie cilvēki! Man ļoti gribas ēst. Lūdzu, lūdzu, kļūstiet par mana *Instagram* konta sekotājiem!»

● Cirka direktors zvana policijai: «Hallo, mums pazudis zilonis!»
«Īpašas pazīmes?»

● Puisītis un meitenīte pastaigājas parkā. Netālu rosās bariņš baložu.
«Vai tu zini, ka es spēju sarunāties ar putniem?» vaicā meitenīte.
«Tiešām!? Pierādi!»
Meitenīte ievelk gaisu plaušās un skaļi iekliedzas: «Vācieties prom, nelieši!»

● Paaugstināt savu pašnovērtējumu nav sevišķi grūti. Grūtāk ir panākt, lai tam piekrīt arī pārējie.

● Helikopteri uzskata, ka lidmašīnas ir pārāk iedomīgas – vienmēr ceļ degunu uz augšu.

● «Kurš ir pats dumjākais dzīvnieks pasaulē?»
«Govs! Pati dzer ūdeni, bet cilvēkiem dod pienu.»

● Es nodarbojos ar cīņas mākslu. Līdz pusdienām parasti cīnos ar izsalkumu, pēc pusdienām – ar miegu.

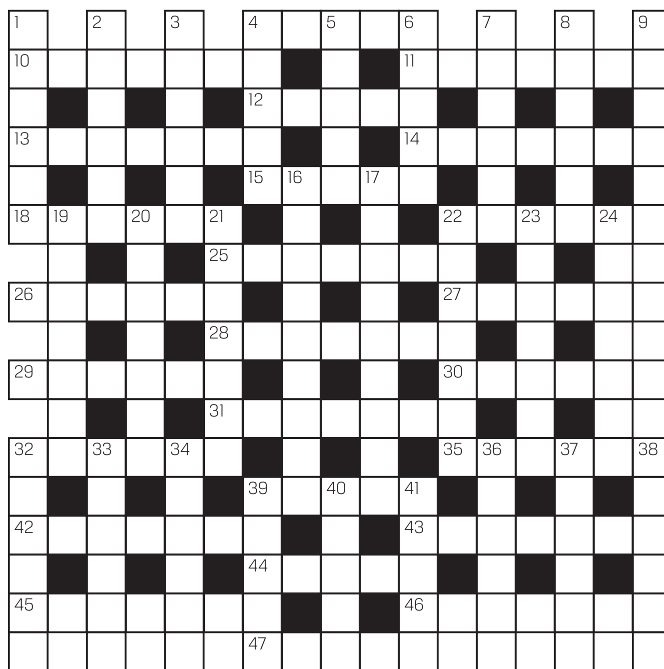
● «Kāpēc tik sliktā omā?» «Šodien ar sievu braucām pie advokāta, lai izšķirtos. Bet līdz galam tā arī netikām.» «Kāpēc?» «Sastrīdējāmies.»

● «Kāpēc neēd? Tu taču teici, ka esi izsalcis kā vilks!»
«Kur tu esi redzējusi, ka vilks ēd burkānus?!»

● Agrāk bērniem skolā bija dažādi mīļākie priekšmeti, bet tagad visiem viens un tas pats – viedtālrunis.

Krustvārdu mīkla

Sastādījis — Māris Cinītis

Horizontāli. 4. Resns. 10. A. Kicberga romāns. 11. Aiviekstes pieteka. 12. Likties. 13. Ar spēcīgu sitienu ielauž. 14. Vienveido, vienādo. 15. Franču estrādes dziedātāja (1946). 18. Akvifoliju dzimtas krāšņumaugi. 22. Spuldzes detaļa, kas paredzēta tās ieslēgšanai apgaismošanas tīklā. 25. Gundegu dzimtas lakstaugi. 26. Uzmanīgi apskata. 27. R. Vāgnera opera. 28. Tilta daļa starp balstiem. 29. Apstrādā vilnas audumu ar karstu ūdeni vai tvaiku. 30. Koka veidojums apavu izgatavošanai. 31. Lieliski, nevainojami. 32. Sengrieķu mājas galvenā daļa. 35. Neticība, šaubīšanās. 39. Franču mīms (1923–2007). 42. Uzaicināta. 43. Koksne. 44. Kurvjziežu dzimtas krāšņumaugs. 45. Atspēko melīgus apgalvojumus. 46. Ar noteiktām darbībām panākt procesu vēlamo norisi. 47. Šlepe, kleitas mugurdaļas pagarinājums.

Vertikāli. 1. Sievu brāļi. 2. Pie zemes noliekušos labības augu kopums. 3. Spēcīgs, stalts zirgs. 4. Ar nolūku, apzināti. 5. Sākt dīgt. 6. Nodrošina noteiktu materiālo stāvokli. 7. Liekulīgi cildina, lišķē. 8. Ieveļas. 9. Viens no audžuvecākiem. 16. Atkausē. 17. Latviešu aktieris, režisors (1919–2008). 19. Plēvspārņu kārtas kukainis. 20. Austrāliešu rakstniece (1902–1981), romāna *Melnais zibens* autore. 21. Nošķirts, norobežots. 22. Kukaiņēdāju kārtas dzīvnieks. 23. Garnele. 24. Latviešu aktieris (1946–2022). 32. Seni indiāņu cilšu veidotie uzbērumi vai akmens krāvumi Z-Amerikas A. 33. G. Meirinka romāns. 34. Vācijas sala Baltijas jūrā. 36. Bļaut. 37. Austriešu ķīmiķis (1869–1930), Nobela prēmijas laureāts. 38. Kāršu spēle. 39. Laitīt. 40. Atsaucas uz kairinājumu. 41. Dabiska minerālkrāsa dažādos dzeltenās krāsas toņos.

13. oktobra mīklas atminējums

Horizontāli. 1.Nepatīk. 6.Klimpas. 10.Ofīra. 11.Pagalam. 12.Noderēt. 13.Pirkē. 14.Klukste. 15.Fabrika. 16.Nieko. 17.Ļeskovs. 20.Rītenis. 23.Ēvele. 24.Atnes. 25.Īrisi. 26.Mapes. 29.Nomaskē. 32.Lamento. 36.Rauda. 37.Ninurta. 38.Voltižē. 39.Uvāli. 40.Savlaik. 41.Niecīgi. 42.Laikā. 43.Toskāna. 44.Tjetara.
Vertikāli. 1.Nopakaļ. 2.Pagauss. 3.Telesto. 4.Komponsē. 5.Vīgrieze. 6.Kanēfore. 7.Izdabāt. 8.Pārsien. 9.Satvars. 18.Erato. 19.Kanva. 21.Elite. 22.Iziet. 26.Mēraukla. 27.Plurālis. 28.Slavināt. 29.Nonēsāt. 30.Manevrs. 31.Sarkanā. 33.Maliene. 34.Naidīga. 35.Ofēlija.